

Vipavski glas

št. 56

letnik XVI

april 2001

ROJSTVO

Dragi, bilo je hudo.
Kakor da smrt mi čez celo
šla je z ledeno roko,
mrka vabeč me v deželo

večnega spanja... Da teh bolečin
vsaj za trenutek bi smrt me rešila,
šla bi z njo, o!... »Rodil se je sin.«
Sin!?... In v trenutku sem vse pozabila.

Kot da vekove čakala sem nanj,
ko da le zanj sem vsa leta živela.
Vse bolečine, vse muke bi zanj,
vse bi za malega spet pretrpela.

Ciril Zlobec

Dragi starši!

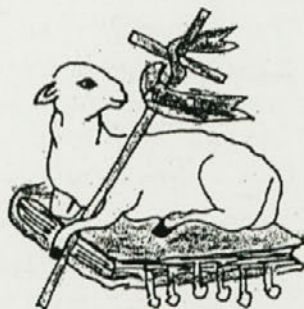
Kaj je lepšega kot novo življenje! Kaj je bolj sveto kot pomagati otroku, da zraste v zdravo in srečno osebnost!

Iskrene čestitke ob 25. marcu, materinskem dnevu.

Srečno, veselo skoz božjo pomoč
mi smo čakali veliko noč.
Ker je zdaj ta spomin,
od mrtvih je vstal Bog sin -
aleluja, aleluja!

(Niko Kuret: Praznično leto Slovencev 1.)

Našim bralcem želimo vesele praznike. Naj v nas zbudijo pripravljenost prisluhniti sočloveku in mu po svojih močeh pomagati.

Uredniški odbor

Naslovnica:

Znanilci pomladi

Foto: Oton Naglost

OB SLOVENSKEM KULTURNEM PRAZNIKU

Na predvečer tega praznika je bila na proslavi v kulturnem domu v Vipavi slavnostna govornica ga. **Vlasta Lokar Lavrenčič**. Takole je izrazila svoje vidike kulture in kulturnega razvoja.

Spoštovani udeleženci proslave ob jutrišnjem slovenskem kulturnem prazniku.

Vesela sem, da imam priložnost izraziti nekatere svoje vidike kulture in kulturnega razvoja in če vas bodo moje besede vzpodbudile, da boste na kulturo in kulturno življenje pogledali še iz nekoliko drugačne perspektive, potem bo moj namen dosežen.

Na začetku bi se rada ustavila pri besedi KULTURA. Pod tem izrazom morda najprej pomislimo na literaturo, slikarstvo, glasbo,...- skratka na umetnost. Imamo pa tudi izraze, kot so: telesna kultura, bivanjska kultura, kultura oblačenja... Otroci in mladostniki pogosto slišijo stavek: »Obnašaj se kulturno!«... Kultura sta npr. tudi koruza in krompir. Ko torej praznujemo kulturni praznik, katero kulturo pravzaprav praznujemo?

Kultura je zelo širok pojem, ki zajema veliko področij, pri vseh pa gre za negovanje, vzgajanje, razvijanje nečesa lepega, plemenitega, dobrega, koristnega za človekovo telo in duha. Kultura torej nosi v sebi pozitiven predznak. Besede kultura ne uporabljamo v sklopih, kot npr. kultura prevratništva, kultura homoseksualnosti, kultura preklinjanja, kultura drogiranja in podobnih zadev. To so stanja, ki nosijo v sebi negativni predznak in bi jih lahko imenovali tudi antikultura. Nekateri izmed teh »antikultur« lepše zapakiramo in jim rečemo subkulture, ko pa jih še moralno in finančno podpremo, smo jim odprli vrata za vstop v prostor kulture.

Kultura in antikultura sta dva pola, ki nosita nasprotni predznak. Žal je antikulture v naši kulturi in v našem življenju vse preveč. Zakaj je temu tako in kaj lahko storimo, da bomo dvignili nivo kulture? Najprej moramo poznati njen izvor in smisel. Toda kako bomo pravzaprav prepoznali izvor kulture, če še svojega lastnega izvora in smisla ne poznamo. Ali vemo, kdo smo, od kod prihajamo, zakaj živimo in kam gremo?

Ko sem bila v tretjem letniku študija na Akademiji za glasbo v Ljubljani, nas je naš profesor, dr. Cuderman, peljal na ekskurzijo po Avstriji. Iz Salzburga smo se podali v smeri proti Dunaju in na tej poti obiskali številne samostane, cerkve in druge kulturne ter zgodovinske spomenike. Vrhunske umetniške stvaritve smo zajemali z veliko žlico, kot se temu reče. Prepolni vtisov lepote in božanske harmonije smo stali pred naslednjo postajo naše ekskurzije. Tokrat je bilo to taborišče Mathausen. Sivina, ki je obkrožala to področje, me je navdajala z grozo. Lahko rečem, da si nisem upala dihati, kajti imela sem izredno močan občutek, da je okrog mene vse polno nepomirjenih duš umorjenih ujetnikov, in da z vsakim dihom prehajajo vame. Želela sem si samo, da bi čimprej prišla stran od tam in ko sem kasneje, ob nadaljevanju naše poti sedela v avtomobilu, me je nenadoma spreletela misel, kot udarec strele:

»Mar ni naše življenje šah, ki ga igrata Bog in hudič!«

»Drevo spoznamo po sadu«, piše v svetem pismu. Na kakšnem drevesu so zrasla najvišja umetniška dela in na kakšnem drevesu je zraslo najbolj podlo nasilje v taboriščih?

V obeh primerih so vlogo igrali ljudje, oziroma človeške figure, toda duh, ki je te figure napajal, je bil različen. Več kot očitno je, da se na eni strani izraža božanska veličina, na drugi pa vsa nizkotnost zla.

In kakšno je življenje danes?

Tudi danes nastopamo v življenju bele in črne figure, imamo pa tudi take, ki so črne v beli preobleki in take, ki jih obsodimo na črne, pa so v resnici bele.

Razvoj kulture vidim v tem, da prepoznamo črno od belega in se odločimo, na kateri breg bomo stopili. Bomo delali v prid kulture ali antikulture? Se bomo hranili s kulturno hrano ali uživali puhle, toda za čute mikavne sadeže? Bomo še dalje dopuščali, da antikultura na vsakem koraku vstopa v naše življenje in nas oblikuje, ne da bi se mi tega največkrat sploh zavedali?

Danes je kulturna ponudba velika, bojim pa se, da je antikulturna še večja in toliko nevarnejša,

ker se nam ponuja v kulturni preobleki. Saj poznate pravljico o Sneguljčici. Čarovnica ji je v podobi prijazne starke ponudila lepo, rdeče jabolko. Sneguljčica je sicer v sebi čutila, da nekaj ni v redu, toda ko je ugriznila, je bilo prepozno.

Danes se nam taka jabolka ponujajo pripeljana v kamionih, samo princa, ki te potem lahko odreši, ne najde vsak.

Nocojšnja proslava je zaznamovana s praznovanjem Prešernovega jubileja. In ko smo že pri Prešernu: tudi on se je zavedal lastnega izvora in izvora vsega obstoječega. Kot druge genialne osebnosti je tudi on znal božansko energijo skozi svojo umetnost preliti v fizični obstoj.

»On, ki ptice pod nebom živi, naj ti da srečne, vesele dni!« naj ob slovenskem kulturnem prazniku zaključim s Prešernom ter zaželim, da bi Slovenci ne sprejemali kot moderno v kulturo to, kar je produkt zla ter da bi stopali po poti kulturne rasti.

Hvala.

Vlasta Lokar Lavrenčič

IZ NAŠE PRETEKLOSTI

VOJAŠNICE IN VOJAŠKI OBJEKTI V VIPAVI IN OKOLICI

Gradnja vojašnic in vojaških objektov v Vipavi sega v čas pred prvo svetovno vojno, ko so bili naši kraji pod avstro-ogrsko oblastjo. Nato se je ta dejavnost nadaljevala po prvi vojni, po zasedbi

Italijanov, do kapitulacije Kraljevine Italije 1943. leta. Od tega leta dalje, do konca druge svetovne vojne 1945. leta, so se tod zadrževale nemške okupacijske enote. Po 1945. letu do 1991. leta so bile pri nas enote

Pred Lanthierijevem gradom stoje avstrijski vojaki, fotografirano 1915. leta, takrat so imeli v gradu vojašnico, na desni strani hotel Adria

JLA (Jugoslovanske ljudske armade). Kaj vse se je dogajalo in kaj so čuvali v teh vojaških objektih, tedaj ni prišlo v javnost, ker je bila to stroga vojaška tajnost. Neglede na čas in oblast.

Meseca novembra 1911. leta je prišla v Vipavo takoimenovana mešana komisija civilnih in vojaških funkcionarjev. Takrat so sklenili, da se tukajšnja Lanthierijeva graščina prezida v vojašnico. Pod Gradiščem, kjer je bila pozneje grajena južna vojašnica, pa so sklenili, da se zgradijo vojaška skladišča in konjski

Avstrijski vojaki iz prve svetovne vojne; na levi strani je Jože Žgavec z Gradišča, takrat star komaj 17 let, posnetek iz 1915. leta

Na sliki domači fantje na predvojaški vzgoji v južni vojašnici ob kipu sv. Barbare, v sredini škodova havbica z lesenimi kolesi, takrat so imeli havbice kalibra 110 in 149 mm. Prvi z leve Ivo Semič, drugi Anton Kariš, četrti Stane Horvatin iz Vipave, šesti Franc Petrič z Gradišča. Prvi na desni Teodor Božič, drugi zgoraj Franc Uršič, drugi spodaj Alojz Šček z Gradišča in tretji spodaj Bavčar iz Ajdovščine

okolici nastajali naslednji vojaški objekti: severna vojašnica, vojaško skladišče (bivša Kebetova žaga), Lanthierijeva graščina, južna vojašnica, "kapanone"⁴, objekti pri letališču, strelišče, Bárence, objekti na Nanosu - Ravnik in objekti na Orlovšah.

V severni vojašnici je bila pod Avstrijo pehota, pod Italijani se je imenovala "Caserma G. Bruner Dal'Alto"¹, v njej je bil poleg pehote tudi depozito². V času Jugoslavije so dogradili vežbališče in stadion. V Lanthierijevem gradu je bila osnovana prva vojašnica v Vipavi, med prvo vojno pa je bila tam tudi vojaška bolnišnica. Pod Italijani je bila 1932. leta "Caserma - Comando - Presidio"³. Ob graščini so imeli Avstrijci in pozneje Italijani hleve za konje in mule. Pod Italijo so imeli tam tudi predvojaško vzgojo za fante iz Vipave in okolice stare od 17 do 19 let. Vežbali so z dolgimi puškami (modello 91), pozneje so imeli karabinke (modello 32). Fantje, stari od 14 do 17 let, so morali tudi obiskovati predvojaško vzgojo in se urediti v vojaških spretnostih, a brez orožja.

V južni vojašnici so imeli Avstrijci artilerijo težkih havbic in tu je bila nekaj časa tudi bolnišnica. Po prvi vojni so Italijani imeli v južni vojašnici konjušnico, nato je bila 1930. leta premeščena v Trst. Tam so imeli tudi močno artilerijo, in sicer topove 149 mm in havbice 105 mm. Pred drugo svetovno vojno, od 1938. do 1939. leta, so od tod večji del motorizacije premestili v Afriko.

Pod Avstrijo in pozneje pod Italijo so imeli strelišče poleg zadnjih hiš

na Gradišču, na gradiški gmajni. Streljali so na Nanos, na Nanosu pa na Ravniku. Svinec je bil takrat na trgu zelo drag, zato so otroci po streljanju pod goro pobirali svinčene krogle izstreljenih nabojev in jih potem prodajali trgovcu, zbiralcu starega železa in drugih kovin. Kroglice avstrijskih vojakov so imele več svinca kot italijanske in zato so bile bolj iskane. Jugoslovanska vojska je imela strelišče malo nižje, na Mlakah, in to obstaja še danes.

hlevi. Pred tem so imeli tam Gradiščani njive.

V začetku meseca marca 1912. leta je že prišla iz Galicije v Vipavo 3. divizija, oborožena s težkimi havbicami. Takrat je nastala pri nas vojaška garnizija, ki obstaja še danes. Na samem začetku so bile tu že stacionirane enote težke artilerije in konjenice. Vojaštvo je bilo nastanjeno po hišah, dokler niso dogradili vojašnic. Na kraju, kjer stoji severna vojašnica, so bile pred tem njive in travniki.

Postopno so v Vipavi in

Severna vojašnica iz 1938. leta, takrat imenovana "Caserma G. Bruner Dal'Alto", sezidana pred prvo vojno

Italijanski oficirji in radovedneži pred vojašnico "Caserma - Comando - Presidio" v Lanthierijevem gradu

pomožno letališče, razlastili lastnike teh zemljišč, ki so bili Gradiščani in kmetje iz okoliških vasi. Ob grajskem mlinu so 1930. leta zgradili dve zgradbi; v eni so bila stanovanja, v drugi pa skladišče. V letih 1934 ter 1935 so Italijani gradili skladišče orožja in municije v Barenah nad Podnanosom. Da ne bi bilo videti, da so to skladišča, so zgradili 25 stavb v obliki vaškega naselja.

Na Nanosu, na Ravniku je imela JLA objekt za gorsko urjenje vojakov. Na Orlovšah pa so bili objekti za predvojaško vzgojo, tudi za dekleta. S tem so prenehali 1990. leta.

V Vipavi je bila po drugi vojni pod Jugoslavijo šola za rezervne oficirje. Ko pa je prišlo 1953. leta do izredne napetosti med Jugoslavijo in Italijo zaradi meje v sporu za cono A in B, se je ta preselila v Novo mesto in nato v Bilječo v Bosno. JLA je takrat zaradi prostorske stiske v vojašnicah začasno zasedla tudi tedanjo srednjo versko šolo v prejšnjem župnišču na Hribu in tako je bil prekinjen pouk.

Severno vojašnico so po prihodu Italijani poimenovali "Caserme G. Bruner Dal'Alto". Južno vojašnico so preimenovali v "Caserme S. Marco"⁵. V Lanthierijevem gradu pa je bila "Caserma - Comando - Presidio". Pod Jugoslavijo je bilo v Lanthierijevi graščini dom JLA (Jugoslovanske ljudske armade); severno vojašnico so poimenovali v "Kasarna Janka Premrla - Vojka", južno pa v "Kasarna Martina Greifa".

Italijanski oficirji v južni vojašnici, imenovani "Caserma S. Marco" ali pozneje "Caserma Ederle", v ozadju vas Gradišče

Franc Cerovšek

Op. pisca:

1 Caserma G. Bruner Dal'Alto - vojašnica G. Bruner Dal'Alto (visoki, vzvišeni)

2 depozito - skladišče

3 Caserma - Comando - Presidio - vojašnica, poveljstvo garnizije

4 kapannone - garaža, lopa, hangar

5 Caserma S. Marco - vojašnica sv. Marka, pozneje imenovana Caserma Ederle

AVSTRIJSKI CESAR KAREL I. NA SLAPU PRI VIPAVI

Karel I., zadnji avstrijski cesar, ki je prevzel oblast po smrti Franca Jožefa. Imel je tisti čas svoj glavni stan med I. svetovno vojno v dvorcu Hašperk (Hasberg) na Planini pri Rakeku na Notranjskem

počitek ali pa so odhajali od tod na bojne položaje. Slišal sem, da je bil na Slapu nekaj časa celo sedež regimenta². Na fronto so se vojaki vozili na vozovih s konjsko vprego, pri sebi so imeli orožje in strelivo ter rezervno suho hrano, nekaj manjših mesnih konzerv in komis³. Fronti so se bližali po stranskih poteh, nato pa so se plazili po vseh štirih do bojnih jarkov. Nekega dne so se po Slapu širile govorice, da je prišel v vas na obisk k vojakom avstrijski cesar Karel s cesarico. To je bilo v drugi polovici prve svetovne vojne, 1917. leta.

Avstrijski vojaki na fronti pred dolgocevnim topom kalibra 90 mm; prvi na desni z daljnogledom je arterlist Jože Božič iz Vipave

Leta 1916, po smrti dolgoletnega vladarja avstro-ogrskega cesarstva, Franca Jožefa, je prišel na prestol njegov nečak Karel¹. Vojaki so imeli na kapah črki **KK**, **Kaiser Karel** (cesar Karel), kar je lahko tudi dvoumno **KK - Kaiser - König**, po naše cesarsko - kraljevi. Avstrija je bila namreč cesarstvo in kraljevina, sestavljena iz avstrijskega cesarstva in madžarske kraljevine, združene v avstro-ogrsko monarhijo.

Na Slapu je bilo med prvo svetovno vojno večje število avstrijskih vojakov, bili so nastanjeni v gradu in po hišah. Imeli so tudi konje in vozove, pokrite s ponjavami. Vojaki so imeli poljsko kuhinjo, oficirji pa posebej svojo.

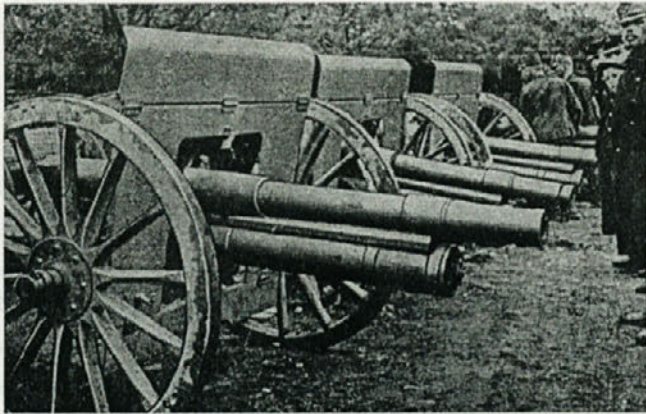
Prihajale in odhajale so nove edinice, katerih vojaki so bili raznih narodnosti: avstrijski Nemci, Madžari, Poljaki, Čehi, Slovenci,

Hrvati, Bošnjaki in drugi. Zato se ni čuditi, da je bil komandant fronte Svetozar Borojevič po rodu Srb. Vojaki so prihajali sem z italijanske fronte na

Starejši avstrijski vojaki med prvo svetovno vojno z brki, na glavi in na prsih imajo pripete medalje za hrabrost. Med njimi zgoraj desno je tudi mlad vojak, desno spodaj sedi Filip Božič iz Vipave

Na desni strani pred mostom predno pridemo na Slap na M'staf'rjevi⁴ parceli, je stal poldrugi meter visok kamniti križ⁵. Na tem prostranem travniku so se zbrali vojaki k sveti maši. Navzoča sta bila tudi cesar Karel in cesarica. Maševal je takratni slapenski farni gospod župnik Leonard Leopold, ki sta mu stregla Franc Ambrožič in Avgust Podgornik. Pri maši

Vrsta topov na lesenih kolesih - Europäischer Krieg 1914 - (Evropska vojna 1914) Ta posnetek je iz razglednice, ki jo je poslal vojak domov skozi KuK Feldpostamt - (Cesarsko kraljevi vojno poštni urad)

so bili tudi učenci slapenske osnovne šole s cvetjem v rokah.

Med vojno so sem pa tja prihajali na obisk k vojakom v zaledje tudi najvišji državni predstavniki, tudi cesarski par ni bil izjema. Tako so spodbujali vojake, predno so odhajali na fronto in ohranjali "na višku" vojno moralno.

Ob koncu vojne, 1918. leta, po odhodu avstrijskih vojakov, so se zadrževali nekaj časa na Slapu italijanski vojaki; v slapenskem gradu so imeli svoje poveljstvo za to področje. Po njihovem odhodu pa je ostalo kar pravo razdejanje.

Franc Cerovšek

Op. pisca:

1 Karel - avstrijski cesar Karel I. *1887 +1922, sin nadvojvode Otona, ki je bil naslednik Franca Jožefa, zadnji avstrijski cesar in ogrski kralj kot Karel IV. Prišel je na prestol 1916. leta in se je moral odreči prestolu 11.XI.1918, nato emigriral v Švico.

2 regiment - das Regiment, polk, vojaška enota

3 komis - vojaški kiselkast rženi kruh

4 M'staf'rjevi - Mustafarjevi, pridevek, hišni vzdevek, mogoče je imel nekdanji gospodar večje brke - mustafe, sedaj priimek Poljšak

5 kamniti križ - del tega križa je v goriškem muzeju

VIPAVA IN VIPAVCI V OGLEDALU BLEIWEISOVIH NOVIC

15. nadaljevanje

V letu 1870 so Novice večkrat in obširno pisale o vipavskem taboru, ki se je zgodil 14. avgusta, vendar bomo to pisanje tokrat preskočili, saj je bilo v glavnem že objavljeno v Vipavskem glasu. Septembra pa je bil iz Vipave objavljen "prijazen opomin", iz katerega zvemo, kako so se v tistih časih jezili zaradi neurejenosti cest (list 36, 7. 9. 1870, stran 292):

Iz Vipave (Za zdaj prijazen opomin.) Skladna cesta¹⁾, ki pelje iz Vipave čez Branico v Trst, je, kar vipavski okraj zadeva, že davno dodelana, in lahko se reče, da je prav v dobrem stanu, kajti županije, in po njih posamesni posestniki bili so s silo k dovršenju svojih delov primorani. Kaj se je pa v tem obziru po

Krasu naredilo? Malo ali celo nič. Samo del ceste, ki je spod Repentabora proti Dolu na novo narejen, je občni rabi izročen; v več drugih krajih je delo pričeto, al že leto in leto ni ga več videti delalca, da bi bilo vsaj upanja toliko, da že pričeto delo se kedaj dovrši. Kdo je neki tega počivanja kriv? Ali cestna blagajnica? Jaz slišim, da ne, ker denarja neki ne manjka. Ali glasoviti inženir, gosp. Živc, ki je novo cesto od Repentabora tako mojstrovsko po različnih kljukah nazaj v Dol spravil, namesti da bi jo bil po ravnem od tega vrha do unega pod Vrhpoljami speljal. Jaz mislim, da tudi inženir ni tega zakasnjenja kriv, ker njegova naloga menda je le bila, načrt narediti, a ne ga izvršiti. Cestni odbor sežanskega okraja ima po občnem mnenji

zanikernost na vesti, posebno pa njega načelnik, kateri neki dozdej drugih udov še ne enkrat ni na posvet skupaj sklical. Kaj pomaga imé skladna cesta, če se prebivalci enega okraja k delu le s silo morajo priganjati, v drugem okraji jim je pa čiato na prosto voljo dano delati ali ne delati; kaj pomaga Vipavcem njihov trud in denarno žrtovanje za napravo nove ceste, ker pa morajo vse eno po stari cesti čez Vrabče proti Trstu vozariti. Naj ne prezirajo teh vrstic tisti, katerim so namenjene, sicer bomo primorani, kje drugej potrkat.

Približno mesec dni kasneje (list 41, 12. 10. 1870, stran 332) so Novice prišle na dan z vestjo o pripravljanih delih za železno cesto, s katero naj bi se povezala Vipava s Škofjo Loko, Gorico in Trstom:

Iz Vipave 8. okt. (Železnica.) „Novice“ so bile prve razglasile, da so družniki²⁾ Rudolfove železnice prevzeli dodelanje nove železnice od Škofje Loke čez Vipavo v Gorico in Trst. Štiri ali pet dni sem se že vidijo inženirji, kateri so

nastavljeni po celi glavni črti od Poljan do Trsta, ki merijo, trasirajo in klince vbijajo, kodar bo šla železnica. Od njih pa tudi slišimo, da se bo začela delati železnica prav v kratkem najpozneje v začetku prihodnjega leta, in da leta 1872. se bomo že vozarili po njej. Merjena glavna cesta sega v Vipavsko dolino do vasi „na Manceh“; od tod se obrne v Trst, pustivši stransko črto, da pelje v bližnje krasno mesto - v Gorico. Železnica bo peljala po lepih in rodovitnih ravninah Poljanskih, Žerovskih, Godoviških, skozi velike hladne gozde med Godovičem in Jamo (Luegg)³⁾ po rajski Vipavski dolini, in po najlepšem in najbolj obdelanem kraju na Krasu. Nadjamo se, da bo izbudila ta železnica novo življenje v naši mili domovini, bodi-si v kupčijskem⁴⁾ in obrtniškem ali poljedelskem obziru.

Izbral in uredil Božidar Premrl

Opombe:

- 1) skladna cesta - ceste, financirane iz cestnega sklada
- 2) družnik - družabnik
- 3) Jama (Luegg) - Predjama
- 4) kupčijski - trgovski

KAPELICE IN ZNAMENJA V NAŠEM OKOLJU

7. del

C. Znamenja različnih oblik - nadaljevanje

7. Znamenje Marija sedem žalosti v Grabrijanovi ulici

Je hišno znamenje - slika na fasadi. Med oknoma v nadstropju je slika Matere Božje. Široka je približno slab meter in dober meter visoka. Hiša, na kateri je slika, je last družine Rehar. Slika predstavlja Marijo, ki ji srce prebada sedem mečev - Marija sedem žalosti.

Freska Marija sedem žalosti na fasadi Reharjeve hiše

Podoba Marije sedem žalosti v Grabrijanovi ulici

Simbolika slike izvira iz čaščenja Žalostne Matere božje. To se je razvilo že zelo zgodaj, v 3. stoletju na Vzhodu. Na Zahodu so začeli častiti Žalostno Mater Božjo v 9. stoletju, zelo pa se čaščenje razmahne po 11. stoletju (vrhunec doseže v srednjem veku). V raznih zbirkah molitev so začeli k Jezusovim bridkostim vedno bolj pridruževati tudi Marijine. Najprej se je čaščenje

Peter Vidmar - Pekov v času, ko je naslikal podobo (l. 1920)

nanašalo na Marijino bolečino pod križem. Kasneje pa se je razširilo tudi na ostale Marijine bridkosti. Število le-teh se je nekaj časa spreminjalo, dokler se jih ni izoblikovalo sedem: napoved starčka Simeona, beg pred Herodom v Egipt, Jezus se za tri dni izgubi v templju, srečanje z Jezusom na križevem potu, križanje, Jezusa položijo v Marijino naročje in Jezusa položijo v grob. Število sedem ima v svetem pismu sploh poseben pomen - pomen veseljnosti. Hkrati je toliko tudi Marijinih radosti, zakramentov, darov Svetega Duha, kreposti, glavnih grehov... Z razširitvijo čaščenja Marijinih žalosti so nastale tudi številne bratovščine (13. in 14. stoletje). Začelo se je tudi liturgično obhajanje Marijinih žalosti. Takrat so začeli nastajati tudi prvi oltarji posvečeni Marijinim sedmerim žalostim in tudi prve upodobitve. Marije ne rišejo več z enim samim mečem v prsih, pač pa s sedmimi (dokler se ni ustalilo število sedem, tudi s petimi). Nekatere od sedmih Marijinih žalosti so dobile

svojo samostojno likovno upodobitev - na primer Jezus v Marijinem naročju (Pietà). Pri nas se čaščenje Žalostne Matere Božje najbolj razmahne ob koncu srednjega veka pa tja do 17. stoletja.⁴⁰

Glede na izpostavljenost slike vremenskim vplivom so barve še zmeraj v zelo dobrem stanju. Slika naj bi nastala že pred prvo svetovno vojno in naj bi bila narejena s posebno tehniko nanosa gašenega apna na svež omet iz peska. Od takrat slike ni nihče obnavljal. Tehniki slikanja se gre zahvaliti za obstojnost barv.⁴¹

Letnica nastanka slike ni točno znana: ali tik pred prvo svetovno vojno ali med njo ali pa tik po prvi svetovni vojni. Gotovo pa je, da je sliko naslikal Peter Vidmar (Pekov). Rojen je bil okrog leta 1890 v številni družini, kot najstarejši otrok. Oče Janez Vidmar je bil z Gore (Otlica) in je bil pek pri Skukovih in Poniževih, ki so imeli pekarno za časa Avstrije in Italije. Bil pa je tudi priložnostni delavec na posestvu Štucinovih (premožna družina iz Vipave; tudi vipavski župan) pa tudi na drugih posestvih. Mama je bila Marija Tončič iz Vrhpolja. Vidmarjevi so živeli v uboštvi kot najemniki po raznih hišah v Vipavi. Vsi otroci pa so bili precej nadarjeni. Peter je bil avstrijski vojak. Po končani vojni je še malo časa živel v Vipavi. Verjetno leta 1920 odide iz Vipave in se preseli v Raveno. Ob nastopu fašizma pa ga gotovo ni bilo več v Vipavi. Zaradi zgodnjega odhoda iz Vipave se je za Petrom v Vipavi izgubila skoraj vsaka sled, čeprav je imel redne pisne stike s sestro Terezijo, poročeno Gantar, ki je edina od Vidmarjevih otrok ostala v Vipavi. V Raveni se je zaposlil kot tehnični risar in kot risar topografskih kart. Izobrazbo je verjetno pridobil tam. Po 2. svetovni vojni se je z družino preselil v Sežano. Tam se je zaposlil na občini kot geodet. Nekaj časa je z družino živel tudi na Občinah, kjer še

Poročna slika Petra Vidmarja

živita njegovi hčerki Danica in Dragica. Njegova žena je bila Marija Tomažič iz Vipave - iz znane kamnoseške družine. Umrl je v Sežani leta 1954.

Peter je imel izreden smisel za fotografijo, lepo pisavo in za risanje. Izdeloval je tudi osnutke za nagrobne spomenike (tudi osnutek za družinski grob na vipavskem pokopališču), bil pa je celo arhitekt (ljudej je risal načrte za hiše).

Sliko je naredil najverjetneje leta 1919 po vrnitvi iz vojne in pred odhodom iz Vipave. Slikana je z naravnimi rastlinskimi barvami. Zato je tudi tako obstojna. Zakaj tak motiv in namen poslikave nista točno znani, najverjetneje pa je šlo za zaobljubo ob vrnitvi iz vojne. Lahko pa, da je na sliko »izlil« svojo žalost ob smrti svoje mame, ki je umrla leta 1919 ali pa žalost ob nameravanem odhodu iz Vipave. Tudi ni točno znano, zakaj je slikal prav na to hišo. Najverjetneje zato, ker sami hiše niso imeli, lastniki hiše, v kateri so prebivali, pa mu niso dali dovoljenja. Hiša, na kateri je slika, je bila vseskozi last Reharjevih in v njej Pekovi niso nikoli prebivali. Bili pa so Vidmarjevi družinski prijatelji z lastniki hiše in so mu poslikavo dovolili.⁴²

8. *Znamenje sv. Florijan na gasilskem domu*

Je hišno znamenje - slika na fasadi. Slika je 6,3 m visoka in 2,8 m široka. Na njej je upodobljen sv. Florijan (priprošnjik v slučaju požara in zavetnik gasilcev) kot rimski vojščak. Goreča stavba, ki jo gasi sv. Florijan, je domača farna cerkev sv. Štefana.

Sliko je naslikal domačin z Gradišča pri Vipavi g. Jurij Makovec leta 1997.

Površina slike je približno 18 kvadratnih metrov. V slikarsko-restavratorski delavnici, ateljeju Makovec, so se pred praznovanjem 120-letnice Gasilskega društva Vipava leta 1997 oglasili predstavniki domačega društva. Prosili so, da bi jim g. Makovec izdelal grafično podobo svečanih plaket in nekaj priložnostnih daril - slike sv. Florjana na steklo (steklenico). V ta namen je slikar najprej izdelal grafično podobo svetnika, ki jo je uporabil za izdelavo plaket in priložnostnih daril. Ob tem sodelovanju je slikar gasilskemu društvu predlagal, da bi visoki jubilej društva obeležili s kakšno poslikavo na fasado gasilskega doma, katere prenovo so pred praznovanjem končevali. Upravni odbor gasilskega društva je pobudo sprejel. Slikar naj bi oblikoval napise na fasado in naslikal podobo sv. Florjana. V ta namen je grafično predlogo slikarsko obdelal. Na začetku so bili dogovorjeni za manjšo površino. Ob projekciji morebitne poslikave na fasado je bilo hitro videti, da manjša upodobitev ne pride do izraza, da se izgubi med okni. Odločili so se za upodobitev sedanje velikosti. To je poslikava na že izdelan omet. Goreča stavba, ki jo gasi sv. Florjan, je domača cerkev, ki simbolično predstavlja vso faro - sv. Florjan torej pomaga farnemu zavetniku sv. Štefanu varovati vso faro pred vsakršno nesrečo.⁴³

Sveti Florjan na fasadi gasilskega doma »gasi« domačo farno cerkev

Upravni odbor domačega gasilskega društva je leta 1997 sprejel pobudo, da se zavetnika gasilcev upodobi kot sliko na fasadi. Že takrat je bilo v načrtu tudi, da se sliko osvetli. Poslikava je bila ob 120-letnici društva narejena, osvetlitev pa še čaka na čas, ko bi društvo odkupilo zemljišče pred gasilskim domom (last Agroinda), na katerega bi potem lahko postavili razsvetljavo.⁴⁴

Vladmir Anžel

Viri:

⁴⁰ *Leto svetnikov III, Zadruga katoliških duhovnikov, Ljubljana 1972, (569,570)*

⁴¹ *Povedal g. Ivan Poniž*

⁴² *Povedali ga. Marta Gantar - nečakinja, Vipava, g. Marjan Vidmar - nečak iz Kopra, g. Marjan Vidmar - nečak iz Ljubljane in ga. Magda Rodman iz Vipave*

⁴³ *Povedal g. Jurij Makovec*

⁴⁴ *Povedal g. Lojze Peljhan*

NAŠ PLAC POD ITALIJO

Na našem placu, edinem v Vipavi (če spregledamo onega malega, med Lanthierijevim gradom in bivšim grajskim vrtom, ki ga je tedaj italijanska oblast poimenovala Piazza Venezia, tako morda zaradi pogostih poplav) sem bil prisoten velik del svojega življenja in je bil prizorišče mojih srečnih otroških let. Še se spominjam, ko sem prvič pretekel razdaljo od mosta z Bele na plac, ne da bi med tekom niti enkrat padel. Pozneje, ko sem imel očitno že trohico smisla za "tehniko", sem kot predšolski kratkohačni bosopetnik, kakršni smo bili otroci še dolga leta do končane domače šole (razen ob nedeljski maši), sedel pred hišo v obcestnem kanalčku, kakršen je še ob Hrovatinovi hiši Na Gorici, in si dal opraviti z gradnjo mosta preko njega: razkrečenih nog sem stisnil obedve peti eno ob drugo in preko njiju nanašal vlažen pesek, ki ga je naplaval dež z makadamske ceste, nakar sem ob primerno doseženi vzpetini loka potlačil ves nanos in končno se je bilo treba ob odmiku nog le še čuditi gradbeni mojstrovini. Še predno je bil umotvor izdelan, začujem pozdrav: "Dober dan, gospod Premru!" Ker poleg ni bilo nikogar, je pozdrav veljal meni, ta pa, ki je pozdravil, je bil notar dr. J. Mozetig, naš sostanovalec. Menda je bilo tedaj nekaj narobe z njim.

Po izgradnji združne kleti in hkratne

prezidave posojilnične hiše, zaradi česar se je morala izseliti lekarna dr. Meda (iz lokala sedanje menze) in se vseliti nekoliko više na placu (v sedanje stanovanje Kebetovih), tik pred prvo svetovno vojno na placu ni bilo več sprememb. Po primorani izselitvi z družino vred v rodno Češko, mu je kot lekarnar sledil dr. Masopust, ki pa je lekarno prenesel v sedanji Rodmanov frizerski salon. Naj še omenim, da je temu sledila dr. Jamškova, ki je lekarno prestavila v bivšo Vilarjevo hišo, ko se je tudi on preselil z družino iz italijanske države. Le-ta pa je isto (kmečko) hišo odkupil od predhodno izseljene Curkove družine (s cerkovnikom, ovekovečenim na freski v vipavski cerkvi).

Tu so se odvijali trški sejmi. Štirikrat na leto so se gnetle množice ljudi med stojnicami in po vsem trgu. Tako vsaj ob glavnem sejmu, na dan st'ga Šmona (28. vinotoka). Ker pa je ta dan sovpadal z glavnim fašističnim praznikom, je bil sejem sčasoma prepovedan. Odslej je bil pogosteje, vsakega dvajsetega v mesecu. Ta sprememba pa se ni uveljavila, razen za živinski sejem.

Plac je bil tudi kraj, kjer je bilo dosti priložnosti za zabavo, v glavnem za mladino. Plesov, ki jih je redno prirejalo gasilno društvo, so se udeleževali številni mladi pari. Godci so imeli svoj oder položen na vejevje kostanjev. Pogostokrat so bili na placu

bleščeči *ringelšpili* - vrtiljaki, vedno z glasbenim avtomatom, največkrat opremljeni z jezdnicami konjiči v parih. Primerilo se je tudi, da vrtiljak ni imel svojega delovnega konja, ki bi skrit za kuliso vlekel vso napravo v kroženje, pa nas je bilo zadosti otrok, da smo ga nadomestili in bili zato tudi nagrajani z uživanjem, ko so drugi potiskali. Bili so tudi taki vrtiljaki z gugalnicami, ki so se ob kroženju sredobežno široko razmaknile in fantje na njih so se lahko zaletavali ali potegnili k sebi dekliča, kar je sprožalo vreščanje. Pojavljale pa so se tudi gugalnice s togimi, nepregibnimi nosilci sedežev na visoko nameščenih tečajih ali pa s čolničem, na katerih so drzni spretnižji stoje dosegali zenit ali celo izvedli koleb.

Poleg že omenjenega kmetijskega društva (Vinarske zadruge) in Hranilnice s posojilnico, sta bili tu še dve trgovini: Možetova s tekstilnim blagom in Skukova (Bavčarjeva) z živili in mešanim blagom ter Petrovčičev Buffet.

Tu ima svoje mesto še staro šolsko poslopje. Zlati napis VERI IN OMIKI, gesli njenega poslanstva, kmalu po italijanski zasedbi izgine. Otrokom dolge vrste predhodnih rodov (od 1861. leta dalje) in nam, sprejetim v šolo leta 1918 (zadnje leto pouka v materinščini), so učitelji vestno prenašali cilje, zapisane v geslu, skupaj z danes toliko pogrešanim domoljubjem in moralno. V vsej naslednji dobi okupacije je ta šola prisilno potujčevala domačo mladino. A ta prisila je bila čudovit izziv za poglobitev narodne zavednosti. Gotovo je mladina v tem času prebrala več slovenskih knjig kot kdaj koli, pri čemer je največ tvegala domači župnik - dekan. Italijani so ob zasedbi takoj odstranili vse javne slovenske napise, tako tudi obe spominski plošči zaslužnih mož s pročelja naše šole, in sicer:

Štefan Kociančič, duhovnik, jezikoslovec, pisatelj, zgodovinar..., rojen v Vipavi 25.12.1818.

Jurij Grabrijan, duhovnik, kulturni delavec 1800-1882 (v Vipavi)

Po umiku tujcev sta bili plošči vrnjeni na svoje prejšnje mesto.

Danes to šolsko poslopje še trdno dominira nad *placom*, le žal, da se otroci ne zgrinjajo več v njegovo okrilje, kar je za *plac* največja izguba.

Zmogljivejša javna vodna črpalka sredi *placa*, opremljena s kolesom namesto z običajnim vzvodom za črpanje, je bila postavljena nad izkopanim vodnjakom in obdana s tremi kostanji (prvotno verjetno s štirimi). Delovati je začela hkrati s šolo, 1861. leta. Toda, kolikor mi seže spomin daleč nazaj, je bila v trajno neuporabnem stanju in je takšna tudi ostala. Morda so si koristniki omenjenega vira oskrbeli lasten vir vode kar v lastnem domu. Vrsto let pozneje je Vipava dobila vodovod in *plac* je bil spet oskrbljen s pitno vodo. Vodovodna pipa, vgrajena v običajno litoželezno ogrodje z odtokom, je bila nameščena na hrbtno stran kabine javne vage - tehtnice, ki je bila nekaj let prej prenešana izpod kostanja Na Gorici, pravzaprav je bila tedaj nadomeščena z novo. Sčasoma, ob širitvi vodovodnega omrežja, je bil postavljen napajalnik za živino, v dokončni lokaciji ob Kobalovi *klinici* in je bila s tem odpravljena daljša pot *u P'd farouš, kamr se je tkt gnalu živino pet*. Tako vsaj po *placu* in v njegovi bližini ni bilo več kravjekov.

Po zgledu italijanskih krajev s sedežem občine so, a to že dokaj pozno, nekako uredili tudi naš *plac*: postavili so enosmerni obcestni pločnik, preko njega pa odcep s ceste, zaradi česar je bil odstranjen eden od kostanjev; razmeščenih je bilo nekaj klopi. Predhodno so že bili postavljeni pločniki ob glavni cesti po vsej dolžini Vipave. Toda glavni objekt je bil že postavljen nedolgo po okupaciji. To je bil podstavek z drogom za izobešanje trikolore, ki je učinkoval zelo estetsko. Bil je to masiven betonski podstavek, velikega obsega in lepe geometrijske oblike, visok najmanj 3 m; njegov spodnji del je bil razširjen v tri obdajajoče ga stopnice. Iznad podstavka se je dvigal jambor, vsaj 15 metrov visoko. Izobešana zastava v sorazmerni širini glede na dolžino je skoraj dosegala podstavek. Bila je iz čiste volne - darilo mesta Palermo na Siciliji, kar je bilo obeleženo v daljšem tekstu na vzglavju podstavka. Tudi za ta objekt je bilo odstranjeno eno drevo.

Pod krošnjo visokega kostanja se je pojavila manjša skala, kot spomenik Arnaldu Mussoliniju, ko je postal žrtev vojne, katere povzročitelj je bil njegov plena željeni brat Benito.

Kot v vseh občinah v Italiji so vzdrževali javni red tudi v Vipavi z uniformiranimi redarji. Službo so, morda hote, dodelili domačinu - ne Italijanu - ki je moral upoštevati in izpolnjevati predpise, kar pa se pogosto ni ujemalo s hotenji soobčanov.

Ko sem se končno vrnil domov po zaključeni vojni vihri (kimavec 1945), sem našel naš *plac* v dokaj bednem stanju. Ne le, da so z njega odstranili vse simbole fašistične oblasti, ampak je bilo na njem popolno opustošenje: kupi odpadnega materiala, lesa, namenjenega za kurjavo... Tako stanje je bilo kljubovanje prejšnji urejenosti. Po preteku let je postala podoba trga bolj urejena.

Proti koncu italijanske oblasti pri nas je nastal tudi *novi plac*.

Po vsej dolžini državne ceste, ob kateri je nastajala Vipava, so tesno druga ob drugi na obeh straneh sezidane hiše. V dobi okupacije sta bila opravljena dva uspešna posega. Prvi je bil ta, da so novo cesto zgradili na Policah, s čimer je odpadla utesnjenost prometa med hišami. Drugi poseg je bil odstranitev zelo dolgega objekta graščinske pristave, ki ni bila več uporabljana. Bila pa je tudi skrajno neuglednega videza napram vrsti mestnih hiš z nasprotni strani ceste. Na tem prostranem trgu so nameravali postaviti fašistični dom. Prostor zanj je bil tudi že zakoličen. Graditi pa niso več utegnili, morali so od tod - za vedno. Hvala Bogu!

Vinko Premrl

NARODNOOSVOBODILNO GIBANJE V VIPAVI 1941 - 1945

5. del - leto 1944

Leto 1944 je bilo za sodelavce OF v Vipavi zelo težko. Nemcem, ki so ponovno zasedli Vipavo konec decembra 1943, so pomagali tudi domači izdajalci, zato so morali biti sodelavci OF zelo previdni, vendar se je delo za NOB nadaljevalo.

2. februarja 1944 je bilo na Štjaku veliko zborovanje primorskih žena, ki so se ga udeležile tudi zastopnice iz Vipave, in sicer: Olga Bajc, Helena Grmek roj. Zanuttini in Ivanka Humar.

Kakor v drugih vaseh, je bila tudi v Vipavi ustanovljena gospodarska komisija. Predsednik je bil Ivan Hrib, člani pa Rafael Cunta, Janez Bajc in Jože Božič. Leta 1944 je ta gospodarska komisija v nekaj dneh zbrala 1000 kg koruze in 40 hl vina za partizanske enote na Trnovski planoti.

V mesecu marcu 1944 je bila izvedena velika nabiralna akcija, ki je bila namenjena za partizanske bolnice. Samo v Vipavi so nabrali za cel voz materiala, in sicer: hrano, obleko, obutev, sanitetni material, cigarete in kekse, ki so imeli obliko zvezde. Pekli so jih v družini Vide Krhne, pri Humarjevih, Skapinovih in drugje. Ves material so srečno prepeljali iz postojanke mimo nemške straže in dostavili na Predmejo intendantu vojne oblasti. Material so peljale Marta Skapin, Olga Podobnik, Štanc, Evelina Humar in Milka Princes. Prevoz materiala je bil izdan in 14. marca so aretirali izdane. V taborišče v Nemčijo so odpeljali: Milko Bajc, Vido Krhne in Lidijo Murari. Ker so Nemci izvedeli, da je Evelina Humar sekretarka SKOJ-a, so njeno sliko razmnožili in poslali vsem stražam. Humarjeva se je pridružila partizanom in je niso dobili, zato so odpeljali v taborišče njenega očeta Alberta Humarja. Ostale mladinke, ki niso bile internirane, so nadaljevale z delom za osvobodilno gibanje.

"Marca 1944 sem bila odpeljana v taborišče Auschwitz. Vozili smo se lačni in žejni v živinskih

vagonih celih osem dni. Življenje v taborišču je bilo grozno, gnusno. Postavili so nas pred komisijo, ki nam je dajala številke. Moja je bila 88536. Vsak dan so nam dali zjutraj črno vodo, opoldne košček črnega kruha in juho, ki je bila iz kosa človeškega mesa. Jaz je nikdar nisem jedla. Sredi dvorišča je stala velikanska peč. Pri njej sta stala dva močna moža in metala ljudi v peč. V taborišču je vladal neznanski smrad in širile so se nalezljive bolezni. Bolna sem bila tudi jaz. Veliko bolnih in onemoglih so vrgli v peč. Nekega dne so prišli Rusi in nas osvobodili. Dali so nam hrano in nas pripravili za pot proti domu. Vozili smo se skozi Madžarsko in pripeljali v Srbijo, kjer so nas prijateljsko sprejeli. V Ljubljano smo prišli 13. julija 1945. V domači vasi me je pričakala požgana hiša in mož, sinova pa sta bila mrtva.”

To je zapisal Peter Curk leta 1975 po pripovedovanju svoje takrat 87-letne prababice. Podobnih spominov je bilo še nešteto.

Narodna zaščita je bila ustanovljena v Vipavi 3. junija 1944. Skrbela je za red v kraju, za zapiranje gostiln ob deveti uri zvečer ter opravljala obveščevalno službo. Komandir je bil Florjan Gril. Za številne Vipavce je pri Nemcih posredoval v letih 1944 in 1945 baron Maasburg. Veliko tržanov ima nanj dobre spomine. Tako tudi Franc Bavčer, ki se je po vrnitvi iz taborišča 28.2.1944 ponovno vključil v delo za NOB. Z bratom Antonom sta oskrbovala partizanske tehnike s papirjem in tiskarskim materialom, ki sta ga dobila v katoliški knjigarni v Gorici. Nato je bil ponovno zaprt od 14.3. do 6.4.1944 v Gorici. Izpustili so ga po posredovanju barona Maasburga. (Izjava v življenjepisu F. Bavčerja).

Brigadne akcije 30. divizije

V letu 1944 so partizanske brigade 30. divizije, ki se je zadrževala na Banjški planoti in Trnovskem gozdu, pogosto napadle nemške postojanke v spodnji Vipavski dolini, na Krasu in na Pivškem. Brigade so tudi večkrat napadale nemške motorizirane kolone, ki so se vsakodnevno premikale po cesti Gorica - Ajdovščina - Vipava in nazaj. Tako so Nemci vzdrževali zvezo in oskrbovali svoje vojaške enote. Brigade so ob napadu zaplenile veliko orožja, municije ter uničile oklepna in druga vozila.

Po daljši odsotnosti se je 30. divizija zopet vrnila v bližino Soške doline in napadala sovražne postojanke ob železniški progi Gorica - Podbrdo. Večji napad je bil v noči na 15. junij.

Vdor prostovoljcev v Vipavo

Zaradi uspešnih akcij 30. divizije v dolini Soče je okupator začel krepiti tamkajšnje postojanke na račun postojank v Vipavski dolini. To je hotela izkoristiti 30. divizija z nenadnim napadom na postojanko v Vipavi, kjer je bilo okoli 200 mož, druge so poslali v Soško dolino. V starem vipavskem gradu je bilo 25 - 30 vojakov, drugi so bili v dveh velikih kasarnah in drugih objektih. Postojanka je bila močno utrjena z bunkerji, žičnimi ovirami in minami.

Močna utrditev postojanke je kazala, da bo treba sovražnika presenetiti in ponoči zavzeti grad ter taborišče s pomočjo jurišnih skupin prostovoljcev. Za uničenje gradu so predvideli minersko-sabotažni vod 18. brigade, brigadi naj bi dodelili še protitankovski top za napad na vojašnico, 14. brigada "Triestina" naj bi pred morebitno intervencijo zavarovala akcijo proti Razdrtemu, 19. brigada pa proti Ajdovščini.

Napad naj bi se začel ob 23.30 - 20. junija 1944. Brigada je že za dne prišla v vas Vrhpolje. Komanda brigade je pregledala še zadnje podatke o nemških stražah in patroljah v Vipavi.

Bataljoni, ki so imeli vse potrebne podatke, so organizirali napadalne skupine, ki naj bi se tiho približale postojanki, likvidirale stražarje, hitro vdrle v kasarne in jih zasule z ročnimi bombami. Za njimi bi napadli ostali borci in zavzeli vojašnice.

Zvečer so se enote previdno približale Vipavi. Borci napadalnih skupin so se celo sezuli, da bi se neslišno približali stražarjem in vojašnicam. Zavedajoč se važnosti napada je 2. bataljon imel dve napadalni skupini po 20 prostovoljcev.

Okoli 23. ure so se začele napadalne skupine približevati vojašnicam in vipavskemu gradu. Vse

je šlo po načrtu, vtihotapili so se v mesto in približali vojašnicam. Nenadoma je napadalna skupina 2. bataljona kakih 600 m od poslopja naletela na stražo, za katero niso vedeli. Nemški stražar je izstrelil dve rdeči raketi in s tem povzročil preplah v vsej Vipavi. Sovražnik je takoj oznanil alarm v vojašnicah. Vse je hitelo na položaje in zasedalo bunkerje. Napadalne skupine 2. bataljona so sicer takoj planile proti vojašnicam, vendar so naleteli na minsko polje, za katerega niso vedeli. Nekaj min je eksplodiralo, padel je komandir čete Ivan Šaksimbatov, dva borca pa sta bila hudo ranjena. Komandant brigade je ukazal 2. bataljonu, naj obide minsko polje, nakar so začeli napadati vojašnico pod zaščito topa in minometov. Vojašnico so zavzeli v naskoku, sovražnik pa se je umaknil v drugo in nadaljeval boj. Krčevito se je branil s strojnicami in ročnimi bombami in vsi poskusi, da bi zavzeli še to poslopje, so bili odbiti. V tem naskoku je padel še desetar Ivan Damčenko, več borcev pa je bilo ranjenih. Boj se je nadaljeval do 4. ure zjutraj, ko je štab brigade izdal povelje, naj se 2. bataljon umakne iz Vipave, ker je bilo jasno, da ne bo mogoče osvojiti še druge vojašnice. Glavno orožje brigade, presenečenje, je bilo izgubljeno, ko so naleteli na stražarja.

Stari grad nad Vipavo

Napadalna skupina 1. bataljona se je že približevala postojanki na gradu in razčistila žične ovire, bataljon pa ji je tudi že sledil, ko sta iz Vipave švignili rdeči raketi. Nemški stražar pred gradom je dal signal za preplah. Presenečenja ni moglo biti, zato je skupina odstranila stražarja in zavzela bunkerje zunanje obrambe gradu, ni pa mogla vdreti vanj, ker so sovražniki že bili na obrambnih mestih okoli oken in vrat. Branili so se skozi okenske line, 1. bataljon pa je z ognjem ščitil minersko sabotažni vod, ki se je približeval poslopju in začel minirati. Še enkrat je poskušal vdreti v zgradbo, da bi pred miniranjem osvojil postojanko, vendar mu to ni uspelo. Vse priprave so se zavlekle do 5. ure zjutraj, ko je bataljon dobil povelje za umik, ker je brigada umaknila že vse sile iz Vipave. Ker gradu niso mogli osvojiti, so sklenili, da ga vržejo v zrak s posadko vred. Moštvo se je odmaknilo od gradu, minerci pa so okoli 5. ure 21. junija zažgali razstrelivo. Močno je zagrmelo, dvignil se je velik oblak prahu in ko se je razkadilo, so videli kup ruševin. Povsod je bila grobna tišina. Posadka 30 mož je ostala pod ruševinami. Plena ni bilo, vse je bilo zasuto.

Dobro načrtana in drzna akcija 18. Bazoviške brigade ni popolnoma uspela, ker ni bilo presenečenja, uspela pa je uničiti postojanko na gradu. Sovražnik je izgubil celo posadko na gradu, koliko izgub je imel v Vipavi, pa ni ugotovljeno. Brigada je v teh bojih imela 5 mrtvih in 6 ranjenih.

Vsekakor je tudi delno uničenje postojanke v Vipavi doseglo svoj namen. Sovražnik, ki ni mogel braniti vsega, je spet potegnil svoje čete iz Soške doline in okrepil garnizijo v Vipavi in Ajdovščini. (Iz knjige Franjo Bavec - Branko: BAZOVIŠKA BRIGADA str. 277-279.)

Svoje spomine o napadu Bazoviške brigade na nemško postojanko v Vipavi je opisala ga. Danica Hrovatin v Vipavskem glasu št. 51 (december 99).

Poletna nemška ofenziva leta 1944 na ozemlje Banjške planote in Trnovskega gozda je vezala vse partizanske brigade 30. divizije. V tem času pa je bilo eno največjih protifašističnih zborovanj na Vipavskem. Zborovanje je bilo 30. julija 1944 v kraju PRELUZE (gozd med Gaberjami in

Gornjo Branico) pol ure iz vasi Šmarje. Udeležilo se ga je okoli 6000 ljudi z vse Primorske, tudi iz Vipave. Prisotni so bili najvišji predstavniki Osvobodilne fronte in IX. korpusa. Udeležili so se ga tudi zastopniki sovjetske in angleške vojaške misije. Na spominski plošči piše:

NA TEM MESTU JE BILO 30. JULIJA 1944 PROTIFAŠISTIČNO ZBOROVANJE ZA VSO PRIMORSKO - UDELEŽILO SE JE 6000 LJUDI.

Zborovanje je zaščitil 3. bataljon Bazoviške brigade. Spopadel se je s sovražno kolono, ki je ropala po okoliških vaseh Štanjela. Bataljon je imel tudi nalogo, da je varoval prevoz hrane s Krasa in Vipavske doline v Trnovski gozd, kjer je postala prehrana partizanov v času nemške ofenzive že kritična.

Iz zborovanja so ljudje odšli v prepričanju, da se tudi za našo nesrečno Primorsko bliža nova doba - doba svobode in združitve z ostalimi jugoslovanskimi narodi.

Protifašistično zborovanje 30. julija 1944 v gozdu Preluze pri Šmarjah na Vipavskem (Arhiv OZB NOB Ajdovščina)

Veliko ljudsko zborovanje je bilo tudi 6. septembra 1944 na livadi pri BRANICI. Zborovanje je bilo posvečeno 14. obletnici bazoviških žrtev, brigada pa naj bi tudi svečano sprejela bojno zastavo, ki jo je vezla mladina Branice. Na zborovanju je bilo več tisoč ljudi iz Vipavske doline in Krasa kljub nevarnosti, da bodo na poti srečali sovražnika.

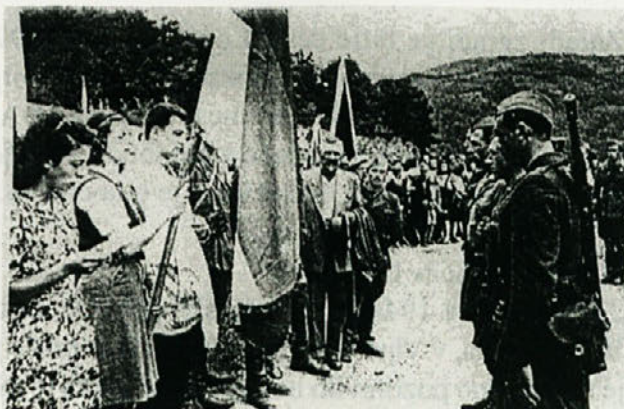
Protifašistično zborovanje 30. julija 1944 v gozdu Preluze pri Šmarjah. Govoril je tudi Janez Stanovnik, član PO OF za Primorsko (Arhiv OZB NOB Ajdovščina)

Zavarovanje zborovanja je prevzela 18. Bazoviška brigada v Branici, v širši okolici pa je zaščitila vse dohode v Branico 19. brigada. Dr. Jože Vilfan je na zborovanju govoril o junaškem boju in žrtvah primorskih ljudi. Vsem prisotnim je ostal dan nepozaben.

Streljanje talcev v nekdanji smodnišnici pri Logu

Pod italijansko oblastjo so bila pod Dolgo Poljano velika skladišča municije in smodnika. Postavljena so bila zahodno od cerkve v Logu sredi travnikov in goličav ter proti reki Vipavi. Na tem mestu so proti koncu leta 1944 (oktobra in novembra) in v začetku leta 1945 izvršili Nemci eno izmed največjih

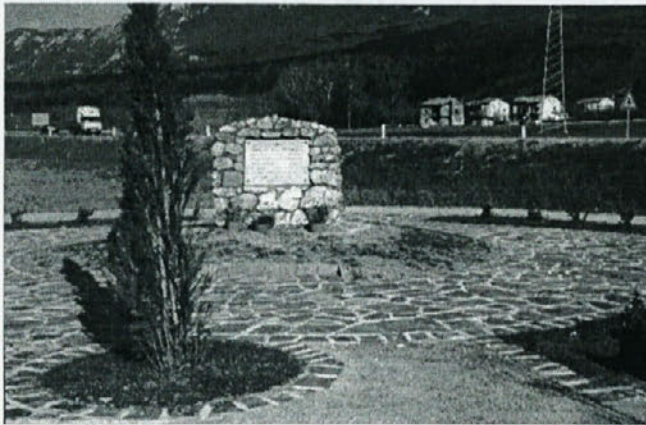
Mladina Zgornje Branice predaja 6. sept. 1944 bojno zastavo Bazoviški brigadi. Zastavo drži sestra narodnega heroja Janka Premrla Vojka, na desni strani zastave stoji Franc Premrl, oče J.P. Vojka. Zastavo je blagoslovil šmarski župnik Franc Bajt. (Arhiv OZB NOB Ajdovščina)

grozodejstev nad našimi ljudmi. Iz okoliških vasi gornje Vipavske doline so semkaj pripeljali talce. Od mnogih družin so bili tu vsi člani, tako da ni ostal doma nihče. Talce so mučili v hiši, ki stoji med Logom in Ajdovščino, med staro cesto in novo hitro cesto - naselje Dolga Poljana št. 1. Talce pa so streljali v nekdanji smodnišnici. Mnoge so tam tudi zakopali, nekatere pa so svojci kasneje z dovoljenjem nemške oblasti prepeljali na domače pokopališče.

Leta 1975 je Občinski odbor ZZB NOV Ajdovščina postavil 46 talcem spomenik ob takratni cesti Vipava - Ajdovščina v topolovem nasadu.

Spomenik je zidan kamnit kvader z vzdano marmornato ploščo z napisom:

Spomenik 46 talcem na novi lokaciji pri hiši Dolga Poljana št.1 (Foto: Vera Poniž)

Spomenik 46 talcem pri Logu na lokaciji nekdanje smodnišnice (Arhiv OZB NOB Ajdovščina)

Plošča na spomeniku 46 talcem na novi lokaciji pri hiši Dolga Poljana št.1 (Foto: Vera Poniž)

SEM SO NAS PRIGNALI
IN NA TLA POBILI,
KER SMO SVOJ NAROD
BREZMEJNO LJUBILI.

V SPOMIN 46 TALCEM, KI SO BILI V LETU 1944 USTRELJENI OD NEMCEV.
OBČINSKI ODBOR ZZB NOV AJDOVŠČINA

Zaradi zgraditve hitre ceste Log - Selo leta 1999 po terenu, kjer je stal spomenik, je bil le-ta obnovljen in prestavljen na lokacijo pri hiši Dolga Poljana št. 1, zahodno od Loga med staro in novo hitro cesto. Stroške premestitve je kril DARS (Družba za avtoceste republike Slovenije). Premestitev je bila izvedena na pobudo Območnega združenja borcev in udeležencev NOB Ajdovščina leta 1999. Slovesnost je bila dne 26. marca 2000.

Odhod Nemcev iz Vipave

23. novembra 1944 je 71. nemška pehotna divizija, ki je bila v Vipavski dolini na oddihu, iz Vipave odšla, v Vipavo in druge kraje pa so prišle partizanske enote 30. divizije NOV. Prebivalstvo je navdušeno pozdravilo borce. 3. decembra je v Hrovatinovi dvorani v Vipavi nastopila igralska

skupina IX. korpusa, ki je zelo navdušila Vipavce s svojim igranjem in petjem. Partizanski dnevnik je o tem dogodku pisal:

“V Vipavi že čutiš dih svobode, novo življenje vre po ulicah. Lepo okrašena kinodvorana je 3. decembra sprejela kakih 300 ljudi domačega prebivalstva. Prišla je igralska skupina IX. korpusa, da tudi Vipavcem prikaže partizansko pesem, igro, glasbeno umetnost itd. Tovariš politkomisar XXX. divizije je govoril o veliki moči naše mlade vojske in poslušalce seznanil z njenimi težnjami in potrebami. Ljudstvo je bilo navdušeno nad sporedom in je morala igralska skupina več točk ponoviti. Nekateri pesmi so ljudi, ki jih že dolgo niso slišali, ganile do solz. Prvič je svobodno donela pesem v prosti Vipavi in upam, da bo kmalu po vsej Primorski. Lojze Batič.” //

Istega dne je v kinodvorani zborovala tudi vipavska mladina. V Partizanskem dnevniku 12.12.1944 je dogodek opisan:

“V nedeljo 3. decembra je prvič zborovala mladina Vipavske doline. Iz vseh vasi okraja so prišle povorke z zastavami in prepevale pesmi. Nešteto zastavic je pripravila domača vipavska mladež za ta praznik. V dvorani je donela pesem za pesmijo. Vsaka vas je imela svoj pevski zbor. Govornik je govoril o naši zmagoviti borbi, o pridobitvah osvobodilnega boja, o nemških zločinih... Doslej vipavska mladina še ni zborovala, še ni imela prilike izreči svoje volje za priključitev Trsta in vsega Slovenskega Primorja k novi Jugoslaviji. Na tem zborovanju se je navdušeno izrekla za združitev.”//

Naša oblast - Krajevni NOO in odbori OF so se zavedali, da so bili prvi decembrski dnevi samo zatišje pred novim viharjem. Zato so izvedli vojaške nabore. Tedaj je bilo v vipavskem okraju mobiliziranih 131 mladeničev in mož. Na predvečer nabora so fantje priredili poslovilni ples, katerega so se udeležili poleg prebivalstva tudi zastopniki partizanske vojske.

Vrnitev Nemcev v Vipavo

Ravno pred božičnimi prazniki leta 1944 je sovražnik ponovno vdrl na osvobojeno ozemlje Vipavske doline, in sicer 19. decembra od Pivke in Razdrtega proti Vipavi in iz Gorice v Ajdovščino in dalje proti Predmeji. Tako so se Nemci vrnili v Vipavo 20. decembra in postavili tudi domobransko postojanko. To je ljudi zelo prizadelo, ker so bili domobranci bolj nevarni od Nemcev. V Vipavi je bil tretji bataljon domobranskega udarnega polka. Tudi nekaj domačinov je bilo pri domobrancih. Bili so nasilno mobilizirani. To so bili predvsem fantje, stari 14, 15, 16 let. Nekaterim se je posrečilo tudi zbežati.

Domobranci so imeli svojo postojanko v stari šoli, v stavbi vinarske zadruga, kjer je danes obrat “TOPLA MALICA”, pa tudi na Glavnem trgu v graščini. Bili so predvsem mladi fantje z Dolenjske.

Nemška komanda je bila v prostorih nekdanje MILICE, kjer je sedaj otroški vrtec in v stavbi g. Dekleva, kjer je sedaj pizerija Ambrožič na Glavnem trgu. Večji del nemške vojske pa je bil v vojašnici.

(Nadaljevanje: leto 1945)

Zaželene so dopolnitve tega prispevka.

Vera Poniž

Viri:

1. Lojze Bizjak: Gornja Vipavska v NOB
2. Franjo Bavec - Branko: Bazoviška brigada
3. Arhiv OZ BU NOB Ajdovščina
4. Zapisniki aktivistov OF Vipava l. 1945
5. Mladi Vipavec, letnik 5, 1975
6. Duška Ferjančič: Zgodovina OF Vipave

* * *

MEDVEDI

Pred zadnjo vojno in več let po njej ni bilo pri nas nič slišati o medvedih, bili so v kočevskih gozdovih in le redkokje drugod. Slišal sem, da je pred vojno v bližini jeseniških hribov nekdo ustrelil medveda. To je šlo od ust do ust - prava senzacija. Presenečeni ljudje pa so lovca, ki je medveda ustrelil, imeli za pravega junaka. Danes je popolnoma drugače. Le redki so pri nas večji in tudi že manjši gozdovi, kjer se ne bi pojavil medved.

Dorasel medved je naša največja in najmočnejša gozdna zver. Stari rejeni medved doseže kar veliko težo. Tehta do 200 kg, lahko pa še celo več. Medved ima izvrsten sluh in vonj, zelo močne tace z izredno ostrimi kremplji in kratek rep. Živi od 20 do 25 let, lahko pa tudi več. Videti je bolj neroden, toda v sili zna naglo hoditi in če je potreba tudi urno teči, tako da dohiti človeka. V eni noči se lahko premakne za okrog 30 km daleč. Ko pride zima, se odpravi v svoj brlog. Njegovo spanje je bolj rahlo in ob kolikor toplejšem vremenu se prebudi ter odhlača naokrog iščoč hrano.

Pred leti so v vasi Duplje pri Ukmarjevi hiši opazili neko čudno temnorjavo žival., ki pa ni bila podobna ne psu in ne mački... To je bil pravi medvedek. Žival je odnesel domov v Vrhpolje lovec Lojze Ambrožič in jo hranil podobno, kot se hrani mali medvedek v naravi. Medvedek je bil lepa prijetna živalca, sem pa tja se je pustil celo pobožati, ljubkovati, ko pa je v njem zmagala divja zver, je tudi zgrabil z zobmi za roko in tako pokazal, da to le ni domača žival.

Na Nanosu pri Abramovih imajo gorsko turistično kmetijo. Njim je dal Lojze malega, tri mesece starega in tri kilograme težkega rjavega medvedka. Pri njih je tako dorasel, da ga sedaj tam vidimo petletnega, velikega, rejenega, okrog 130 kg težkega medveda.

Medved je prebrisana zver, je vsejed, najbolj pa mu prija meso. Nekateri čebelarji menijo, da so medvedi različni, bolj ali manj "temperamentni". Morda so nekateri bolj plahi, drugi pa se postavijo na zadnje noge in se pripravijo na boj. Ponekod čebelje panje povsem uničijo, drugod pa se "specializirajo" in iztrgajo ven samo satje, drugo pa pustijo v skladovnici.

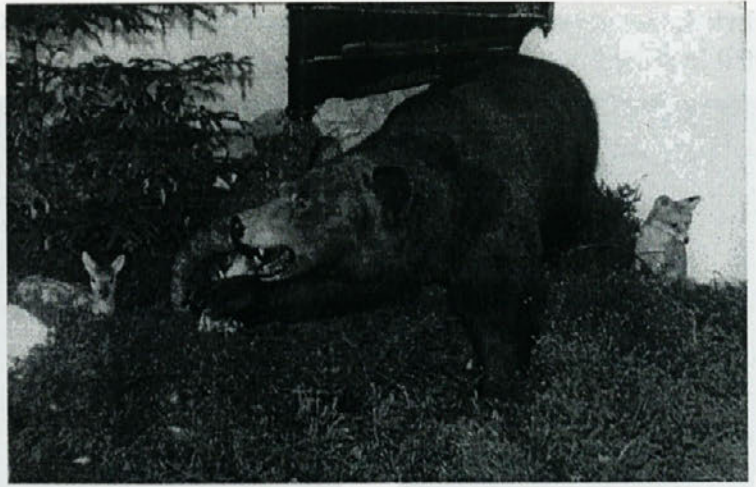
Že več let je minilo, ko sem imel čebele na paši pri Šemrlu pod Jesenom pri Črnem vrhu. Nekega dne mi sporočijo po telefonu, da sem imel tam ponoči obisk. V trenutku mi je šinilo v glavo, da je bil pri mojih čebelah gotovo medved. Odpeljem se tja pogledat, kaj se je zgodilo, bilo je pravo razdejanje. V skladovnici panjev je bilo nekaj panjev uničenih, nekaj prevrnjenih, iz nekaterih pa pobrano satje. En panj pa je medved odnesel s seboj za popotnico. Ker pa je bil ta le preveč težak za daljšo pot, ga je na robu gozda spustil na tla, obdelal in tam pustil le "neužitne" ostanke. Čez nekaj dni je medved spet prišel na obisk, toda zaman. Gospodar kmetije je vsak večer prižgal petrolejko ob skladovnici panjev. Tega pa se medved boji in tako je pustil panje pri miru. Neko noč za tem, proti jutru, ko se je že danilo, pa sosed iz sosednje hiše opazi nenavaden prizor. Medved je poskušal opraviti svoje delo tudi v bližnjem kozolcu, kjer je bilo nekaj manjših panjev, a pri teh je bil za lato privezan gospodarjev pes volčjak. Ni in ni šlo. Pes se je močno zaganjal in tulil, medved pa je z dvignjenimi prednjimi tacami poskakoval in jezno odšel.

Lovec Anton Andlovic in Ciril Skapin, posnetek izpred nekdanje Blažonove hiše v Vipavi. Medved - samec, težak okrog 160 kg, uplenjen 1981. leta. Odstrel na Nanosu na Ravniku, nad Kalom. Tega medveda je ustrelil lovec Ciril Skapin iz Vipave.

Neka priletna žena in Lomov pri Črnem vrhu je pripovedovala, da je medved poruval korenje na njihovi njivi in ga požrl. Na kupih je ostala le še nat. Po dozorelem žitu pa se je kar dričal po zadnji plati in posmukal klasje. Tudi sadnemu drevju medved ne prizanaša; lomi veje in obira sadje. Na drevo spleza, dol pa se spušča po vejah. Žena je dejala, da kaj takega ne pomni, kar je živa, in tudi njeni predniki niso nič vedeli o tej kosmati nadlogi. Ko je bil Abramov Lojze na Nanosu še logar, sem ga vprašal, če vidi kdaj tam kakšnega medveda v gozdu. Povedal mi je,

da že dalj časa ni videl medveda. Pred nekaj leti pa ga je videl okrog poldneva, kako je šel mimo nad njegovo hišo. Očitno ima tudi medved navado, da se opoldne, tako kot mi, odpravi na kosilo.

Ta medved - samica, je bila uplenjena na Nanosu 1970. leta na Slapenski preski nad Globokim dolom, težka okrog 150 kg. Ustrelil jo je lovec Anton Andlovic z Gradišča. Slikano ob priliki otvoritve lovskega doma Nanos, na Nanosu. Poleg medvedke so še nagačeni, na levi strani srnica in na desni lisička.

Franc Cerovšek

PREDSTAVLJAMO VAM

GRABRIJANOVI - MOJI PREDNIKI

Družina HINKA GRABRIJANA

*Vse, kar je živelo, odhaja
skozi vrata smrti
s sklonjeno glavo
in z belim obrazom spečih.
Tedaj govorijo le misli
brez glasov...*

F.G.Lorca

Tri mesece po podpisu prepodajne pogodbe, s katero je postal moj stari oče Henrik-Hinko Grabrijan dedič vipavskega imetja, se je 11.9.1889 poročil z deset let mlajšo Genovefo-Efko Korošec. Bila je hči premožnih staršev, Ivana in Jožefe roj. Pupis iz Šempetra na Krasu (današnja Pivka). Imela je še tri sestre, vse so bile dobro poročene v Ljubljano, Trst in na Dunaj. Po smrti očeta, Ivana Korošca l. 1913, so vsi njegovi vnuki, torej tudi Grabrijanovi otroci, od skupnega zneska 31.090,70 K dobili delni znesek v vrednosti 7.772,67 K, po 1/7 za vsakega mladoletnega otroka. Gotovino so Grabrijanovim poslali po pošti.

Moja stara mama je prinesla v zakon veliko doto in bogato balo. Tri lanene rjuhe iz te bale, stare nad sto let, so še ohranjene. Okrašene so z doma narejeno čipko in monogramom, izvezenim z rdečo prejšico v križnem vbodu. Prav take so številke ob monogramu, s katerimi je nevesta označila število izdelanih rjuh. Kdo ve, koliko je bilo vseh. Te tri imajo v desnem kotu nad čipko izvezeno GK6., GK9., GK12.

In kako je moj stari oče gospodaril s premoženjem, ki ga je podedoval po svojih starših? Preudarno. Bil je dober, podjeten gospodar, ki je še pred poroko in po njej z novimi nakupi in zamenjavami

Hinko Grabrijan (1859-1923) in žena Genovefa, roj. Korošec (1869-1946), poročena 11.9.1889

Grabrijanovo posest še povečal. Marsikateri kos zemlje pa je postal Grabrijanova last tudi zaradi revščine, ki je pestila marsikatero družino-ker štacunskega blaga, kupljenega v Grabrijanovi trgovini, niso mogli plačati, so zastavili svoje premoženje: njivo, vinograd...

Na ohranjenih listinah so imena dolžnikov-tožencev iz vasi Duplje, Vrhpolje, Goče, Budanje, Gaberje, Štjak... Gotovo moj stari oče ni bil

oderuški, saj je kot tožitelj tudi odstopil od tožbe in pristal na poravnavo, če je videl, da je v družini prevelika revščina. O tem je tudi v družinskem arhivu ohranjeni dokument. V svojem novem domu je Genovefa vodila gostilno in gospodinjstvo, njen mož Hinko pa mlin, posestvo in trgovino z mešanim blagom in vinom. V trgovini je poleg živil prodajal tudi sol, tobak in geruš (unmetno žganje iz špirta in vode), za kar je moral imeti posebno dovoljenje. Vino, pridelano v domačih vinogradih, je moj stari tata prodajal v kraje, precej oddaljene od Vipave. Ohranjen je spis, zavrnitev tožbenega zahtevka Hinka Grabrijana, trgovca v Vipavi,

Žig Hinka Grabrijana

zoper K.S., gostilničarko v Kropi, zastopano po dr. Ivanu Tavčarju (slovenski pisatelj in ljubljanski župan), odvetniku v Ljubljani, zaradi 487 K 26 h za vino prodano njenemu možu. Ta dokument je 16.7.1903 izdala C.kr.deželna sodnija v Ljubljani in zavrnila tožbeni zahtevek z utemeljitvijo, da je vino naročal toženkin mož v svojem imenu in ni nastopal kot pooblaščenec toženke. Moj stari tata je torej tožbo izgubil, kar gre gotovo pripisati tudi odvetniški veščini dr. Ivana Tavčarja.

Rečun!

ka G. Grabrijana o

gručin'ga sela pri Štjaku,

<i>ka obnovevanja takt.</i>	<i>1</i>	<i>48</i>
<i>ka porozat</i>	<i>1</i>	<i>65</i>
<i>ka okopat 4. delovca a. 90</i>	<i>3</i>	<i>60</i>
<i>Pokopat in spravore nazat</i>		<i>95</i>
<i>Pal sem v va kypovirila</i>		<i>50</i>
<i>Burro' vira'igolnje</i>		<i>85</i>
<i>Trikrat zveplal</i>		<i>50</i>
<i>sem grozje vozal</i>		<i>30</i>
<i>prigru' vira'iolil</i>		<i>85</i>
<i>ka probavsi grozje</i>	<i>1</i>	<i>50</i>
<i>ka novo selo ostervit</i>		
<i>sem spravil kamji sje</i>		
<i>vzelo 2 1/2 delava a. 191</i>	<i>2</i>	<i>50</i>
<i>lavij je vozal 8 1/2 delava a. 404</i>	<i>8</i>	<i>65</i>
		<i>Skupaj 473</i>

Selo vjpu 44

J. Štjaka

4/12/1907

Nin

Račun za opravljeno delo v vinogradu

Pri Grabrijanovih so bile tudi dekleta, hlapci in mlinar. Za delo s trtami je moj stari tata najel delavce iz vasi, kjer so bili vinogradi. Občasno so v hišo prihajali delat tudi drugi: šivilja-Fani Štrancarjeva, Ihana Tutkovamama kasnejšega moža moje tete Ande, Ivana Mohorčiča, je moji stari mami pomagala pri kolinah, Ida iz Dolenj je prala velike žehte, njen brat je pri Grabrijanovih drvaril (Ravnik-Orlovše)...

Moja stara mama je od l.1891

(dve leti po poroki), ko je rodila svojega prvorojenca Janeza, ki je umrl komaj 4 mesece star, nosila, rojevala, dojila... polnih 24 let, do 1914. l., ko se je rodila Friderika-Frida kot zadnja od 14 Grabrijanovih otrok. Šest otrok, prvorojeni Janez, četrtorojena Milana, peti Ladislav, sedma

Mama Genovefa, ob njej Gustka (1904-1920) in Mara, nasproti Ivana

za trgovino, gostilno, mlin, posestvo ? Dobra in ljubeča, čeprav se glede vzgoje otrok nista vselej ujemala- a menda to niti ni bilo tako narobe. Za otroke pa so seveda skrbele tudi dekleta in starejši otroci za mlajše.

Ko si sedaj ob fotografijah svojih starih staršev in njunih pismih skušam predstavljati, kakšna sta v resnici bila (stari oče je umrl pred mojim rojstvom, staro mamo pa sem kot otrok videla le nekajkrat), mi prihaja na misel Župančičeva pesem Breza in hrast, v kateri pesnik s tema drevesoma poseblja žensko in moškega: ona je nežna in občutljiva, on pa močan, trdoživ, kljubovalen. In prav zato se ujemata in dopolnjujeta, drug drugemu dajeta to, česar sama nimata.

Frida (1914 - 1935), Gustka, Anda (1898 -1968) in Ivana v prazničnih oblačilih s klobuki

Miroslava, deseti Henrik in trinajsti Viktor, so živeli le kratek čas: nekaj dni, mesecev, do dveh let. Osmim otrokom je bila sreča bolj mila, dočakali so od 16 (Gustka) do 94 (moja mama) let. Naj jih naštejemo: Stanislav-Stanko, roj.1892; Karol Viktor-Tine, roj. 1894; Marija Ana-Anda, roj.1898; Genovefa Marija-Eka, roj.1903 ; Avgustina Ivana-Gustka, roj. 1904; Marija Frančiška-Mara, roj.1906; Ivana, roj. 1907 in Friderika-Frida, roj 1914.

In kakšna starša sta bila moj stari oče in stara mama ob vsem delu in skrbi

Anda igra kitaro, Stanko (1892-1965) violino, mama citre

Moj stari tata je zagovarjal natančnost, skromnost, gospodarnost. V pismu Ančki-Andi (svoji najstarejši hčerki) v Šmihel, kjer se je šolala, je 5.7.1913 z okorno, trdo roko med drugim zapisal: ...tako pošiljam Ti po nakaznici 16 kron šparej in ne po nepotrebnem dnarje proč metati, prosim pisati proti račun...

In še stavek, ki ga je Hinko v pogovoru o otrocih večkrat ponavljal svoji ženi: "Kaj šule, špičke jih nauči pobirat."

Moja mama se je še v poznih letih spominjala svojega tata, ki je prišel vsak večer hčerkam-svojim *čufkam*, voščit lahko noč. Pokrižal jih je z besedami: "V imenu Očeta, Sina in sv. Duha-amen." (Slišati pa je bilo to takole: menu četa, sina, duha -amen). Moj stari oče je bil zaveden narodnjak in si tega ni bal javno priznati. Na enem od ohranjenih dokumentov je zapisal: Spodaj podpisani Hinko Grabrijan, trgovec v Vipavi, prosim, da se mi ta odlok, izdan v nemščini, izda takoj v slovenščini, ker drugače se ne sprejme. Dopis je zavnil, čeprav je nemščino zelo dobro obvladal. Kljub blagostanju, pridobljenem z umnim gospodarjenjem in delavnostjo obeh, je Hinko razmišljal o odhodu v Ameriko. Ohranjeno pismo iz Amerike, odgovor na Grabrijanovo, se mi zdi tako zanimivo, da ga objavljam v celoti, prepisala sem ga dobesedno. Staro je 99 let. Grabrijanova sta imela tedaj tri otroke: Stanko je bil star 10 let, Tine 8, Anda 4.

Indianapolis. Ind 7/9.902

Čislani G. Grabrijan

Kaj ste mi Vi za eno nalogo poslali to je zame ne lahko da Vi imate namen tudi v americo se podati saj vendar imate velike reči tam, ako bi se Vam Vaša obrtnija toliko vstavila potem je treba iti za tem okroglim. Naj prvo Vam pišem, da meni ne smete nikdar kaj reči da ako pridete da sem Vas jest sem spravil jest Vam samo pišem kake razmere kake dela kako življenje je tukaj. Tukaj je velikansko veliko dela in ste brez skerbi za prvi dan delo vdobiti ampak ljubi moj nekatere dela so tako težke da je treba se potiti in kako dobro delo vdobijo le profesjenisti in Vi menim da bi lahko pri meni delali jest bi že tolko gledal, da Vam bi pomagal saj Vi vendar znate dobro piliti in železo meiseln in ako bi pri meni mogli delat potem bi bilo dobro za Vas in zaslužek bi imeli 10 dolarjev na teden, Sporvega in potem več, in hrana stane na teden 3.d.50 cent 15 centov perilo brez pijača Vam lahko ostane 6 dolarjev na teden t.j. 30 Kron na teden in liter piva stane 10 centov in ako Vaša familja sem pride imate špeže večje ampak žena bi lahko držala auskoheraj tukaj in Vaše otroke bi veliko lažje tukaj h kruhu spravili kakor tam in tukaj so tudi obrtnije kakor tam gostilne prodajalne i.t.d. ampak to bi komaj Vaši dečki kaj dosegli ker je treba angleško znati torej premislite si dobro kaj tam zaslužite in kaj tukaj in kaj Vas čaka tam in kaj tukaj tukaj Amerika je zastopljena s celim svetom in dela obrtnije s celim svetom in iz celga sveta smejo ljudje sem priditi samo kinezi ne ker oni so imeli vojsko in so hotli vse tujce ven izpoditi in zdaj ne smejo sem in vsak kteri je bil

manj 10 let tukaj je moral ven iz americe in nobeden več se ne smej poročiti tukaj in meso košta 16 kr kilo, 7 centov funt, in zakaj tukaj so kmeti drugi kot tam ima eden do 500 glav živine in se pase po leti in pozimi doma ograjena in jej seno pod milim nebom in ležat gre pod veliko šupo kadar ji je mraz.

in železne rude so tukaj tako bogate da še 1000 let ne bo železa zmanjkalo in zato se tukaj mašine delajo bolj po ceni kot po družih državah in da si ravno smo tukaj delavci bolj plačani kot zunaj in zdaj sem Vam naznanil tukajšnje razmere in Vi storite kar Vam je drago jest zaslužim tukaj vsak teden do 13 dolarjev in sem en delavz izmet prvih in bom še vanziral

Prijazno pozdravljam Vas in celo Vašo Družino moje Švagre Sestre in vse Prijatlje

Justus Čuk Mehaniker

Blake Stt 228

Indianapolis Ind

Nord America

Očitno se moj stari oče za ta tvegani korak ni odločil. Kasneje je o Ameriki sanjal še njegov sin Tine, dosti kasneje pa je te sanje uresničila hči Ivana.

Kaj pa mama Genovefa? Pri otrocih je spodbujala čut za vse lepo: od oblačenja do glasbe. Klobučki, ki so jih nosila Grabrijanova dekleta, so bili del praznične oprave. Vsi v družini

Ivana (1907-1989) in Mara (1906-2000)

so igrali kak instrument, z mamo vred, ki je zelo lepo igrala na citre. V hiši je bila tudi violina, kitara, harmonika. Od tega se je do danes ohranila le prazna škatla za violino. Mamina zasluga je bila tudi, da so vsi otroci po končani ljudski šoli v Vipavi nadaljevali šolanje: Stanko na Dunaju-elektrotehnika, Anda v Šmihelu pri Novem mestu, nekaj časa tudi Gustka, dokler ni zbolela, Tine na kmetijski šoli na Grmu pri Novem mestu, Mara in Ivana v Trnovem pri Il. Bistrici, Mara nato še na realki v Idriji, tam

se je šolala tudi Frida.

In tako je teklo življenje pri Grabrijanovih do začetka I. svetovne vojne l. 1914, v katero sta bila

vpoklicana tudi sinova Stanko in Tine. Mlajši otroci so se šolali, starejša hči si je že sama služila kruh. Starša sta vsak po svoje skrbel za blagostanje družine. Do usodnega l. 1923, ko je Hinko Grabrijan, posestnik in trgovec, po krajši bolezni umrl, star 64 let.

Tako je moja teta Anda, Hinkova najstarejša hči, v svojem dnevniku, ki se je ohranil, z lično drobceno pisavo opisala zadnje dni življenja svojega očeta: Tata slab, nič vstal. Tatov god, smo mu šli voščiti zjutraj, je jokal revež, in mi z njim... Opoldne je prišel g. kaplan k tatu. Sta se dobro pomenila. Po kosilu je prišel ga spovedat, obhajati in v sv. olje denit. Nato se je zelo pomiril in bil je vesel. Zvečer je povedal svoje misli glede oporoke... Zvečer je rekel, kako rad bi šel v Log in je jokal... Zvečer sem bila jaz pri njem do 1h. Nič ni govoril, rekel je samo: "Nocoj se mi ne ljubi govoriti, se bova že zjutraj pomenila", pa se nisva nič več — Pogreb ... Osmina.

V sredo, 5. sept. umrl stric (mlinar). Rekla sem mu v ponedeljek, da naj pozdravi tata-Bog ve, ako sta se tam snidla na onem svetu? Blagor jim, ko so že vse prestali in se sedaj lepo pogovarjajo, tata, Gustka in stric...

Hinko Grabrijan je v oporoki zapustil svoji ženi Genovefi z mladoletnimi hčerami Eko, Maro, Ivano in Frido mlin z vrtom v Vipavi števil. 4; sinovoma Stanku in Tinetu hišo števil. 238, razdeljeno takole: Stanku trgovino in pol vrta, Tinetu gostilno in pol vrta z njima dodeljenimi parcelami vred. Andi, najstarejši hčerki, sobo nad kolono v hiši števil. 238.

Zaradi številnih vzrokov, med drugim tudi Tinetova smrt l. 1925, šolajoče se mladoletne sestre, nepopustljiva in raznarodovalna fašistična oblast, visoki davki in dajatve, Grabrijanovi niso bili več lastniki hiše števil. 238; tako so prenehale tudi vse dejavnosti v njej. Edini, ki se je ohranil in živel dalje, je bil Grabrijanov mlin. V njem so žulji moje stare mame, tete Ande in njenega moža Ivana, ameriški žulji tete Ivane in najina prizadevanja, ohraniti to, kar je po njem ostalo. In prav o mlinu bo tekla beseda v naslednjem nadaljevanju.

Gustka, Frida, Stanko in Tine (1894-1925) na vrtu

IZ DELA KS VIPAVA

Dejavnost KS v zadnjem obdobju se je nanašala predvsem na ureditev prostorov v stari šoli in preselitev vanje.

Prav tako je bil organizirano srečanje vseh vipavskih občinskih svetnikov. Srečanja so se udeležili štirje svetniki od petih. Dogovor na srečanju je bil, da se poskuša v okviru občinskega proračuna pridobiti sredstva za ureditev trga Pavla Rušta, čeprav v predlogu tega sredstva za to niso bila namenjena. Ker se že tako dolgo govori o obnovi tega trga in ker je še zelo neurejen, smo v Svetu KS menili, da je v tem letu ureditev tega trga najvišja prioriteta.

V pohvalo vipavskim občinskim svetnikom naj povemo, da so uspeli z amandmajem, ki zagotavlja sredstva za ureditev tega trga. Hvalevredno je tudi to, da so za amandma glasovali vsi vipavski svetniki in da so za uveljavitev amandmaja uspeli pridobiti še pet občinskih svetnikov iz drugih KS.

V začetku aprila organiziramo srečanje krajanov Vipave, na katerem bodo lahko pregledali rešitve za ureditev trga Pavla Rušta. Stališče KS Vipava je, da je to edinstveni trg v Vipavi in ga je potrebno urediti po sprejetem ureditvenem načrtu v ponos Vipave in Vipavcev.

OBVESTILO

Vse krajanje obveščamo, da je pisarna KS Vipava v prostorih stare šole, pritličje levo. Uradne ure so **ob torkih od 16. do 18. ure**. Tajniška dela na KS Vipava je prevzela **Marija Černigoj**.

Čistilna akcija bo letos potekala od 20. do 25. aprila; glede na potrebe bo lahko tudi podaljšana. Kontejnerji bodo postavljeni na običajnih mestih. Prosimo, da vanje odlagate le kosovne odpadke.

Vladimir Anžel

POSLOVNO POROČILO KS VIPAVA ZA LETO 2000

PRIHODKI:

obresti	107.451 SIT
najemnine	546.387 SIT
prodaja storitev	446.909 SIT
prejete donacije	115.636 SIT
samoprispevki za asfaltiranje Kosovelove ulice	600.000 SIT
iz proračuna lokalne skupnosti	4,281.299 SIT

SKUPAJ

6,097.682 SIT

ODHODKI:

pisarniški material in storitve	296.826 SIT
tiskarske storitve	1.060.839 SIT
telefon, energija	78.261 SIT
najemnina	427.960 SIT
obnova Kosovelove ulice	3.036.350 SIT

nakup gugalnice	141.134 SIT
drugi operativni odhodki	1.072.173 SIT
transferi kultura	20.000 SIT

SKUPAJ **6.133.543 SIT**

Finančni rezultat za leto 2000 znaša 35.861 SIT

Magda Mohorčič, za KS Vipava

IZ NAŠE OBČINE

IZ DELA OBČINE VIPAVA

Občinski svet se je v tem času sestal na treh rednih in eni izredni seji.

Za delovanje občine in za vse proračunske porabnike je najbolj pomembno gotovo to, da je bil sprejet proračun občine Vipava za leto 2001.

PRORAČUN 2001 - sprejet 22. marca 2001

Občinski proračun letos predvideva dobrih 578 mio prihodkov in glede na investicije, ki si jih je zastavila občina Vipava v letu 2001, skoraj 876 mio odhodkov. Občinski proračun je zastavljen do skrajnih finančnih zmožnosti občine. Svoje odhodke bo namreč poleg 236 mio, ki jih prinaša iz lanskega leta, pokrival tudi z 52 mio zadolžitve. To je tudi zgornja meja, do katere se občina lahko zadolži.

Za kaj bo porabljenih 876 mio?

Večje investicije so:

1. adaptacija in dozidava podružnične šole, vrtca in telovadnice v Podnanosu - 277 mio (vrednost celotne investicije je 485 mio)
2. kanalizacija Podraga - 72 mio
3. ureditev Trga Pavla Rušta - 31,9 mio
4. cesta Slap (proti Rovni) - 8 mio

Investicije v Vipavi so še:

- ureditev Grabrijanove ulice (5 mio),
  - ureditev ulice Ivana Ščeka (2 mio),
  - nadaljnja obnova stare šole (5,5 mio),
  - nadaljevanje obnove kulturne dvorane (5,85 mio)
  - obnova občinske stavbe in prostorov (4 mio)
- skupaj 22,35 mio

Za nakup vojaških stanovanj (2 stanovanji) je predvidenih 9,5 mio (od prodaje občinskega stanovanja v Ajdovščini).

Za investicijska vlaganja v kulturne objekte (Stari grad, grad Lože, Lanthieri -obnova oken, naselje Goče, Podskala) je namenjenih 13 mio.

Velik strošek predstavlja subvencioniranje cene vrtca staršem (70 mio) in kritje stroškov, ki jih mora občina zagotavljati za osnovnošolsko izobraževanje (22,5 mio) in regresiranje prevozov v šolo (13,8 mio).

Deset krajevni skupnosti v občini bo prejelo skupaj 11,5 mio glavarine.

RAZPISI

Občina Vipava bo tudi letos v aprilu razpisala sredstva za :

- kulturne programe (8 mio)
- za športne programe društev in klubov (8 mio)
- za humanitarna društva (1,7 mio)
- za subvencioniranje stanovanjskih kreditov (4,5 mio)
- za subvencije obrtnikom in zasebnim podjetjem (4 mio)
- za kmetijske programe (31 mio)

PREGLED VLAGANJ 1995 - 2000

Na zahtevo občinskih svetnikov je občinska uprava pripravila pregled vlaganj po posameznih krajevnih skupnostih v času od ustanovitve občine Vipava do l. 2000.

V KS Vipava so v tem petletnem obdobju potekale različne investicije, za katere so se zagotavljala sredstva iz občinskega proračuna in v nekaterih primerih tudi iz ministrstev.

Te so: prizidek k osnovni šoli Draga Bajca (160 mio), čistilna naprava v Vipavi (6 mio), kanalizacija Gradišče-Vipava (34 mio), ureditev Goriške ceste ob Škofijski gimnaziji in nogometnem igrišču (29 mio), asfaltiranje Kosovelove ulice (5,5 mio), urejanje jasli v vrtcu (10 mio), prenavljanje stare šole (17 mio), prenavljanje kulturne dvorane (7,4 mio), sofinanciranje fasade cerkve v Logu (2 mio), dosedanja dela na Trgu Pavla Rušta (8,6 mio), ureditev grobnice s sarkofagi (6 mio), dela na projektu Lanthieri (8 mio), nabava vozila za gasilsko društvo Vipava (15 mio), pot skozi južno vojašnico (3 mio), projekti ureditve (0,7 mio).

Zneski so zaokroženi, skupaj pa je pregled vlaganj 1995-2000 pokazal nekaj nad 307 mio vloženih sredstev iz občinskega proračuna.

DIMNIKARSKKE STORITVE

Občina Vipava je podelila koncesijo za opravljanje lokalne javne službe dimnikarstva, in sicer družbi ECOENERGETIKA d.o.o. iz Ormoža. Čeprav ime in naslov družbe zvenita tuje, je direktor družbe naš nekdanji krajan. V ECOENERGETIKI obljublajo, da bodo vse občane z dopisom obvestili, kam naj se obrnejo, ko rabijo njihove storitve in kako bo potekalo izvajanje koncesije.

ZAČASNA POSTAVITEV KIOSKA

Občinska uprava je podjetju 3 DVA dovolila začasno postavitve kioska za prodajo tobaknih in drugih izdelkov. Kiosk je postavljen v bližini tekstilne trgovine TIKA. Postavitve kioska in tudi kasnejša manjša premestitev sta med krajanji sprožili nekaj negotovanja. Občinska uprava poudarja, da gre za začasno rešitev za čas, ko se bo obnavljala stavba na Glavnem trgu 2. Obnova te spomeniško zaščitene stavbe je tudi v interesu kraja, saj mu njen sedanji videz vsekakor ni v ponos. Po čimprejšnji ureditvi stavbe (v roku enega leta ali celo manj), bo »trafika« ponovno delovala v njej. Krajanje prosimo za razumevanje.

PRODAJA OBČINSKIH ZEMLJIŠČ

Sredstva primerne porabe občini ne zadoščajo za vsa vlaganja, ki jih načrtuje zlasti na področju šolstva, za pripravo pogojev za prehod na devetletno šolanje. Potrebno je dodatno pridobivanje sredstev iz lastnih virov, ki jih občina vidi tudi v prodaji občinskega premoženja. Tu gre predvsem za prodajo zemljišč, ki so s stališča razvoja občine nevtalna. Med temi zemljišči so npr.:

- vrtovi, brežine, manjši deli travnikov (kjer je zemljišče občinsko) ob hišah, če ne služijo kot javne površine

- zemljišča, ki so javno dobro, vendar so zaradi pozidav postala neuporabna kot javno dobro. Občina Vipava poziva občane, interesente za nakup zgoraj omenjenih zemljišč, ki jih bodisi že koristijo ali bi jih radi koristili, ker so sosedje mejaši, da to sporočijo občinski upravi. V prodaji pa bodo tudi občinska stavbna zemljišča ob izhodu iz hitre ceste (križišče za Slap), ki bodo namenjena novi obrtni coni. Občinska uprava bo glede na prošnje pripravila seznam zemljišč in prošenj. O prodaji bo nato odločil občinski svet. Poudarjamo, da zemljišč, ki so javno dobro in služijo kot javno dobro, ni mogoče prodati.

RAZNO

Tudi letos se bo občina Vipava vključila v program poletnih kulturnih prireditev ustanove Imago Sloveniae - Podoba Slovenije. Zaenkrat sta znana datuma dveh rezerviranih prireditev gostujočih tujih ansamblov:

- 8. julija: koncert deškega zbora iz Moskve (lokacija še ni določena)
- 28. avgusta: koncert irske in ameriške country glasbe, skupine Blackridersi (na vipavskem trgu)

Kulturne prireditve naj bi se pričele v sklopu občinskega in državnega praznika, ki ju bo letos občina Vipava praznovala že 22.junija, s slavnostno prireditvijo v Vrhpolju. Letos namreč praznujemo desetletnico samostojnosti, za katero so bili med prvimi v Sloveniji pripravljene tvegati svoja življenja prav krajanji Vrhpolja.

Obletnice so priložnost, ko navadno opravljamo preglede dogajanja v določenem obdobju. Vedno je zanimiva tudi statistika o prebivalstvu. Ker Statistični urad še ni objavil podatkov za leto 2000, bomo lahko šele v naslednji številki Vipavskega glasa objavili podatke o številu krajanov Vipave ob koncu tisočletja, njihovo starostno strukturo in gibanje rojstev in smrti v desetletju samostojnosti.

Znan in zanimiv pa je podatek o kar visokem številu krajanov, ki vstopajo v novo tisočletje kot devetdesetletniki ali pa bodo to postali v letošnjem letu.

Takih krajanov je v Vipavi trenutno deset (dva sta v domu ostarelih); konec lanskega in v začetku letošnjega leta sta umrli dve krajanke, ki sta tudi dočakali devetdeset let.. Od živečih so štirje dopolnili 90 let že v preteklih letih, šest pa jih praznuje devetdesetletnico v letošnjem letu.

Vsem desetim devetdesetletnikom, še zlasti pa letošnjim slavlencem, iskreno čestitamo in jim želimo trdnega zdravja .

MORDA ŠE NE VESTE

Od 2.aprila 2001 dalje bomo občani občine Vipava lahko vloge za osebne izkaznice in potne liste vlagali kar v lastni občini - na Krajevnem uradu (matični urad) v Vipavi. Občina Vipava je v ta namen krajevnemu uradu nabavila nov računalnik. Glede na to, da morajo vsi državljani imeti nove osebne izkaznice (če nimajo drugega veljavnega osebnega dokumenta), je to za občane še posebej dobrodošla novica.

Novo pristojnost je »otvoril« župan Ivan Princes in kot prvi občan vložil na krajevnem uradu v Vipavi vlogo za izdajo nove osebne izkaznice.

***Za občinsko upravo pripravila
Vida Babič***

* * *

MOSKOVSKI POKLON ŽIGI HERBERSTEINU

V Moskvi je izšla dvojezična, slovensko-ruska monografija z naslovom Žiga Herberstein - vojščak, državnik, diplomat in mirotvorec avtorjev Ane Horoškevič in Andreja Lenarčiča. Knjigo je izdalo in založilo Društvo dr. France Prešeren iz Moskve, ki ima velike zasluge za promocijo Slovenije v Rusiji. Uvodno besedilo je prispeval predsednik slovenskega društva Just Rugel, predgovor sta napisala dr. France Bučar in akademik dr. V. L. Janin, dr. Jožko Šavli pa je v svojem zapisu obrazložil družinski grb Herbersteinov. Knjiga obsega 205 strani in je bogato opremljena in ilustrirana.

Slovesna predstavitev knjige je bila v Moskvi 31. oktobra 2000. Ob tej priložnosti so v preddverju Vseruske državne knjižnice tuje literature ob prisotnosti visokih predstavnikov Ruske federacije, republike Slovenije in mesta Moskve, diplomatov, znanstvenikov in raziskovalcev dela Žige Herbersteina odkrili spomenik temu našemu znamenitemu rojaku (na sliki). Kip Žige Herbersteina, odlit v bronu in postavljen na granitni podstavek, je delo kiparja Potočkega.

Izvedbo projekta je finančno podprlo preko 60 sponzorjev - podjetij in posameznikov.

*Novi glas,
26. okt. 2000*

Moj pokojni brat, ing. Viktor Ružič (tisti, ki je imel soprogo od Lanthierijevih) mi je pred leti poslal reklamo iz neke italijanske športne revije. Žal si nisem zapisala, katere, in sem jo tudi izgubila. Notri je nekakšna karikatura gosposkih sani, in zraven nekaj ljudi na smučeh. Piše pa, da so Žiga Herbersteina, ko je potoval v Moskvo kot odposlanec avstrijskega cesarja, spremljali bloški kmetje na smučeh, ker so jih edino oni v teh časih poznali, in se jih tudi posluževali.

Nada Kostanjevic

ODKRITJE SPOMINSKEGA OBELEŽJA PARTIZANSKI BOLNIŠNICI "VERA" NA ERZELJU

V času narodnoosvobodilne borbe je leta 1944 delovala med vinogradi na Erzeltu v kraju Jama, približno 1 km od ceste Trebižani - Erzelj, v smeri proti vasi Gaberje, partizanska bolnišnica Vera. Spominska plošča je bila bolnišnici že pred leti postavljena na pročelju šole na Erzeltu, letos pa je bilo odkrito spominsko obeležje v obliki kamna s ploščo in napisom na kraju nekdanje bolnišnice ob ostankih porušene stavbe - nekdanje enonadstropne zidanice. Bolnišnica je delovala od začetka leta 1944 do 15. septembra 1944, ko so jo napadli nemški vojaki in požgali.

Dne 10. marca 2001 se je ob odkritju spominskega obeležja zbralo okoli 250 udeležencev NOV, njihovih prijateljev in znancev, nekaj nekdanjih ranjencev, ki so se v bolnišnici zdravili, nekaj medicinskega osebja in otroka dr. Bežka, ustanovitelja pomične bolnišnice na Erzeltu.

Zbrane je pozdravil župan občine Vipava, gospod Ivan Princes, ki je izrazil zadovoljstvo, da obujamo spomine na težke čase NOB, saj so na ta dan - 10. marca 1943 - pred 58 leti, italijanski

Spominsko obeležje bolnici Vera na Erzelju v kraju Jama

fašisti izselili vaščane Erzelja. Internirali so jih v razna taborišča, nekateri pa so prišli k sorodnikom v Vipavo. Sledil je pozdrav predsednika KS Erzelj, gospoda Bojana Bizjaka.

Razmere v bolnišnici v letu 1944 je zanimivo opisala v slavnostnem govoru prof. dr. Darinka Soban, ki je bila v bolnišnici kot medicinka, članica takratne zdravniške ekipe. Njen govor objavljamo posebej.

Kulturni program so izvajali učenci Osnovne šole Draga Bajca iz Vipave in del moškega pevskega zbora Srečko Kosovel iz Ajdovščine.

Odkritje obeležja so podprli: Občina Vipava, Nova KBM Nova Gorica in Društvo vojnih invalidov Nova Gorica. Po odkritju obeležja so prisotne pogostili krajanje Erzelja s partizanskim golažem in z dobrotami erzeljskih žena, ob pijači iz erzeljskih vinogradov.

Idejo za postavitve obeležja so dali krajanje Erzelja. Vse priprave za odkritje obeležja partizanski bolnišnici na Erzelju je bremenilo Območno združenje borcev in udeležencev NOB Ajdovščina in Zvezo borcev KS Erzelj. Avtor napisa na plošči je Alojz Soban.

Lastnik obeležja je KS Erzelj, ki bo skrbela tudi za vzdrževanje. Obeležje stoji na parceli št. 2398 KO Erzelj, ki je last Sonje in Franca Ploj iz Vipave, Bevkova 11, ki sta dala soglasje za postavitve. Spominsko obeležje je iz kraškega apnenca, težko 1500 kg, dobavilo ga je podjetje KRAS Sežana. Visoko je 1.2 m, široko 0.8 m, debelina pa je 0.6 m. Plošča je iz lite medenine, težka 18 kg. Izdelal jo je Julijan Vendramin, livar, s.p. v Solkanu, Klanec št.2.

Fizična dela so opravili krajanje Erzelja z lastno mehanizacijo (20 ur). Celotni stroški so bili 350.000 SIT.

Z odkritjem spominskega obeležja partizanski bolnišnici so se krajanje Erzelja spomnili: 60. letnice Osvobodilne fronte, 10-letnice samostojne Slovenije in 58 let od izгона prebivalcev Erzelja.

Učenci OŠ Draga Bajca iz Vipave so nastopali v kulturnem programu

Besedilo in foto: Vera Poniž

NAGOVOR OB ODKRITJU SPOMENIKA POMIČNI BOLNIŠNICI "VERA" IX. KORPUSA NOV NA ERZELJU, 10. marca 2001

Spoštovani prebivalci tega kraja in dežele, kjer je z Vašo pobudo in delom zrasel spomenik bolnišnici "Veri", ter vsi, ki ji s svojo prisotnostjo izkazujejo spoštovanje!

Letos poteka 57 let, odkar je med ruševinami nekdanje Kebetove zidanice dobila dom pomična partizanska bolnišnica "Vera", ki je v letu 1944 ob pomoči narodnozavednih Erzeljcev negovala ranjene in obolele partizane, dokler je niso iste jeseni Nemci požgali.

Ko je v obsegu Vipavskega, pozneje Goriškega vojnega področja nastala potreba po osrednji zdravstveni ustanovi, so nalogo poverili izkušenemu zdravniku dr. Jožetu Bežku. Rodil se je leta 1899 v Škofji Loki. Že 33 let ga ni več med nami, umrl je l. 1968. Do odhoda v partizane je v Kranju že dolgo vodil zdravniško ordinacijo. V začetku leta 1944 pa je iz nje pobral instrumente, zalogo injekcij in zdravil, dva zaboja obvezilnega materiala in nov vojaški kirurški instrumentarij, še zapuščino iz prve svetovne vojne. Več kurirjev mu je pomagalo odnesti to bogastvo v cerkljanski Zakriž na štab IX. korpusa NOV. Poleg komandanta Novljana se ga je posebej razveselil sanitetni referent dr. Viktor Volčjak, znani idejni in dejanski graditelj bolnišnice "Franje". Februarja 1944 je dr. Bežka pripeljal kot sanitetnega referenta v 14. brigado Janka Premrla - Vojka.

Prof. dr. Darinka Soban govori ob odkritju spominskega obeležja partizanski bolnici na Erzelju

Ko je dr. Bežek pozneje na Erzelju snoval pomično bolnico, ji je po svoji zaročenki dal ime "Vera". Vera Breclj, po vojni njegova žena, se je rodila v Gorici (1908) kot hči znanega ajdovskega zdravnika dr. Antona Breclja. Umrla je lani (2000). Danes sta z nami njuna otroka, Marjeta in Božidar Bežek, ki ju pozdravljam in se zahvalim za prepise pol stoletja starih spominov njunega očeta na vojni čas. Ob teh sem nizala lastne spomine.

V štabu Vipavskega vojnega področja so napotili dr. Bežka na Erzelj, da osnuje pomično bolnišnico v opuščeni hiši, iz katere so se lastniki Terčelji že prej izselili. Veliko sobo tega kmečkega dvorca je namenil ranjencem. Terenke so jo dobro opremile z vojaškimi ležišči in posteljnino iz zapuščine kapitulirane italijanske vojske. Bilo je preveč lepo, da bi lahko trajalo: imeti ranjence v vasi, blizu velike ceste in mest s sovražnimi postojankami. Čimprej odtod! Zdravnik je zgodaj našel samotni, bolj skrit kraj zunaj vasi, prostorno Kebetovo zidanico. Med vinogradi naslonjena na južno pobočje Tabora je imela en prostor nad drugim, vsakega s svojim vhodom: zgoraj ležišča za osem ranjencev, spodaj ambulanta in bivališče bolničark. Ob kamnito steno smo naslonili še bolniško uto, samo z leseno streho pred dežjem, ki ji je področni sodnik Mirko Šlibar po izkušnji nadel ime "vila Prepih". Zdravnik je v toplem poletju spal pod šotorskim krilom med bližnjimi drevesi. V kotlini pod potjo se je nastanila kuhinja, od njenih deklet se spominjam Danice iz Prvačine. Vojni intendant vaščan Franc Vovk (rojen 1910) nam je dobavljal dobro in zadostno hrano. Vaščanke so prinašale jerbace zrelega sadja. Za varnost je skrbel Branko Ukmar iz Doljne Branice z 9 stražarji in kurirjem Jožetom Ferjančičem. Zdravniku sta pomagali najprej bolničarki Marija Kodela z Budanj in Slavica Lah; po odhodu Slavice še jaz, ko sem ob zavzeti skrbi dr.

Bežka ozdravela. Nege med hudo vročično boleznijo, ki me je doletela na pohodu, sem bila deležna še v Terčeljevi hiši. - V vasi sem se rada družila s sestrama Verčon; Fani je bila centralna kurirka, Ivanka pa partizanska učiteljica. Naj mi ne zamerijo takratni tovariši, če sem katerega pozabila naštet, pol stoletja je vmes; njihovo delo ni pozabljeno. Veselim se srečanja z njimi. Dela v bolnici ni manjkalo. Ranjenci so prihajali: težjim, ki so jih nepomične prinesli k nam, smo odstranili prve povoje, oskrbeli rane in zlome ter jih čimprej odpremeljali v varno centralno bolnišnico. Pomični ranjenci so ostali in se vračali ozdravljeni v enote. Med borci so se takrat

Dr. Darinka Soban ob zaključku slavnostnega govora na Erzelju

razpasle tudi nenevarne, a zelo mučne garje, scabies; mnogim smo morali vso kožo kar s čopičem prepleskati z uspešnim rjavim razkužilom iz padalskih paketov, ki so jih odmetavala zavezniška letala. Dr. Bežek je prevzel tudi skrb za civilno prebivalstvo, saj je bil večino časa edini zdravnik na zelo obširnem, dokaj svobodnem podeželju. Hodil je zdraviti bolnike, klican v bližnje in tudi zelo daljne vasi. Na domovih je tudi opravljal manjše operacije. Nikoli ni sprejemal denarja za plačilo, niti za nujna zdravila ne. Cepili smo otroke

proti črnim kozam, kar je bilo pomembno, saj bi bil med tujimi vojaki, ki so lomastili po slovenski zemlji, lahko tudi nevaren prenašalec. Zdravnik mi je enkrat pokazal postopek, potem mi je sami zaupal vakcinacijo. Dr. Bežka je skrbel naš položaj, še zmeraj takorekoč na očeh sovražnika. Sama zidanica je bila tudi odločno premajhna za prezimovanje. Tako je končno izbral grapo pod Lenivcem, zakrito v skupini dreves. Po nalogu področne gospodarske komisije so že pričeli dovažati les za solidno veliko barako z dvojno steno, vmesni prostor naj bi zatlačili z mahom. Gradnjo je prekinil požig "Vere". V dneh 1.-10. septembra je dr. Bežek vodil v šoli na Erzelju bolničarski tečaj. Udeležilo se ga je 12 tečajnic. Z imeni se spominjam petih: Roze Lisjak iz Gaberja, Zore Mužina iz Črnič, Perine Čibej iz Lokavca, Marije Mihel iz Škrbine na Krasu in Valerije Štrancar iz Guštinov pri Planini. Ohranila se je tudi skupinska slika tečajnic z obema predavateljema. Dr. Bežek je predaval o prvi pomoči, zdravljenju poškodb, infekcijah in higieni. Meni, medicinki, je naložil anatomijo in fiziologijo. Zapiske vsakodnevnih dopoldanskih in popoldanskih predavanj sem lepo prepisovala za oba. Moj izvod je zgorel ob požigu bolnice. Veliko pozneje mi je Zorka Mužina, poročena Vetric v Mariboru, dala v spomin dva zvezka zapiskov mojih predavanj. To je lep spominek - ne le, ker so bila zame prva predavanja v stroki, ampak predvsem kot ganljivo pričevanje Zorke, odrasle Slovenke, ki je v šolski zvezek, Quaderno, prvič v življenju zapisovala učno snov v slovenskem jeziku.

O Erzelju, njegovih zavednih prebivalcih ter o delu v bolnišnici "Veri" je lepo pisala Zorka Stegovec v TV-15 jeseni leta 1975.

Proti koncu tečaja je 30. divizija organizirala prevoz devetih huje ranjenih borcev iz "Vere" v konspirativno bolnico "Pavlo" v Trnovskem gozdu. V "Veri" je ostalo še 20 ranjencev.

Pet dni po koncu tečaja, 15. septembra, je ob ranem svitu počilo. Nemci so prihajali iz Branice in ubili prvega stražarja. Drugi stražar nas je pritekel opozoriti. Kar se da hitro smo z ranjenci zbežali; Branko je najšibkejšega odnesel na hrbtu in kazal pot. Ranjenec z zlomom nadlahti, fiksirane na štrleči, krilu podobni leseni opornici - rekli smo ji 'avion' - pa se je samovoljno ločil od skupine in zbežal proti Branici. Nemci so vidno ranjenega na begu ustrelili. Bolnišnico so z vsem, kar je bilo v njej, požgali.

Tako smo utrpeli dve žrtvi in izgubili dom.

Pa dolgem mirnem in uspešnem delovanju se je "Veri" zdaj res prileglo ime 'pomična bolnišnica'. Pogosti vpadi so nas silili, da smo se pomikali v neurejenih razmerah po raztresenih zaselkih Planinske planote: Lisjakih, Marcih, Kobalih, Tevčah. V mrzlem jesenskem večeru z dežjem in hudo burjo nas je v Tevčah dosegel nujen klic na pomoč gospodinje župnika Pišota s Planine, ki ga je zadela kap. Dr. Bežek je z zdravniško torbo takoj odšel na mučno dolgo pot. Tresli smo se zanj, ko se skoraj do srede drugega dne ni vrnil. Duhovniku je nudil izkušeno pomoč in hotel počakati, ali je bila dovolj uspešna, do drugega dne. Navsezgodaj pa so, verjetno po izdaji, župnišče preiskali Nemci. A gospodinja je zdravnika pravi čas skrila v tesen bunker. Bolniku se je obrnilo na bolje. Nemci so odšli praznih rok, dr. Bežek pa se je šele po varnem časovnem presledku vrnil - s težko platneno vrečko koruzne moke v zahvalo za uspešno pomoč.

20. novembra 1944 je bil osvobojen Beograd. Približno v tistem času nam je hvaležna žena iz župnišča spet poslala nujno vest: da bo že naslednje jutro po vsej Vipavski dolini huda hajka, zato naj še nocoj odrinemo čez veliko cesto proti Čavnu. Res smo, z Nemci tik za petami, komaj ubežali po gorskih poteh do Lokev in se oddahnili na sanitetnem štabu IX. korpusa. Mene so od tam poslali kot bolničarko v konspirativno bolnišnico "Pavla". Tako sem se poslovila od ostalih iz "Vere".

Dr. Bežka je na povratku proti Goriškemu vojnemu področju, po mrzli noči v tim. "Štalah" - divjem previsnem skalovju pod Kucljem, zajela sovražna patrolja. Uklenjen je na vozu s konjsko vprego pregovarjal stražarja, domobranskega oficirja, naj mu omogoči pobeg, za kar bi bilo dovolj priložnosti na dolgi vožnji do goriških zaporov. Zaman. Pretresljiva pripoved dr. Bežka o ponižanjih, trpljenju, lakoti in življenjskih nevarnostih, ki jih je preстал v koncentracijskem lagerju Flossenburg, presega okvir našega današnjega srečanja.

Mojo pot v primorske partizane je priklicala zemlja, kjer imam raztresene korenine rodu: od Lokavca do furlanske Koprive pri Krminu, (ki se sedaj imenuje samo Capriva di Cormons), od Vrtojbe do Ustja in Podrage. O teh starih rodnih krajih so mi vso mladost nostalgčno pripovedovali starši - meni, otroku družine, ki je primorski dom izgubila med soško ofenzivo v I. svetovni vojni. Iz takratne

Dravske banovine v YU sem te kraje obiskala prvič, ko sem že dorastla za samostojen potni list. Kraji so se mi pokazali še veliko lepši od pripovedi. Prvič sem preživljala živahne počitnice na kmetih, se srečna čudila neznanim rožam na Nanosu, grabila seno blizu podraške bajte, kjer so davno umrle none sejale vrzote. - Primorska rojaka, ki sta študirala na univerzi v Padovi, sta me nekoč odpeljala na zelo skrivnosten sestanek v samotni pušči, kjer nikogar drugega nisem poznala. Pogovarjali so se o pripravah na čas upora proti fašizmu za osvoboditev Primorske. Ime glavnega na tistem sestanku sem zvedela veliko pozneje, v partizanih: France Bevk.

Slovenski dramatik je zapisal lepo misel, da ob rojstvu dobimo prazno ime, ki ga potem v življenju polnimo z dejanji.

Veliko je pozabljenih imen, ki so se napolnila s spoštovanja vrednimi dejanji. Srh me vsakokrat spreleti ob misli na kmečko ženo, ki je doma negovala hudo ranjenega partizana: dva fantka se ji tiščita v krilo, tretjega ima v naročju; nemški vojak ji grozi s puškino cevjo v prsi; ostala

Ostanki partizanske bolnice na Erzelju (10. marec 2001)

patrulja pa zaman razmetava hišo v lovu na nebogljenega človeka. Albina ga je v naglici dobro skrila. Pri tem je tvegala lastno življenje in otroke - sirote. Že dolgo je mrtva. Mogoče pa se domačin, ki je pokazal nemški patrulji hišo z ranjencem, še pride gret na sonce med trte in kršin. S kakšno resnico je on napolnil svoje, ob rojstvu prazno ime? Zakaj ne razkrije zgodbe, ki bi nedvomno razširila ozko strugo utesnjenega pisanja v knjigi *Življenje ob trti in kršinu*?

Ko sem za to knjigo zvedela, sem se razveselila. Upala sem v njej najti spomine na bolnišnico "Vero", na njena dobra dela med vojno, in na veliko pomoč, ki so jo nudili ranjencem tukajšnji rojaki dobrega srca in prepričanja. Ko sem med vojno spremljala dr. Bežka v daljno vas k bolniku, so na poti zdravnika spoštljivo pozdravljali in v hišah hvaležno sprejemali. Ob tem sem bila vesela svoje izbire zdravniškega poklica in pri duši mi je bilo velikokrat brezskrbno lepo.

Imenovana knjiga me je prepeljala žejno čez vodo. V njej ni dobre zdravniške podobe dr. Bežka in bolnišnice "Vere". Začudeno sem v knjigi zagledala samo lastno sliko: partizanka z napačnim priimkom "Leban" in brez konteksta. Dolej se mi še ni dogodilo natisnjeno napačno ime, ne doma ne na tujem. Opomnjeni na napako so se mi iz uredništva opravičili. Opravičilo sprejemem. Obljubili so napako popraviti ob ponatisu. To pa odklanjam. Niti na sliki, z imenom ali brez, ne maram biti osamljeno utesnjena med trde platnice v družbo npr. osebe, ki trdi, da so bili med 2. svetovno vojno od vseh vojakov v teh krajih najbolj dostojni nemški soldati; ali tiste, ki meni, da se ne bi bila toliko gnala za slovensko stvar, če bi vedela, kako bo hudo; in še nekaj takih, ki jim je pesnik Ivan Rob, malo preden so ga italijanski fašisti januarja leta 1943 ustrelili v gramozni jami, v pesmi z bridko ironijo očital hlapčevstvo:

*"Te tri pedi tujcu pustimo,
v zemljo se mi vdano zarijmo;
tujci okrog, živi vas Bog."*

V vojni je velika večina ljudi pod Nanosom in Čavnom odgovorila na dvajsetletno tujčevo zatiranje z odločnim uporom. Borci in terenci so svoja imena polnili z dejanji resnične ljubezni do slovenskega jezika in svoje zemlje. Kdo bi danes pohajal med trtami in kršini, kje bi bile meje Slovenije, kje slovenski jezik, če se ne bi bili dvignili v upor? Vsem hvala! Njim naj stoji spomenik tukaj, ob nekdanji "Veri". Povejte vnukom resnico: da na pozabijo, kar vemo mi in zdaj še vedo naši otroci.

Počastimo spomin na borce, ki so posodo svojega imena napolnili z najdražjo vsebino, z žrtvijo lastnega mladega življenja.

Darinka Soban

IZ USTANOV IN DRUŠTEV

Iz Škofijske gimnazije

Veliko dogodkov se zvrsti na ŠGV od izida ene številke VG do druge. Našteti so najpomembnejši.

KVIZ O PREŠERNU

Že v prejšnji številki smo zapisali, da je naša ekipa zmagala v predtekmovanju v severnoprimerški regiji. Naše tekmovalke so odlično nastopile tudi v finalu, kjer so se pomerile z ekipo iz gimnazije Koper. Kako sta kviz doživljali navijačici, sta zapisali **Karolina Kobal** in **Andreja Tell**, dijakinji 2.a.

VIPAJSKA BURJA V KOPRI!

Veni, vidi, vici!!

Če je sobota dan za substral, je petek dan za zadetek in miiiiii smo zadeli v črno, tako rekoč v šibko točko Koprčanov - ZNANJE. Tako je, naše štiri tekmovalke (Mateja Doles, Jana Komel, Andreja Drešček, Vanja Kovač) so dokazale vrhunsko pripravljenost na kvizu o Prešernu v Kopru. Ta divje-prešerna avantura pa se ni začela šele v Kopru, ampak že v Novi Gorici, kjer so se tekmovalke pomerile z ekipami severnoprimorskih šol. Seveda, seveda, seveda so zmagale (kot je bilo zapisano že v prejšnji številki VG). Le kako ne bi, ko pa so imele štiri najglasnejše, najstrastnejše navijače.

V Koper smo prispeli šele po zelo naporni in divji vožnji, v kateri smo se borili za vsak žarek luči, da bi si naša dekleta še zadnjič osvežila spomin. Zasedovala nas je sama koprška policija.

Ko smo prispeli v studio, smo takoj začeli v pravem ŠGV duhu - z molitvijo, ki ni trajala dolgo, ker nas je takoj "strgalo". Celo tekmovanje pa ni bilo tako sproščeno. Na začetku so Koprčani vodili kar za dve piki, vendar je močna spodbuda z naše strani odločilno vplivala na naše tekmovalke, ki so takoj skočile na noge in tekle proti zmagi.

In priteklo so definitivno pred Koprčani. Zadnji udarec nasprotnikom pa je zadala Jana s svojo popolno recitacijo "nezakonske mamice".

Bistvo je, da so domov prinesle kar 100.000 tolarjev (skupaj z dobitkom v NG pa kar 150.000 tolarjev)

Če vas zanima, kam je šel denar, si preberite še nekaj naslednjih vrstic... Torej, nekaj denarja so tekmovalke namenile naši predragi šoli, ostanek pa so si razdelile.

Zmagovalna ekipa ŠGV

ŠPORTNI DAN

Kdaj pa kdaj se tudi na ŠGV zgodi »sodni« dan in ni pouka v veliko žalost vseh dijakov. Tak dan je dijake doletel 17. januarja. No ni bil »sodni«, pač pa »vodni« pa »snežni« in »ledeni«.

Športni dan namreč. Kako so ga doživljali dijaki, pišeta **Veronika Rupnik**, 2.b in **Anka Ilc**, 3.b.

ČOF, ČOF ...

Dijaki ŠGV smo sredo, 17. januarja prav nestrpno pričakovali, saj je bil ta dan zaznamovan z zimskim športnim dnevom, ki se je med vsakodnevnimi šolskimi obveznostmi še kako prilegel. Smučarji so se odpeljali proti zasneženemu Kaninu, drsalci v Piancavallo, nas plavalce pa je v mrzlem jutru ogrela misel na Portorož. Vendar, kot se je pozneje izkazalo, tudi temu zima ni prizanesla, nam pa je vsaj pogled na morje pričaral spomine na lepe sončne dni.

Prijetno dopoldne smo preživeli v bazenih hotela Riviera. Na voljo smo imeli le skromni dve uri plavanja, zato smo ju hoteli kar najbolje izkoristiti in pošteno pretegniti svoje mišice, ki so od zimskega lenarjenja že skoraj zakrnele. Drugih obiskovalcev ni bilo ravno veliko, zato smo se lahko neovirano in brezskrbno zabavali. Celo kakšna starejša gospa, ki smo jo po nesreči poškrpili, se je samo nasmehnila in si mislila svoje, pa tudi reševalci so spregledali marsikateri nezaželeni skok v vodo.

KJER NI TRENJA

Kdaj pa kdaj se tudi na ŠGV zgodi, da nas spustijo na sveži zrak in tako nam je celo uspelo, da smo imeli tudi mi športni dan (če že moramo vsako jutro na avtobusni postaji cediti sline in gledati naše sotrpine iz Ajdovščine, ki so cel teden smučali).

In potem smo se odpravili, tisti najbolj vneti (smučarji in podobno) že pred šesto zjutraj, (no ja) plavat so šli malo pred nami, drsalci, najbolj vneti med vsemi pa tam okrog devetih. Začuda je bil le eden brez potnega lista in smo šli naprej le z majhno zamudo.

V Piancavallu nas je lepo pozdravil sonček in pa dokaj prijazni gostitelji. Imeli so celo dovolj drsalk, tako da smo lahko lahko vsi drsali v ne prevelikih čevljih. Kako je bilo na ledu, je menda jasno - vsi smo se imeli kar najbolj fajn. Začetniki smo se držali pri ograji, tisti bolj izkušeni pa so takoj pogumno zadržali na sredino ledenega krožnika.

Bolj ali manj celi smo prišli z ledu, se pogreli ob namiznem nogometu in puole....

Ma če tu nej bla duobra reklama... Ma škuda de je že kuonc....

Športni dan na ŠGV - smučanje na Kaninu

DOBRODELNI KONCERT SLOMŠKOVE USTANOVE

V lanskem šolskem letu je začela delovati Slomškova ustanova. Ta je namenjena dodeljevanju finančne pomoči družinam dijakov vseh štirih katoliških gimnazij. Ustanova deluje z namenom, da tudi dijakom, ki prihajajo iz družin, ki ne zmorejo vse hujšega finančnega bremena stroškov šolanja, omogoči redno šolanje. Prej so se vse štiri gimnazije trudile vsaka zase urejati to področje, lani pa smo združili moči. Sama ustanova je dobro začela delati in pri večjih donatorjih zbrala dovolj sredstev, da so bile v tem šolskem letu dodeljene prve pomoči. Po posebnem ključu se sredstva razdelijo med vse štiri gimnazije in so namenjena izključno pomoči družinam dijakov. Podeljeni pa sta bili tudi dve štipendiji dijakoma, ki ne obiskujeta katoliških gimnazij, pač pa državne. Iz dobljenih sredstev letos na ŠGV podeljujemo pomoč sedmim našim dijakom v obliki zmanjšanega prispevka za bivanje v dijaškem domu. Za prepoznavnost in promocijo Slomškove ustanove je ta organizirala promocijsko-dobrodelni koncert v Cankarjevem domu. Poleg solistov, dramskih igralcev in orkestra so sodelovali združeni pevski zbori vseh štirih katoliških gimnazij. Kako se je zbor pripravljaj na koncert in vtise s koncerta je zapisala **Anka Ilc**, 3.b.

KDO BI SI MISLIL

V soboto, 27. januarja, je bil v Gallusovi dvorani Cankarjevega doma dobrodelni koncert za Slomškovo ustanovo z naslovom Kdo bi si mislil? Na njem je sodeloval tudi zbor Škofijske gimnazije Vipava in tako smo imeli priložnost zaslutiti, koliko dela je potrebnega za približno uro trajajočo prireditev.

Čeprav smo dobili prve note že konec prejšnjega leta, je bilo časa vseeno premalo. To se je odražalo predvsem v malem morju izrednih pevskih vaj, ki so že krepko načenjale naše živce. Na srečo jih je bilo nekaj tudi med poukom. Kup not, ki bi jih bilo še treba predelati, pa se ni lepo manjšal, ampak večal, ker smo vsak teden dobili še kakšno novo "pescico". No ja, razpoloženje

res ni bilo kdove kako spodbudno, ko se nam je na obisk najavil gospod Močnik, dirigent združenih pevskih zborov. Pred prihodom strašne sive eminence smo takoj priredili še ene izredne pevske vaje in potem ...

Pa saj sploh ni bilo tako grozno. Rekel nam je le, naj se drugič, ko se zmotimo, raje ne začnemo smejati, ampak naj se skušamo spet priključiti zboru. Za bolj odsmejana kot odpeto Mozartovo

Koncert Slomškove ustanove v Cankarjevem domu

“skladbico” Credo to niti ni bila tako huda kritika. Gospod Močnik nas je posebej razveselil še z dvema novima pesmima, ki “se jih bomo takoj naučili”.

Pred koncertom smo imeli še skupne vaje v Zavodu sv. Stanislava v Šentvidu, kjer se nam Happy day niti ni zdel več tako lep in srečen, potem pa je kmalu nastopil Veliki dan. Malo se nam je mudilo, tako da smo prišli malo prezgodaj in tako malce presenetili organizatorje. No ja, na koncu smo le dobili svoje garderobe. V njih nas je čakalo presenečenje - “”modni”” dodatek. Pa saj na odru niti ni izpadlo tako grozno. In potem se je začelo zares - dve uri tonske vaje, dve uri generalke. Mogoče je bilo res malce naporno. Minute so se vlekle prav po polžje - skoraj kot v šoli - vse do osmih zvečer.

Potem je šlo vse tako hitro. Vsaj za nas na odru. Zanimivo je bilo z odra gledati na polno dvorano. Publika je bila videti dokaj zadovoljna, upam, da je tudi bila. Očitno pa so ljudem najbolj všeč pesmi, ki jih poznajo že od prej, tudi če niso ravno najbolj izvedene.

Nismo se niti dobro zavedli vsega, ko smo že morali z odra. Pošteno smo si oddahnili, da se je vse kar dobro izteklo in takoj smo postali “malo” boljše volje. Še Credo nam je postal všeč in nam je še dolgo odzvanjal v ušesih. Zdi se mi, da nazadnje ni bilo nikomur žal, da je sodeloval.

KULTURNI DAN

V sredo, 7. februarja, smo zadnji dve šolski uri na ŠGV počastili slovenski kulturni praznik. Ob kulturnem programu je mladim spregovoril g. Marko Tavčar, urednik oddaj (kulturnih) na radiu Trst, tudi avtor knjige o vipavskem rojaku Virgilu Ščeku, zaveden zamejski Slovenec. Našim mladim je spregovoril o razmerah v zamejstvu, o slovenski kulturi - kako se odraža v zamejstvu v razmerah, ko trči ob drugo kulturo, pa tudi o liku Virgila Ščka.

RIM

Ekskurzija - 16. februar do 21. februar. Veseli romarji - 3. in 4. letnik ŠGV. Vtisi povedo vse. Zapisala jih je **Urška Makovec**, 3.a.

POTOPIS POTOVANJA PO PRESTOLNICI KRŠČANSTVA

Ko je ob deseti uri zvečer večina od nas vstopala na Neredov double-decker v Vipavi, so nam tisti, ki so se "vkrkali" v Ljubljani ali v Postojni, že znali povedati, kako lepo voznik speljuje ovinke. Hvala bogu, vsaj bruhalih ne bomo! V Vrtojbi smo pobrali še preostale ovčice naše okrog sedemdesetčlanske črede in se pod skrbnim vodstvom našega filozofa prof. Janeza Vodičarja odpeljali proti Rimu. Ne sprašujte, kako smo prišli tja, kajti vse moje moči so bile usmerjene v poskuse uspavanja, a brez pravega uspeha.

Romanje smo začeli v baziliki svetega Sebastjana, si ogledali tudi tamkajšnje katakombe in imeli sv. mašo. Pot nas je vodila v Lateransko baziliko, po kolenih pa smo se po svetih stopnicah povzpeli do Kristusove podobe, ki naj bi bila delo evangelista Luke. Ogledali smo si še baziliko svetega jeruzalemskega križa, kjer so nas navdušila prizadevanja sv. Helene, da bi dobila križ, na katerem je bil Jezus križan. Po sprehodu ob starem rimskem obzidju smo se podali do mogočne Pavlove bazilike. Ta nas je pričakala že v soju luči, palme in ikone pa so dajale kar neki mediteransko-vzhodnjaški vtis. Po ogledu smo dočakali že kar težko pričakovano nastanitev in seveda večerjo - spaghetti cotti al dente (vsaj nam so se zdeli). Nekateri naši, sicer ne ravno po znanju jezikov znani dijaki so se izkazali kot pravi talenti za komuniciranje v italijanščini (po potrebi pa tudi v drugih jezikih). Kmalu nato so nas premamile rimske postelje in do ranega jutra se nismo imeli časa niti obrniti.

Nedelja je bila v znamenju Vatikana. Po maši pri Somaschih (kjer smo prenočevali) smo se ponižno sprehodili pod stebri krščanstva. Trg svetega Petra, bazilika, papežev blagoslov - besede so tu premalo. Razkošje duha in Ljubezni... Edino, kar ostane, je ponižna molitev h gospodu, naj tudi iz tebe naredi božjega apostola. Posebno naročilo pa nam je dal sveti oče (posebej tudi dijakom Škofijske gimnazije), ko je rekel, naj rastemo v veri in čistosti. Naši fantje pa se lahko pohvalijo, da so peli na Radiu Vatikan, saj so jih pri petju Slovenca na Trgu sv. Petra ujeli novinarji te radijske hiše.

Kar zaslepljeni od veličastnih vtisov smo nadaljevali pot mimo Angelskega gradu po Angelskem mostu do Piazza Nevone, Panteona, cerkve Maria sopra Minerva, mimo mogočne Fontane di Trevi ter zaključili na Španskih stopnicah, ki žal v tem času niso v cvetju. S tem se je končal, po mojem mnenju, najlepši, pa čeprav tudi najnapornejši dan našega popotovanja.

V ranem ponedeljkovem jutru smo se v spremstvu treh častnih gostov naše ekskurzije (govori se, da je eden od njih določen za službo svetovalnega delavca na ŠGV) odpeljali v Pompeje. Vstopili smo skozi "oslovska" vrata in se sprehajali med ostanki nekdanjega uživaškega in pohotnega mesta. Takih ogledov pa na ŠGV ne bomo dopustili! No, šalo na stran - danes se v svetu dogaja podobno. Da pa vse le ni bilo tako slabo, smo okusili na lastne oči in ušesa, ko je, tako kot so pred dva tisoč leti, naš veleocenjeni mojster poezije v amfiteatru recitiral Pesem o prascu in ko smo v odeonu slišali peti naše "dunajske" dečke in seveda komorno zasedbo zbora ŠGV. Ko smo nakupili še nekaj kiča za ljube sestrice in bratce, pa smo se že morali vrniti domov, da slučajno ne bi zamudili - česa drugega kot špagetov! Za boljše prebavo smo na dvorišču še malo zapeli in - "ja, gospod Stanko!" - že hiteli k zadnjemu sladkemu rimskemu počitku (brez vmesnih postaj pa seveda ni šlo).

Zjutraj smo stlačili svojo kramo v doubledecker, se poslovili od prijaznih gostiteljev in še zadnjič odšli odkrivat rimske zaklade. "Odkrili" smo vatikanski muzej, Michelangelovo kupolo (ponovnemu ogledu bazilike sv. Petra se nismo mogli upreti), cerkev sv. Marije Snežne, sv. Petra v vezeh, Kolosej, potem pa le še rimsko podzemno železnico, ki nas je, čeprav prenatrpana, pripeljala do avtobusa, kjer sta nas že čakala voznika, da bi nas odpeljala naravnost proti

domu. Vendar pa se jima ta želja ni uresničila, pričakovali so nas namreč še v Sloveniku, kjer smo, po vrhunskem pevskem nastopu, še zadnjič okušali pravo italijansko "pašto".

Gotovo pa to ni edino, kar si bomo zapomnili. Zahvaljujoč se g. Vodičarju, smo Rim zapustili s prepričanjem, da se bomo še vrnili (ali celo vračali) po spomine na lepa doživetja skupaj s sošolci, predvsem pa kot ovce k izviru naše vere.

LITERARNI NATEČAJ

Tudi letos je Urad za mladino goriške pokrajine organiziral literarni natečaj »Glas ženske«. Sodelovale so dijakinje Videmske, Goriške, Tržaške pokrajine in iz Slovenije - severnoprimska regija. Na letošnjem natečaju so dekleta pisala na temo Prijateljstvo je sreča, ki lahko tudi prizadene srce. Na natečaju so sodelovale tri naše dijakinje. Vseh prispevkov je bilo 96 - 27 slovenskih, ostalo pa italijanski. Naša dijakinja Mateja Doles, 3.a je prejela posebno nagrado žirije (250.000 ITL), Vanja Trkman iz 4. letnika pa pohvalo.

Mateja Doles prejema posebno nagrado žirije

GOSTOVANJE PATRA MARKA RUPNIKA

V ponedeljek, 19. marca, smo uspeli uresničiti našo željo, da nas je obiskal naš bivši gojenec, lanski Prešernov nagrajenec, jezuit pater Marko Rupnik. V dveurnem pogovoru je mladim podal svojo umetniško, duhovno in predvsem življenjsko modrost. In jih (pa tudi nas) navdušil. Pater Marko - Bog lonaj! Kako so mladi doživeli patra Rupnika, je zapisala **Mojca Mihelj**, 4. letnik.

KDO JE PATER MARKO RUPNIK?

Pater Rupnik je sin, ki ljubi svojega očeta in ga spoštuje zaradi njegove vzgoje, ki ni tepla, ampak prigovarjala in ki je iz njega naredila pokončnega človeka, ki si upa gledati ljudem v oči in jasno izraziti svoje mnenje.

Pater Rupnik je bivši dijak Malega semenišča Vipava, ki je sposoben ironično gledati na svoja srednješolska leta in ki ponižno priznava, da matematika ni njegovo področje.

Pater Rupnik je učenec, ki ponižno gleda na svoje učitelje, na g. Pivka, ki ga imenuje »resni izobraženec«, saj združuje strokovnost in doslednost, v svojem znanju pa ostaja ponižen in vsem dostopen. Ozira se tudi proti svojemu duhovnemu očetu Tomažu Špidhku, in meni, da mora vsak človek najti svojega duhovnega vodjo, ki bo iz njegovih talentov potegnil največ.

Pater Rupnik je jezuit, ki svoje življenje vsak dan znova zaobljublja Bogu.

Pater Rupnik je učitelj, ki svoje vedenje prenaša na mlade ljudi.

Pater Rupnik je velik umetnik, ki v snovi ne vidi le »sence duha, ampak prostor, kjer se duh otipa«. Njegova dela združujejo preteklost in sodobnost, z neusahljivo energijo se posveča podrobnostim, ki nosijo vsaka svoj pomen in dajejo nedoumljivo težo njegovim stvaritvam.

Pater Rupnik je papežev služabnik, ki je ustvaril njegovo kapelo, Redemptoris Mater iz štirih

Pater Marko Rupnik podpisuje izvode knjige o kapeli Odršenikove matere

vendar skrbel za najšibkejši bor na ljubljennem Krasu. Nenazadnje je, po moje, tak Slovenec on sam, saj ustvarja svetovne stvaritve, vanje pa vnaša svojo ljubezen do najmanjšega, do najpreprostejšega ... kamne, ki pričajo o človeški dobroti in odpuščanju.

Pater Rupnik je filozof, ki pravi, da mora človek postati »notranje svoboden«, da se sam sebe ne sme bati, saj lahko šele potem prejme življenje v vsej njegovi polnosti, se mu preda, ne da bi se bal, kaj pravijo drugi.

Pater Rupnik je teolog, ki pravi, da je za človeka najvažnejše, da postane »razpoložljiv«, da se prepusti ljudem, ki ga naredijo takšnega, kakršnega Bog želi in da je največ, kar lahko doseže, Božje odpuščanje.

Pater Rupnik je človek, ki se mu zdi vredno obiskati mlade dijake svoje nekdanje šole in se celo boji, da se jim bo zdel predolg.. Pater Rupnik je velik človek, ki zmora na svoje življenje pogledati z nasmehom na ustih, ki je sposoben priznati svoje slabosti in ki v svoji ponižnosti ostaja velik.

delov, Kristusovega učlovečenja, Vesoljne sodbe, Človekovega vračanja k Bogu in Novega Jeruzalema, ki jih povezuje križ na stropu. V središču križa je podoba Kristusa kot Pankratorja (Vseoživitlja), v katerem se vse začne in h kateremu se vse vrača, Boga, ki je prevzel človeško podobo.

Pater Rupnik je lanski Prešernov nagrajenec, ki mu je morala celo domača država, ki svoje ljudi odkriva kot zadnja, priznati neprecenljive zasluge.

Pater Rupnik je misijonar, ki slika Cerkev v podobi Marije, ko gleda v obličje brezobličnih, v obličje tistih, ki jih sodimo kot neverne, pa so v resnici verni.

Pater Rupnik je bralec, ki pravi, da v resnici malo bere, a veliko razmišlja.

Pater Rupnik je Slovenec, rojen v Zalogu pri Črnem Vrhu nad Idrijo, ki ljubi svojo domovino in meni, da je najlepša slovenska lastnost čutenje svetovnega utripa, hkrati pa skrb za najmanjše. Primer takega Slovenca je Kosovel, ki je čutil evropsko bit svojega časa, pa

Pater Rupnik je pred leti izdelal osnutek za novomašni plašč g. Andreja Vovka

Vladimir Anžel, ravnatelj

Iz OŠ

PO ČEM SE BOMO SPOMINJALI LETA 2000 ?

Med poletnimi počitnicami sem se naučil plavati na plavalnem tečaju v Ajdovščini. (Danijel)

Dobil sem sestrico. Zelo sem vesel, ker nisem več sam. (Sandi)

Bila sem na počitnicah pri svoji babici v Rusiji. (Nastja)

Pri smučanju sem padel in si poškodoval koleno. (Tine)

Na morju sem padla iz gliserja v vodo. Pri telovadbi sem si poškodovala glavo. Imela sem 12 šivov. (Tjaša)

Začel sem trenirati košarko. Vesel sem, ko zmagamo. (Samo)
Na finalni košarkarski tekmi mlajših dečkov smo zmagali proti Radovljici. V igri sem bil 29 minut in dal 10 točk. (Urban)
Začela sem hoditi k baletu in nastopala sem na zaključni predstavi baletne šole v Ljubljani. (Daša)
Kupili smo jadrnico in za vikende smo hodili na morje. (Ana)
Najbolj sem ponosna, ker sem naredila izpit za jahanje konj. Če dobim konja, lahko jaham po mestu. (Karin)
V letu 2000 sem dobil novo kolo. (Gregor)
Na bazenu v Ajdovščini sem skakala na glavo in podrsala s čelom po tleh. (Kaja)

Vsi učenci 3.a OŠ Draga Bajca Vipava

NAŠE ŽELJE ZA LETO 2001

V šoli bi rad imel zelo dobre ocene. (Gregor)
Vsem želim veliko sreče, zdravja, ljubezni in dobrih prijateljev. (Tjaša)
Da bi v Logu pod Mangartom dobili nove domove. Zase si želim, da bi lahko jahala konja na državnem prvenstvu. (Karin)
Želim si, da bi se preselili v novo hišo in da se nikomur v naši družini ne bi zgodilo nič hudega. (Tjaša)
Želim, da bi sestra lepo rasla in shodila. (Sandi)
Da bi postal dober košarkar. (Danijel)
Da bi dobil kolo in imel veliko dobrih prijateljev. (Matic)
Da bi imel svojo novo sobo in bi postal tako dober v košarki kot Urban. (Samo)
V tem letu bom dobila še enega bratranca ali sestrično. Upam, da dojenček ne bo preveč jokal. (Monika)
Da bi bili vsi v naši družini zdravi. (Kaja)
Da bi spomladi kupili lovskega psa. Da bi moja sestra dobila muco. (Daša)
Želim si, da bi imela dobre ocene in da bi bila moja babica zdrava. (Nastja)
Želim, da po svetu ne bi bilo lakote, vojn, potresov in plazov. (Luka)
Želim si veliko lepih ocen in da bi opravil izpit za kolo. (Urban)
Rad bi postal zelo dober košarkar. (Tine)

Vsi učenci 3.a OŠ Draga Bajca Vipava

HUMANITARNA AKCIJA UČENCEV IN UČITELJEV OSNOVNE ŠOLE DRAGA BAJCA VIPAVA ZA LJUDI IZ LOGA POD MANGARTOM

Na Osnovni šoli Draga Bajca Vipava smo se v mesecu decembru odločili za zbiranje denarja in šolskih potrebščin za otroke in ljudi iz Loga pod Mangartom. Učenci so akcijo lepo sprejeli, saj so dobro vedeli, kakšna nesreča je doletela Ložane. Akcija je potekala meseca decembra in januarja. Skupno z učenci podružničnih šol: Goče, Podnanos in Vrhopolje smo zbrali 171.010,00 SIT.

Šola se je odpovedala pisanju novoletnih voščilnic nekaterim zavodom in podjetjem. Na ta način je šola dodatno zbrala 15.000,00 SIT za ljudi iz Loga pod Mangartom.

Zbrani denar smo Ložanom osebno izročili v mesecu februarju. Prizadeto območje je obiskalo 7 učencev, ki so bili izbrani iz razrednih skupnosti. Učence sta spremljali gospa ravnateljica Ljudmila Kovač in mentorica Marija Mikuž Papež. Veseli nas, da naši učenci vedo, kdaj je treba pomagati oziroma pokazati humanost do ljudi, ki so v stiski.

Hvala vsem razrednikom in učencem!

*Prof. Marija Mikuž Papež, mentorica
Prof. Ljudmila Kovač, ravnateljica*

ŽEJA JE HUDA REČ ALI KAKO SMO DOBILI VODNI BAR

Ali ste že bili kdaj tako žejni, da ste si zaželeli vsaj kapljico vode? Da? Pa bi pili kakršno koli vodo? Ne? In zakaj ne? Ker ni vsaka voda zdrava.

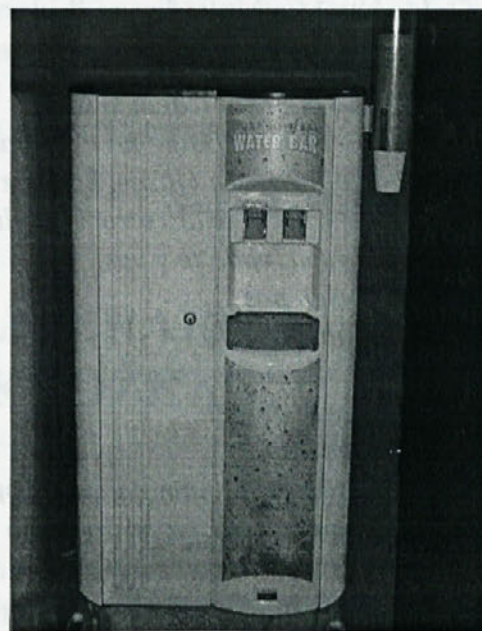

Vodni bar (foto: Jure Bratož)

okusom zadovoljni. Poleg tega so se nam pojavila tudi druga vprašanja in iz tega je nastala anketa o pitju vode. Izvedli smo jo v nekaj dneh. Anketirali smo večino učencev, učiteljev in tehnično osebje. Rezultati so bili zelo zanimivi. Izvedeli smo, da kljub raznovrstnim pijačam, ki si jih lahko kupimo iz avtomata, pijemo največ vodovodno vodo. Žal pa se okus vodovodne vode spreminja od učilnice do učilnice. Ponekod je motna ali pa ima vonj po nafti. V toaletnih prostorih pa tudi ni primerna za pitje. Le kako si lahko pomagamo? Prav bi nam prišel avtomat z vodo. A kje naj ga dobimo? Na misel nam je prišla degustacija izvirne vode. Le redkokje še lahko pijemo izvirno vodo brez predhodnega čiščenja. Ponosni smo, da je v naši okolici še nekaj takih izvirov. Izbrali smo tri in 22. marca 2000 presenetili z VODNIM BAROM. Za degustacijo smo imeli izvirno vodo Hublja, Podčukov in Podskuka. Odziv je bil presenetljiv, saj smo v kratkem spili kar 60 l vode. Če bi je imeli več, nam gotovo ne bi ostala. Včasih se res vse vrte v isto stran in tako nas je v dneh,

Le dobra voda je zdrava. Ta mora biti prozorna in prijetnega okusa. Slaba voda je motna, ima čuden vonj in neprijeten okus. Zato res ni vseeno, kakšno vodo bomo pili in koliko jo bomo popili.

Tako so razmišljale učenke in učenci našega biološko-ekološkega krožka, ko smo se pripravljali na razstavo ob svetovnem dnevu VARSTVA VODA, 22. marca 2000. Zanimivo se nam je zdelo vprašanje, koliko vode popijemo v šoli in ali smo z njenim

»VODNI BAR« je naprava, ki vodovodno vodo očisti nezaželenih snovi. Po čiščenju vodo obogati z ioni Ca^{2+} kalcija in Mg^{2+} magnezija. Izbiramo lahko med hladno vodo, ki ima $18^{\circ}C$ in ohlajeno vodo, ki ima $14^{\circ}C$.

ko smo vse to pripravljali, obiskal predstavnik podjetja OM DIP iz Domžal. Ponudil nam je napravo za čiščenje vodovodne vode, imenovano VODNI BAR. Zdela se nam je primerna in odločili smo se za nakup. Kje pa bomo dobili potrebna sredstva? V mladih glavah se hitro rodijo nove zamisli. Najboljši se nam je zdel predlog o zbiranju in prodaji starega papirja. Bližala se je velika noč, torej čas, ko opravimo večje spomladansko čiščenje. Ravno prav za izvedbo naše akcije. Dvodnevna akcija je uspela nad pričakovanji. Zbrali smo 20 ton starega papirja. Zelo smo bili ponosni nase in na vse, ki so nam pomagali (starše, sorodnike, prijatelje in sokrajane). Vrednost papirja je bila zelo nizka (5-7 Sit za kg), zato smo zbrali le tretjino potrebnih sredstev. Takoj smo se odločili, da jeseni pripravimo še eno zbiranje. Druga akcija pod geslom »Papir za vodni bar« je potekala od 16. oktobra do 17. novembra 2000. Zbrali smo 7 ton papirja, ki pa je imel višjo ceno (9-14 Sit za kg). Dogovorili smo se, da razliko pokrije šola in naročili napravo za čiščenje vodovodne vode. V četrtek, 14. decembra, so nam jo priključili. Vsi smo komaj čakali na prvi kozarček vode iz VODNEGA BARA. Prvi dan smo porabili kar 800 plastičnih kozarčkov, v naslednjih dneh se je naval nekoliko zmanjšal. Čeprav je te dni mrzlo in nekaterim bolj prija čaj, radi popijemo vsaj kozarček vode dnevno. Voda je res zelo dobra. Vabimo vas, da jo ob obisku pri nas tudi vi poskusite in se o tem prepričate.

*Mojca Habič,
mentorica biološko-ekološkega krožka*

H2O - VODA

*Voda je tekočina.
Zapletena kemijska spojina,
ki lahko teče hitro ali počasi,
ki lahko teče v dolino ali pa med pšeničnimi klasi.
Lahko pa tudi pada in drvi,
takrat začutiš kapljico na glavi.
Ali pa so to majceni ledeni kristali,
ki naredijo belo preprogo na travniku, livadi.
Voda lahko povzroča vlažne, kopaste meglice,
in luže, na katerih imajo otroci veselice.
Voda je v meni, voda je v vas,
voda je v vseh nas.
Voda je v naših očeh,
in kadar si obrišemo solze,
je tudi v naših dlaneh.
Voda je tekočina.
Ampak še zmeraj se nam pojavlja vprašanje:
Je voda mokra? Ali pa so to samo izmišljene
sanje?*

Maja Andlovic

WATER BAR

*Žetone smo vstavljali
in vedno več zapravljali.
Starši pa doma jezili se,
ponavljali:
»Le kje denar dobili ste?«*

*Kava, čokolada
res niso najbolj zdrave.
Zato na ušesa nam prišla je
ena najbolj fajn ideja.
Začeli zbirati papir
smo že pred dvema letoma,
in glejte, ves trud
ta naš splečal se je.
Zdaj tule tale robotek stoji
in vodo vsem otrokom deli.*

Maja Benčina

OD PUSTA DO MATERINSKEGA DNEVA

Kot je že tradicija, smo se na pustni torek zbrale male in velike maskare pred osnovno šolo in v sprevodu do Glavnega trga skušale prebuditi pomladno sonce. Petje in rajanje se je najbolj slišalo pred našim kulturnim domom.

Letošnje ozvočenje je omogočilo, da smo pritegnili pozornost vseh mimoidočih, pa tudi med seboj smo lažje sodelovali. Da smo dobro opravili nalogo, kažejo sedaj že prave pomladne temperature. No, ste zadovoljni z nami?

Priprave na pustovanje so se začele veliko prej. Med našimi trgovci, frizerji, gostinci in drugimi sem skušala sprositi nekaj nagrad za male pustne umetnike. Donatorji so se zelo

lepo odzvali, saj jih je bilo skupaj preko 20. Z dekletmi smo tako pripravile preko 60 malih in velikih zavitkov, ki so razveselili skoraj vse sodelujoče otroke. Za najboljše posameznike v maskaradi so bili izbrani: Morje, Pošast in Gladiator, med skupinskimi pa Vesoljca, Prva pomoč in Sonce in Luna. Komisija je bila sestavljena iz dveh učiteljev (Nadja Kompara in Brane Jazbar) ter dveh učenek (Manica Lavrenčič in Romina Godnič). Po mnenju mnogih je bila letošnja pustna povorka tako velika, kot že desetletje ne.

Upamo, da nas bo prihodnje leto v pomlad zopet spremila dobra volja in lepo vreme, kot je to bilo letos.

* * *

Vse mamice, babice, none in stare mame otrok razredne stopnje smo bile povabljene v avlo naše šole, kjer so nam otroci pripravili prireditev. Že na vhodu so nas razveselili, ko so nam podarili papirnate tulipane. Na prireditvi so sodelovali otroški pevski zbor pod taktirko Metode Malik, tamburaški ansambel pod taktirko Vlaste Lavrenčič in dramska skupina z igrico Cirkus Čubidubida pod mentorstvom Damjane Černigoj. Z veznim tekstom Sare Žgur, ki sta ga brala Andrej in Andreja, se nam je vsem prav milo storilo pri srcu. Vsem še enkrat najlepša hvala.

Nadja Rodman Koradin

PRISPEVKI ČLANOV LITERARNO - NOVINARSKEGA KROŽKA

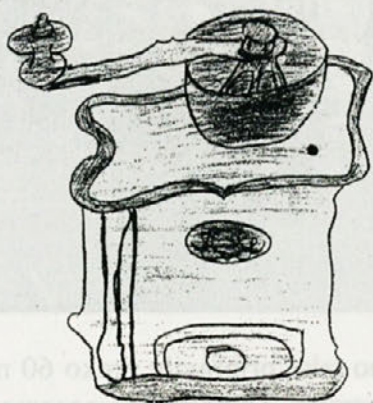
Moj delovni dan

Zjutraj vstanem ob sedmi uri. Pojem zajtrk, nato si umijem zobe. Odpravim se v šolo. V šoli sem šest ur. Dopoldne sem pri pouku in se učim razne stvari. Opoldne grem k podaljšanemu bivanju. Pri podaljšanem bivanju se igram. Ko se naigram, napišem domačo nalogo. Ob dveh popoldne grem domov. Popoldne se igram z bratom ali ob računalniku ter berem knjige. Zvečer gledam televizijo, se pogovarjam s starši in potem grem spat.

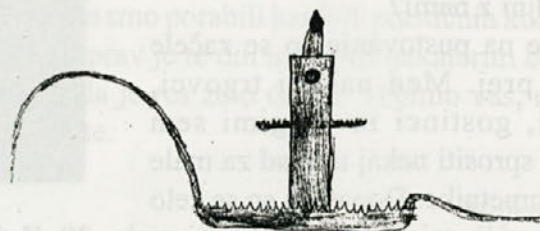
Mirjam Ferjančič, 2.a

Stari predmeti

V šolo smo prinesli stare predmete, ki so jih uporabljali pradedki in prababice. To so bili: past za polhe, ročni mlinček za kavo, likalnik na žerjavico, orodje za koso, leseni modeli za maslo, stare svetilke, budilka in škarje. Vse to so uporabljali, ko še ni bilo elektrike v hišah in še ni bilo avtomobilov. V stari likalnik so morali dati žerjavico. Stare ure je bilo treba ročno naviti. Nekatere ure še danes uporabljajo. Včasih so kosci uporabljali orodja za brušenje kose. Danes namesto kos uporabljajo kosilnice. Vse druge stare predmete so nadomestili električni gospodinjski aparati.

Ročni mlinček za kavo (Greta Štor, 2a)

Svečnik (Martin Gomizelj, 2a)

Marko Petrič, 2.a

Vezalka pripoveduje

Na mojih čevljih so lepe in čiste vezalke. Nekega dne sem poslušal pogovor med njima. Vezalka pripoveduje tole: »Nekega dne me je Luka močno zavezal, nisem se mogla rešiti, zavozlana sem se vlekla po blatnih tleh. Bila sem umazana in nič nisem videla. Ko je prišel Luka domov, ga je mama okregala, ker je imel umazane čevlje. Mama je očistila mene in čevlje. In spet sem bila čista in lepa.«

Ko sem slišal ta pogovor, sem se poboljšal. Sedaj bolj skrbim za svoje čevlje in vezalke.

Luka Česen, 3.a

Zimske sanje

Zima traja od 21. decembra do 21. marca. Neke noči je sneg pobelil hribe in doline. In sanjalo se mi je tole:

Z očetom sva se peljala gledat skoke v Planico. Ko sva prispela, me je Primož Peterka povabil na vrh zaletišča. Po ogrevanju sva se odpravila na zaletno mesto. Morala sva zbrati veliko koncentracije in moči. Ko je odskočil zadnji tekmovalec pred nama, se je po zaletišču pognal Primož. Ko je pristal, sem bil zelo zadovoljen, ker je bil na prvem mestu. Potem sem bil na vrsti jaz. Zbral sem se in se pognal po zaletišču. Pristal sem pri 226.5 metrih in to je pomenilo, da sem zmagal.

Ko sem se zjutraj zbudil, sem bil razočaran, ker so bile sanje prekratke.

Urban Lukin, 3.a

Babica Lenča in Superbabica

Nekega jutra se je babica Lenča zbudila in ob svoji postelji zagledala starejšo gospo, ki pa se ji leta niso veliko poznala. Edini večji znak staranja so bili njeni beli lasje.

Predstavila se ji je kot Superbabica. "Slišala sem, da sta te tvoja vnuka zafrkavala na poti na Črni vrh" je rekla. "Zato sem ti prinesla darilce, ki bo izboljšalo tvojo kondicijo." Ponudila ji je škatlico. V njej je bil zlat prstan. Superbabica ji je naročila, naj vnuka povabi na pohod na Triglav in ko bo zaostajala za njima, naj si natakne prstan. Rekla ji je, da je to čudežni prstan. Nato je hitro kot burja izginila iz sobe. Lenča je ni videla nikoli več.

Naslednji dan je Lenča povabila svoja vnuka na pohod na Triglav. Kmalu so bili pripravljeni na odhod. Čez nekaj časa so se že vzpenjali po strminah Triglava in babica je močno dvomila v čudežnost prstana. Po slabi uri hoje je babi že zaostala, po uri in petnajst minut pa vnukov ni več videla. Bila je zelo utrujena, zato se je ustavila. Položaj se ji je zdel brezupen in jezna je bila sama nase in na Superbabico, kajti še velik kos poti je bil pred njo. Takrat pa se je spomnila na prstan. Rekla si je: "Tudi če prstan ni čudežen, se splača poskusiti." toda takoj, ko si je prstan nataknila, ni več čutila utrujenosti in se je lahkotno podala proti vrhu. Po desetih minutah je oba vnuka dohitela in prehitela in v eni uri prišla na vrh in tam počakala svoja vnuka, ki sta prišla po uri in pol.

"Zdaj vidite", je rekla, "da še nisem za staro šaro!"

Andrej Turk, 4.a

Kača in grofica

Sem star in porušen grad. Nekoč sta v mojih sobanah prebivala grof in grofica. Zdaj pa me že več sto let nihče ne pogleda. Vsega me je že prerasel bršljan.

Nekega lepega dne se je grofica odločila, da bo odšla nabirat marjetice na travnik. Ko jih je nabrala, se je vedno bolj približevala gozdu. Zaslišala je šumenje in se ozrla. Zagledala je skrinjo. Že jo je hotela odpreti, ko ji je neki glas rekel, naj se je ne dotika. Grofica ni nikjer videla nikogar. Nato je pogledala na tla. Zagledala je ujetjo kačo, ki ji je govorila. Prosila jo je, naj jo reši, pa bo dobila polovico zlata, ki je v skrinji. A grofica je bila pohlepna in je raje vzela skrinjo, kačo pa pustila umreti. Grofu ni o tem nič povedala. Ponoči so jo napadle strupene kače, sorodnice tiste kače, ki ji je vzela zlato. Grofica je ponoči umrla. Ko jo je zjutraj našel grof, je od žalosti tudi sam umrl. Služabniki so ju pokopali na vrtu.

Da, da. Če ne bi bila grofica tako pohlepna, bi še dolgo živela. Tako pa je morala umreti, jaz pa sem ostal sam.

Andreja Bratovš, 3.b

V zakletem gradu

Neke temne noči je v stari grad prišla čarovnica in ga zaklela:

»Preklet bodi grad! Vsi, ki so v tebi in vsi, ki bodo prišli, naj izpuhtijo! Grad bo rešen, ko me bo kdo ubil! To pa se ne bo zgodilo! Ha! Ha! Ha!«

In tako se je zgodilo, dokler nisem jaz sklenil, da bom uničil čarovnico. Odšel sem v gozd in jo začel iskati. Postavila mi je tri pasti: živo blato, velikana in tiranozavra. Šel sem proti blatu, zagledal sem ovijalko in vrgel kamen v blato. Pojedlo ga je. Prijel sem ovijalko, se odrinil in pristal na drugi strani. Nenadoma je iz tal zrasel velikan, zavezal sem mu vezalke in stekel naprej. Velikan pa se je prevrnil. Šel sem naprej in videl tiranozavra, ki joče. Rekel mi je, da ga je čarovnica prisilila, da ubije vsakega, ki pride mimo. Ampak on tega noče in zato se joče. Sklenila sva, da jo bova skupaj premagala. Videla sva jo, ko je pometala pred gradom. Tiranozaver jo je zgrabil in visoko vrgel v zrak. Mrtva je padla na tla.

Nenadoma so vsi, ki so prej živeli v gradu, prišli ven. In grad je bil od takrat rešen.

Andraž Princes, 3.b

CENTER V LETU 2000

Kdor ne verjame v to, kar dela, ima malo možnosti, da je uspešen. Mi verjamemo.

Naš Center je šola in dom otrok, mladostnikov in odraslih oseb s posebnimi potrebami, v katerem so potrebni dobro počutje gojencev in delavcev, igrivo vzdušje in topli odnosi, ki jih ustvarjamo s strokovnim in kvalitetnim delom.

Na katere dosežke smo še posebej ponosni, kateri dogodki so se zapisali v našo zgodovino v letu 2000?

- Na čisto svoj in poseben način smo obeležili slovenski kulturni praznik. Odvijal se je kot »Teden lepe slovenske besede«, ko smo vsi delavci in gojenci Centra prebirali slovensko literaturo, zaključil pa se je s proslavo, na kateri so skupaj nastopali učenci in delavci.
- Končali smo z izgradnjo terapevtskega bazena in začeli načrtno izvajati terapevtsko plavanje po metodi Halliwick in športno plavanje v okviru ŠŠD. Z novogradnjo smo pridobili tudi nove prostore: v večjo in svetlejšo učilnico se je preselila glasbena soba, večje prostore je dobil razvojni oddelek vrta, s posebnim vhodom, povečala pa se je tudi zbornica pedagoških delavcev, kjer lahko organiziramo sestanke, izobraževanja in srečanja večjih skupin ljudi.
- V naši ustanovi učimo otroke plavanja po metodi Halliwick že štiri leta in v tem času nam je uspelo naučiti plavanja 26 otrok. Za vse otroke smo izdelali program učenja plavanja na podlagi rdeče, rumene in zelene značke - kriterijev metode Halliwick, po katerih smo znanje plavalcev ocenili, in jih razvrstili glede na znanje v posamezne skupine. Izkušnje teh štirih let in spoznanja so terapevtke, ki so končale mednarodni tečaj - program A in B - za učenje plavanja po metodi Halliwick in z opravljenim strokovnim izpitom, strnile in objavile v priročniku NAUČIMO SE PLAVATI, ki smo ga predstavili na strokovnem srečanju vseh, ki se v Sloveniji ukvarjajo s plavanjem otrok z motnjami. Predstavile so tudi praktično delo v vodi z različnimi skupinami.
- Izvajali smo 27 različnih interesnih dejavnosti, v katere so bili po svojih sposobnostih vključeni vsi gojenci. S svojimi izdelki so sodelovali na različnih natečajih, najbolj uspešna pa je bila učenka, ki je ilustrirala Prešernovo »Lepo Vido«, njen izdelek pa je OŠ Zirovnica izdala v knjižni obliki.
- Za mnoge je bil najlepši dogodek prireditev »Ples zanje«, ki ga je na dvorcu Zemono organiziral Socius klub iz Ljubljane - na tem plesu se je predstavila tudi naša plesna skupina na vozičkih - za naš šolski sklad so zbrali sredstva za izvajanje hipoterapije.
- Pevski zbor in plesna skupina sta se predstavila na mednarodnem srečanju kulturnih skupin invalidov - na Inkazu 2000 v Zagrebu.
- Leto 2000 je bilo leto starejših. Za naše upokojene delavce smo pripravili kulturno prireditev in izdali posebno številko Studenčka, namenjeno tednu otroka in starejšim.
- Za mladostnike in odrasle, organizirane v skupini institucionalnega varstva, smo organizirali ŠOLO ZA ŽIVLJENJE. Mladostniki preživijo en teden skupaj s strokovnimi delavci in opravljajo vsa dela, ki jih srečamo v gospodinjstvu, poleg tega pa si vzamejo čas tudi za

opazovanje narave, za rekreacijo, skupinsko fizioterapijo, razvedrilo, zabavo in izvajajo program socialne vzgoje. Vsem ta šola prinese bogate izkušnje. Strokovni delavci bolj spoznajo mladostnike in zato lažje delajo z njimi po vrnitvi v zavodsko okolje, mladostnikom pa predstavlja pomembno dopolnilo in obogatitev njihovega življenja.

- Našo raznoliko dejavnost in strokovno delo so delavci predstavili širši slovenski strokovni javnosti na: Strokovnem srečanju ravnateljev v Zrečah, Kongresu medicinskih sester v Novi Gorici, Prvem kongresu doživljajske pedagogike. Ministrstvo za znanost, šolstvo in šport in Zavod republike Slovenije za šolstvo nam financirata tri prijavljene projekte:
  1. Plesna delavnica z elementi plesno gibalne terapije za otroke s posebnimi potrebami
  2. Komuniciranje z MINSPEAK sistemom
  3. Planinarjenje in vzporedne dejavnosti otrok s cerebralno paralizo.
- Pomemben korak smo naredili pri delu s starši. Organizirali smo skupino za samopomoč, ki ima tako terapevtski kot tudi družaben značaj in deluje po načelih psihodinamike in pravilih, ki veljajo za skupine za samopomoč.
- Za svoje kvalitetno strokovno delo sta dve naši delavki dobili republiška priznanja:
Tanja Princes bronasti znak Zveze za šport invalidov Slovenije - za trenerske dosežke v letu 1999 in
Loredana Sajovic priznanje Društva defektologov Slovenije - za 10-letno sodelovanje na republiški reviji »Zapojmo, zaigrajmo, zaplešimo«.
- Na koncu naj omenim še zelo uspešno in plodno sodelovanje z naslednjimi šolami: z OŠ Draga Bajca iz Vipave, OŠ Milojke Štrukelj iz Nove Gorice in s Škofijsko gimnazijo iz Vipave.

Zelo dobro pa sodelujemo z občino Vipava in se ji zahvaljujemo za podporo in pomoč.

Zdenka Fučka, ravnateljica

RAZMIŠLJANJE O PRIHODNOSTI MLADOSTNIKOV V CENTRU JANKA PREMRLA VOJKA

V Centru že drugo leto izvajamo program institucionalnega varstva za odrasle osebe z motnjami v duševnem in telesnem razvoju. Mlajše odrasle osebe so vsi tisti varovanci, ki so dopolnili starost enaindvajset let in s tem izkoristili vse možnosti šolanja. Program je nastal iz nujnosti po oskrbi mladostnikov, ki po končanem usposabljanju nimajo ustrezne namestitve v domačem kraju. V matični družini so se razmere v letih usposabljanja bistveno spremenile.

Skupina mladostnikov, ki bo obiskovala delavnico v Vipavi

Starši so ostareli in kljub ljubezni in pripravljenosti pomagati, ne zmorejo negovati svojega odraslega otroka z motnjo.

Naš cilj usposabljanja ni vrnitev mladostnika v družino, pač pa samostojno življenje v okviru njegovih zmožnosti.

Beseda mladost odraslim običajno pomeni sinonim za svobodo, sproščenost in brezskrbnost. Ko pa se spustimo v pogovor z mladimi, vidimo, da doživljajo veliko težkih trenutkov, ko ne vedo, kako naj se odločijo, da imajo svoje skrbi, da jih je marsičesa strah in da potrebujejo pomoč pri urejanju življenja. Mlade odrasle ljudi običajno najbolj skrbi, kako priti do stanovanja in zaposlitve. S podobnimi vprašanji se srečujejo tudi naši mlajši odrasli uporabniki. Znanje, ki so ga pridobili v šoli in ostalih terapevtskih obravnavah, jim omogoča samostojno življenje v prilagojenih pogojih, ob asistenci odrasle osebe.

Program institucionalnega varstva odraslih omogoča štirinajstim odraslim osebam namestitev, oskrbo in terapije, kar pa ne izpolnjuje v celoti potreb mladih. Potrebujejo še okupacijo in zaposlitev, kot jih organizirajo varstveno-

Poleg dela potrebujemo tudi počitek in klepet

delovni centri. Porodila se je ideja, da bi zanje pridobili prostore za delavnico v Vipavi, kamor bi dnevno odhajali na delo. Povezali smo se z Ministrstvom za delo, družino in socialne zadeve, ki je v letu 1999 pripravilo mrežo oskrbe za odrasle osebe z motnjami v razvoju za celotno Slovenijo. Načelo, po katerem se oskrba zagotavlja, je načelo ločenosti nastanitve in delovnih prostorov. To načelo omogoča, da uporabniki resnično začutijo, da odhajajo na delo, se pripravijo in uredijo, spremenijo okolje in se vračajo domov.

Tako bo njihov ritem življenja in dela čimbolj podoben tistemu, kot ga ima večina zdravih ljudi. V Vipavi smo iskali ustrezne prostore v pritličju, ki bi jih z manjšimi stroški preuredili v delavnico. Izbran je bil prostor v bivši trgovini elektromateriala, ki se je po denacionalizaciji vrnil lastnikom v ulici Vojana Reharja številka 18. Mladostniki so si sami ogledali prostor, vključujemo pa jih tudi v vse razprave v zvezi z opremo in prilagoditvami.

Predvidevamo, da bo prostor preurejen za vselitev do konca tekočega leta.

Mladostniki nestrpnost pričakujejo vselitev, saj njihova starost narekuje drugačne potrebe in drugačen način življenja od naših osnovnošolskih varovancev.

Naslednji korak, ki ga bo potrebno narediti, bo najem prostorov za prilagojena stanovanja, kjer bodo ti mladostniki ob ustrezni pomoči živeli samostojno. Na zahodu so že dalj časa uveljavljene bivalne skupine za 2-4 odrasle s posebnimi potrebami. Zadnjih osem let je take skupine pri nas razvijala Zveza za cerebralno paralizo, mislimo pa, da mora biti tak način oskrbe za odrasle ponujen v okviru nacionalne mreže.

Populacija oskrbovancev našega Centra se iz leta v leto spreminja. Vedno več je mladostnikov in mlajših odraslih oseb. S spremenjeno populacijo se spreminja tudi način dela in odnosov. Pomembno je, da smo se teh sprememb in novonastale situacije zavedli in prisluhnili potrebam mladih ter začeli iskati temu ustrezne rešitve.

Lilijana Tomažič, socialna delavka

PONOSEN SEM, DA TEKMUJEM

Iz Vipave na Aljasko

Februar bo za učence Centra za usposabljanje invalidnih otrok v Vipavi pester. Pripravili bodo pustno rajanje, sedem učencev smučarjev se bo udeležilo 9. zimskih iger Specialne olimpiade na Pokljuki, štirinajstletni Pavel Kubale pa se bo udeležil svetovnih zimskih iger Specialne olimpiade na Aljaski.

Zlati olimpijec

K beri medalj 16-članskega slovenskega zastopstva na zimski specialni olimpiadi na Aljaski sta svoje dodala tudi primorska predstavnika iz Zavoda za invalidno mladino v Vipavi, alpski smučar Pavel Kubale in trenerka Tanja Princes. Pavel je v slalomu osvojil zlato odličje, četrti pa je bil še v veleslalomu in smuku. Pomerili so se športniki - invalidi iz 79 držav.

Pogovor s tekmovalcem Pavlom

Kdaj si izvedel za odhod na Aljasko?

Izvedel sem, ko mi je povedala ga. Tanja. Kje je Aljaska, sploh nisem vedel.

Bil pa sem zelo vesel, saj rad potujem v nove kraje. Vedno vidim kaj zanimivega. Zame je bilo novo tudi to, da se bom prvič peljal v letalu.

Kako si se pripravljaj na tekmovanja?

Treniral sem skupaj z ostalimi člani našega športnega društva. Vsak teden smo hodili trenirati v telovadnico osnovne šole. Potem smo šli v šolo smučanja na Pohorje v začetku januarja. Že tam sem bil dober. Toda zadnji dan, ko smo imeli tekmovanje, sem nerodno stopil in me je bolelo koleno, zato so me drugi prehiteli.

Kako je bilo na letalu?

Sedel sem skupaj z go. Tanjo. Počutil sem se dobro. Na letalu je bila tudi televizija. Gledal sem filme, malo pa tudi oblake in sonce skozi okno. Ko smo pristali, je bila noč. Nekaj časa smo morali čakati, da je po nas prišlo vojaško letalo. Videl sem ameriške vojake. Imeli so lepe obleke. Pozdravili so nas in nekaterim dali roko. Če sem kaj potreboval, sem prosil go. Tanjo, da je povedala naprej po angleško. Potem sem se naučil tudi sam nekaj besed: please, thank you, good morning, goodbye.

Spali smo v hotelu, ki je bil ravno tako lep kot tisti pri nas na Arehu, le da je imel še televizijo in tudi ventilator. V sobi sem spal z Aljažem. Lepo je, če imaš lahko sobo samo zase.

Kako so potekali dnevi tekmovanj?

Na smučišče nas je peljal poseben avtobus. Vozili smo se eno uro. Smučišče je bilo zelo strmo, zato sem se bal, kako bo šlo. Na srečo pa so za nas imeli pripravljeno drugo, manj strmo progo. Vsepovsod je bil sneg, visoke hribe smo videli le od daleč. Proga je bila označena z oranžno ograjo, da je ne bi zgrešili. Videl sem tekmovalce iz Afrike, Japonske ; ostale sem spoznal le, če so imeli napis na hrbtu bunde.

Tekmoval sem v treh disciplinah. V veleslalomu in smuku sem bil četrti, zadnji dan, ko smo

Zlati olimpijec

tekmovali v slalomu, pa sem bil prvi. Vse tri dni sem stal na stopničkah, toda zlata medalja mi je res veliko pomenila. Pri podelitvi medalj ni bilo slovenske himne. Vsi so mi čestitali in me objemali in takrat sem bil res srečen.

Pred vsakim tekmovanjem smo imeli predtekmovanje. Že takrat sem v slalomu prehitel vse iz naše ekipe. Za tekmovanje v slalomu je bila proga res dobra. Vreme je bilo sončno. Pred nastopom sem imel tremo. Zraven mene je bila ves čas ga. Tanja in mi govorila, na kaj moram paziti in naj se ne bojim. Bal sem se, kaj bo, če bom padel. Takoj, ko sem speljal, sem imel dober občutek. Potem pa sem kar vozil, tako kot vedno. Srečno sem prišel na cilj, nisem pa še vedel, da sem najboljši.

Ali je bilo poskrbljeno za prosti čas in zabavo?

Zadnji dan smo imeli veliko zabavo s plesom v hotelu. Glasba je bila zares dobra. Zelo sem si želel plesati, pa me je bilo preveč sram. Rad bi plesal s kakšno punco.

Ogledali smo si tudi mesto. Videl sem visoke stolpnice in lepe trgovine. Kupil sem si lepega plišastega maska za spomin. Tega imam sedaj spravljenega v moji spalnici.

Katere dogodke ti je ostal najbolj v spominu?

Meni je bilo najbolj všeč takrat, ko smo si ogledali tekmovanje s pasjo vprego. Psi so zelo hitro tekli. Blizu si nisem upal, ker nisem vedel, če so napadalni. Prej sem jih videl le v filmih. Najbolj so mi bili všeč maski. To so prav posebni psi za tekmovanja.

Živali imam sploh zelo rad. Ko grem konec tedna k rejnici Ivanki, sem najraje zunaj pri živalih. Tudi tam smo imeli psa.

Vem, da sem jaz edini od vseh otrok iz zavoda, ki je lahko odšel na Aljasko. Sedaj me vsi sprašujejo, kako je bilo in se veliko pogovarjam. Če bi imel možnost, bi veliko potoval in še enkrat obiskal Aljasko.

Pogovor s trenerko Tanjo

Kako je potekal izbor tekmovalcev?

Aprila 2000 smo prijavi Pavla za udeležbo na zimskih svetovnih igrah specialne olimpiade. Meseca junija je izvršni odbor specialne olimpiade Slovenije na svoji seji obravnaval prijavnice kandidatov in jih izbral glede na dosežene rezultate. Med kandidati je bil izbran tudi Pavle Kubale.

Kakšne priprave so bile potrebne?

Najpomembnejše priprave so pomenili treningi. Te smo imeli dvakrat tedensko v okviru šolskega športnega društva, imeli smo še dve dvodnevni pripravi in šolo smučanja. Pavlu smo nakupili novo opremo in garderobo. Kupili smo posebne majice in večplastno spodnje perilo za zelo hud mraz. Kupili smo mu novo športno opremo, predvsem zelo dobre smučarske čevlje. Nazadnje smo še pripravili vse dokumente za potovanje.

Kako je bilo organizirano potovanje?

Organizacija odhoda in prevoz sta bila zelo dobro pripravljena. Z letalom smo se peljali v Pariz, kjer smo prespali. Naslednji dan smo imeli polet v New York. Tam pa smo kar osem ur čakali na vojaško letalo, ki nas je odpeljalo v smučarsko središče. Tudi ob povratku so bili

Pavel in Tanja tik pred odhodom na letališče

vmesni postanki kar dolgi, vendar smo jih izkoristili za ogled mest.

Z nami je potovala Mateja Svet. Udeležila se je dirke znanih svetovnih smučarjev, ki je bila sestavni del programa devetih zimskih iger specialne olimpiade. Z nami je ostala dva dni.

Kako je bilo z namestitvijo?

Ekipe so stanovale na petnajstih lokacijah. V našem hotelu so bili nameščeni tekmovalci iz Irske, Češke, Estonije in Jamajke. Zanimivost je ta, da so vsi hoteli ekipe sponzorirali z namestitvijo in prehrano. Starost tekmovalcev je bila zelo različna, najmlajši so bili stari osem let.

Kako je bilo na tekmah?

Tekmovanja so potekala od 4.-11.3.2001. Tekmovalci so se pomerili v sedmih disciplinah in na štirih prizoriščih, pripravljenih glede na težavnost. Pavel je tekmoval na drugem težavnostnem terenu. V disciplinah, kjer je tekmoval Pavel, so sodelovali še trije otroci iz Slovenije.

Pavlu sem ves čas zaupala. Vedela sem, da bo svojo nalogo dobro opravil. Pri veleslalomu je takoj po startu padel in želela sem si, da bi bila takrat zraven in ga dvignila. O svojih občutkih nisem imela kaj dosti časa razmišljati. Moje naloge so bile bolj tehnične narave. Pred tekmo mu je bilo potrebno sleči bundo, da je bilo videti startno številko, zmasirati noge, še enkrat povedati navodila, obrisati orošena očala in ga po končani tekmi ponovno obleči. Medalja, ki jo je dobil, je bolj stvar sreče. Rezultati dela niso vidni le v medalji, in tudi če ne bi dobil nobene kolajne, je on uspešen tekmovalec. Priznanje za ves trud je to, da je otrok sposoben psihičnega in fizičnega napora, ki ga zahteva tekmovalstvo, da se je sposoben podati na tako dolgo pot, da se je sposoben lepo vesti, biti strpen, navezovati stike z novimi ljudmi, da je pripravljen prenesti poraz. Moje največje veselje ni bila medalja, pač pa pogled na Pavla, ki je žarel od sreče.

Ste imeli priložnost za medsebojno spoznavanje in druženje?

Poleg tekmovalnega dela so nam pripravili zanimiv družaben program. V olimpijski vasi je bilo poskrbljeno za razne igre in sprostitvev otrok, kar je na nas naredilo še poseben vtis. Sodelovalo je veliko prostovoljcev. Otroci v osnovnih šolah so pripravili številna drobna darila za udeležence teh iger. Vse glavne televizijske hiše in časopisi so dnevno spremljali dogajanje na smučiščih. Aljaska je izredno prijazna in domača dežela.

Kakšne so misli ob vrnitvi domov?

Doživetje je bilo lepo, toda še lepši je občutek, da so bili sodelavci in gojenci v mislih z nama. Za udeležbo na teh igrah in to medaljo se skriva trud vseh strokovnih delavcev, skozi vseh sedem let, kolikor je Pavel pri nas. Sami treningi ne bi pomenili ničesar, če ne bi Pavla nekdo prej naučil hoditi, govoriti, se oblačiti, jesti, pisati. Vsa ta dolga pot je bila potrebna, da je lahko začel tekmovali. Zaradi vloženega truda je zmaga skupna in si jo upravičeno delimo.

Lilijana Tomažič

Iz društev

SMO... KER NAS POTREBUJE NA TISOČE LJUDI

Območno združenje Rdečega križa Ajdovščina deluje na območju občin Ajdovščina in Vipava. Podlaga našega dela je nacionalni program RKS ter program dela OZ RK Ajdovščina. V programu opredeljujemo že utečene, tradicionalne in med ljudmi sprejete naloge in dejavnosti, hkrati pa dajemo poudarek tistim nalogam, ki jih pred RK postavljajo spremenjene razmere in dosežen razvoj na različnih področjih. Vse naše delo pa mora seveda potekati ob skrbnem upoštevanju temeljnih načel Rdečega križa. Naše osnovno vodilo je humanost; ščititi želimo zdravje in življenje ter zagotavljati spoštovanje človekove osebnosti. Spodbujamo medsebojno razumevanje,

prijateljstvo, sodelovanje in trajen mir med vsemi narodi. Naše gibanje je prostovoljno in neprofitno; med ljudmi ne delamo razlik po narodnosti, rasi, veri, socialnem stanju ali politični pripadnosti. Posameznikom skušamo pomagati sorazmerno z njihovim trpljenjem.

V letu 2000 smo na področju krvodajalstva naredili veliko dela. Organizirali smo tri krvodajalske

Nagovor predsednika OZ RK Antona Žagarja

akcije in tako zagotovili 1629 odvzemov krvi. S tem rezultatom ostajamo v slovenskem vrhu. Kljub dobrem rezultatu pa vlagamo vedno nove napore predvsem v motivacijo novih krvodajalcev. V ta namen organiziramo predavanja med srednješolsko mladino.

Vsako leto tudi organiziramo proslavo, na kateri podelimo priznanja najzaslužnejšim krvodajalcem. Letos je potekala v začetku marca. Naš program sta popestrili folklorna skupina iz Vipave in gospa Magda Rodmanova. Našim krvodajalcem

so pokazali delček svojega truda in dela. Vzdušje, ponos in zadovoljstvo je bilo izjemno.

Na področju zdravstvenovzgojne dejavnosti izvajamo predvsem preventivne dejavnosti med osnovnošolsko in srednješolsko mladino. Posebej pozorno smo obeležili svetovni dan boja proti AIDSU, ko smo skupaj s službo zdravstvene vzgoje ajdovskega zdravstvenega doma pripravili delavnice za predstavnike 8. razredov vseh osnovnih šol. Organiziramo pa tudi predavanja za starejšo populacijo na zanimive zdravstvenovzgojne in preventivne teme.

Pouk prve pomoči izvaja Rdeči križ kot nalogo, ki mu jo je zaupala država. Poleg najbolj znanih tečajev PP kandidatov za voznike motornih vozil izvajamo pouk PP tudi na osnovnih in srednjih šolah pa tečaje oživljanja za laike...

Tudi v tem letu je bila in tudi v bodoče bo socialna dejavnost RK namenjena ljudem, ki so se iz različnih razlogov znašli v socialni stiski in so zato potrebni pomoči. Tako prispevamo k lajšanju stisk družin in posameznikov.

Zaradi velikega števila socialno ogroženih posameznikov in družin bomo tudi v bodoče vse aktivnosti usmerili v pridobivanje materialne pomoči, ki jo bomo poskušali pridobiti na osnovi sodelovanja z donatorji, kakor tudi s promocijo akcij, kot so Nikoli sami, Sosed sosеду...

Med prvomajskimi počitnicami bomo osmim otrokom iz socialno ogroženih družin omogočili enotedensko letovanje na Debelem rtiču.

Kot preteklo leto, bomo tudi letos nekaj šolarjem iz družin z več otroki in nižjimi dohodki pomagali pri nakupu šolskih potrebščin. Ob novem letu smo zopet obiskali in obdarili okoli 70 starejših, osamljenih in invalidnih ljudi. Še naprej bomo sprejemali oblačila, obutev, belo tehniko in drugo opremo. To pa zahteva skrbno sortiranje, hrambo in izdajo.

Zavedamo se, da je področje socialne dejavnosti zelo obsežno, zajema materialno in nematerialno pomoč. Prevladuje materialna pomoč in možnosti pri zagotavljanju le-te so omejene. Uskladitev želja, potreb in možnosti bo vodilo našega bodočega dela.

Seveda pa se bomo pri svojem delu morali prilagajati trenutnim zahtevam in aktualnim problemom, kot so npr. naravne nesreče, stečaji gospodarskih družb...

Poudariti pa je treba, da smo tudi pri izvajanju te dejavnosti omejeni, zaradi popolnoma neprimernih skladiščnih prostorov, ki ne ustrezajo higienskim, varnostnim in ne drugim zahtevam.

V preteklem letu je naše združenje izdalo kar velike količine materialne pomoči. Samo hrane in higienskih pripomočkov smo razdelili skoraj 3000 kg, poleg tega pa še nekaj ton drugih potrebščin. Sredstva za nakup hrane so bila zbrana s prostovoljnimi prispevki občanov ter v nacionalni

akciji Nikoli sami 2000. Pravkar poteka nacionalna akcija Sosed - sosedu, katere zbrana sredstva so namenjena predvsem pomoči starim in osamljenim. Lanska akcija je naletela na zelo dober odziv, sredstva pa so bila razdeljena v obliki enkratne finančne pomoči tistim starejšim, katerih dohodki ne dosegajo niti socialnega minimuma. Prepričani smo, da bo tudi letošnja akcija prav tako uspešna, saj ima RKS pripravljen še obširnejši program pomoči. Pri delitvi pomoči skušamo pridobiti čimveč informacij drugih ustanov in institucij kot tudi neprecenljivih informacij naših prostovoljnih sodelavcev na terenu.

Priznanja krvodajalcem

To je zelo kratek povzetek dela OZ RK Ajdovščina. Trudimo se, da smo povsod tam, kjer dobijo besede BITI ČLOVEK - ZA ČLOVEKA - svoj pravi pomen. Najdragocenejše in največje plačilo za naše delo je hvaležen pogled in iskren stisk roke vseh, ki jim pomagamo.

*Maša Jež,
sekretarka OZ RK Ajdovščina*

SREČANJE Z LOŽANI

Območna združenja Rdečega križa severnoprimske regije, to so: Ajdovščina, Tolmin, Nova Gorica in Idrija smo v petek, 30.3.2001, v hotelu Alp v Bovcu pripravila srečanje z Ložani. Namen srečanja je bil s kulturnim programom Ložanom popestriti večer in jih informirati o zbrani finančni pomoči.

Ob naravni nesreči v Logu pod Mangartom se je Rdeči križ Slovenije takoj odzval. Že naslednji dan je nakazal prvih pet milijonov tolarjev. Le-ti so bili že v prvem tednu razdeljeni prizadetim krajanom. V samo akcijo smo se takoj vključila tudi vsa štiri združenja sevemoprimske regije, seveda še toliko aktivnejše, ker se je nesreča zgodila tako blizu nas. Že prvo jutro smo preko medijev pozvali ljudi, da po svojih finančnih zmožnostih darujejo prispevke. Vsem bankam in poštam smo razdelili položnice. OZ RK Tolmin pa je med prizadetimi takoj pridobilo informacije o njihovih materialnih potrebah. Tako so ljudi oskrbeli predvsem z oblačili in sredstvi za osebno higieno. Neposredna prva pomoč - tako materialna kot finančna, sta bili zadostni in vzpodbudni ter prizadetim izjemno dobrodošli. V Bovcu je bila postavljena enota območnega združenja Tolmin, urejeno pa je bilo priročno skladišče z osnovnimi oblačili in paketi s hrano.

Na našo prošnjo po pomoči se je odzvalo tudi veliko prehrabnih, tekstilnih, kemičnih, farmacevtskih in drugih podjetji. Pričela pa so se stekati tudi fmančna sredstva. Skupna vsota zbrane finančne pomoči, ki je bila prejeta pri Območnih združenjih Rdečega križa sevemaprimske regije, znaša dobrih šestnajst milijonov tolarjev. Simboličen ček je predsedniku KS Log pod Mangartom predal sekretar OZ RK Nova Gorica Aleš Markočič. Sredstva bodo razdeljena prizadetim Ložanom po merilih, ki jih bomo oblikovali skupaj s krajanji Loga pod Mangartom.

Zadovoljstvo nas vseh, ki sodelujemo kot člani Rdečega križa, je predvsem v občutku izrazov iskrene hvaležnosti Ložanov za vse, kar smo zanje storili.

Naša zahvala pa velja vsem donatorjem - tako posameznikom kot gospodarskim družbam, ki so

se odzvali apelu za pomoč Ložanom, v trenutkih, ko jim je bilo najtežje. Pomoč je bolečino ublažila, čutijo, da niso ostali sami. Svojo nesrečo so sprejeli z upanjem in z izredno močno življenjsko energijo zrejo v prihodnost.

*Za območna združenja Rdečega križa severnoprimske regije
Maša Jež,
sekretarka OZ RK Ajdovščina*

NI POKOJA MED VIPAVSKIMI UPOKOJENCI

Pestra in razgibana dejavnost članov Društva upokojencev Vipava - Ajdovščina si brez dvoma zasluži gornji naslov. Na kratko bomo prikazali društvene dejavnosti v preteklih zimskih mesecih. Kot vsako leto, smo tudi lani v decembru priredili novoletno srečanje v Vipavskem hramu, ki se

Desetdnevno letovanje v Rabcu

ga je udeležilo 86 članic in članov iz Vipave in okolice. Srečanje je v zadovoljstvo vseh udeležencev potekalo po podobnem programu kot prejšnja leta. Naše društvo je tudi letos pripravilo novoletno prireditev z zakusko za oskrbovance Doma starejših občanov v Ajdovščini. V kulturnem programu so nastopili: naš ženski pevski zbor Večernica, recitatorji in učenci Osnovne šole Ajdovščina.

V zadnjih mesecih so bili zelo delavni naši športniki, ki se pripravljajo na športne igre upokojencev Primorske.

Balinarke in balinarji trenirajo dvakrat tedensko v Ajdovščini, kegljačice in kegljači pa enkrat tedensko v Vrhpolju.

Še posebno dejavni so v zadnjem času igralke in igralci pikada, ki se dvakrat tedensko dobivajo v dvorani vipavskih upokojencev, kjer sta nameščeni dve napravi s tarčami. V počastitev dneva žena so organizirali tekmovanje, ki se ga je udeležilo pet ženskih ekip iz Primorske. Zmagala je ekipa iz Nove Gorice, med posameznicami pa naša članica iz Vipave Sonja Marc. Po tekmovanju so udeleženske prisostvovala kulturnemu programu z nagovorom predsednika vipavskega pododbora Ludvika Curka, nastopom gradiških pevk - upokojenk, recitacijo osnovnošolke Majde in prikazom zgodovinskih in naravnih znamenitosti Vipave, ki ga je podala ga. Vera Poniž. Tekmovalni in kulturni del prireditve je potekal v organizaciji vipavskega pododbora.

Križankarji se pripravljajo na izbirno tekmovanje, ki bo v aprilu. Ženska telovadba se je lepo prijela in poteka v Vipavi, Ajdovščini, na Slapu in Gradišču.

Naši šahisti se dobivajo dvakrat

Igralke in igralci pikada s predsednikom društva Stanetom Zorčem

tedensko v vipavski upokojenski dvorani, ajdovski pa v restavraciji Primorje.

Seveda se naši člani udeležujejo tudi v drugih društvih in organizacijah. Tako jih kar precej obiskuje jezikovne tečaje in druge krožke, ki jih prireja društvo Most - univerza za tretje življenjsko obdobje iz Ajdovščine. Šest naših članov se je pridružilo starejši folklorni skupini pri Folklornem društvu Vipava.

Tudi izletniška in kopalniška dejavnost je med našimi člani dokaj priljubljena. Tako so bili že letos organizirani trije izleti, in sicer v Doberdob, Rogaško Slatino in Brkine. V zadnjem času so zelo priljubljeni poldnevni izleti na kopanje v Izolo, ki jih zelo prizadevno vodi naša članica Vida Bajec. Večina teh izletov se zaključi s skupno večerjo, plesom in pesmijo, s čimer so vsi zelo zadovoljni. Med letom bodo organizirana tudi skupna sedem- ali desetdnevna letovanja, in sicer v Izoli in Rabcu v hrvaški Istri.

Društvo tudi ne pozablja na svoje najstarejše člane. Vseh osemdeset- in petinosemdesetletnikov se spomni ob njihovih rojstnih dnevih s čestitkami, devetdesetletnike pa obiščejo predstavniki našega društva in jih obdarijo. Ob tej priliki naj omenim, da imamo v našem društvu 38 članov, ki so stari od 90 do 95 let. Med njimi je 30 žensk in 8 moških.

Mnogi naši upokojenci imajo težave s previsokim krvnim pritiskom, zato smo na pobudo našega pododbora organizirali merjenje le-tega. Krvni tlak meri naša članica, medicinska sestra Francka Krašna, v naši dvorani v Vipavi, vsak torek od 9h do 10h, in sicer brezplačno. Na merjenje prihaja od 15 do 20 upokojencev. Pridejo pa lahko tudi drugi. Kaže, da je bila uvedba merjenja upravičena.

V okviru društva deluje tudi 25-članski ženski pevski zbor Večernica, ki popestri naše prireditve in tudi sicer nastopa v javnosti. Zbor ima vaje v Ajdovščini, zato se vanj ne morejo vključiti članice iz oddaljenih krajev.

Čeprav nam je k društvenim dejavnostim uspelo pritegniti že precejšen del članstva, še zmeraj ne moremo biti zadovoljni. Po naših podatkih je vključenih v društvo le polovica upokojencev na našem področju. Zato vljudno vabimo vse tiste, ki še oklevajo, da se nam pridružijo.

Ob tej priliki se lepo zahvaljujemo Gasilskemu društvu Vipava, ki nam je pred kratkim podarilo računalnik, sicer že rabljen, vendar bo zadostil potrebam našega pododbora v Vipavi.

Janko Vehovar

PRIMORSKA POJE V VIPAVI

V nedeljo, 18. marca letos, je bila v dvorani Kulturnega doma v Vipavi revija Primorska poje. Nastopajoče, poslušalce in goste je nagovoril predsednik ZKD Vipava **Jože Butinar**. Njegov nagovor objavljamo.

Lepo pozdravljeni!

Lep pozdrav vsem, ki ste tu v dvorani in boste prisluhnili nastopajočim zborom.

Lep pozdrav Vam, ki v teh zborih požete ter Vam, ki te zборе vodite in se trudite, da bi nam bilo vsem skupaj lepo.

Članice društva so s športnimi igrami in kulturnim sporedom počastile dan žena

Poseben pozdrav pa velja g. Igorju TRŠARJU, pom. direktorja Republiškega sklada za ljubiteljske kulturne dejavnosti, Ljubljana, g. Ivanu TAVČARJU, tajniku Zveze pevskih zborov Primorske, Koper, g. Klavdiju KOLOINIJU, vodji Območne izpostave Republiškega sklada za ljubiteljske kulturne dejavnosti, Ajdovščina ter večnima spremljevalcema revije PRIMORSKA POJE g. prof. Ivu Jelerčiču, našemu rojaku iz Podnanosa in g. Ignaciju Ota, Zamejskemu Slovencu iz Doline pri Trstu.

Zavest o enem narodu med Panonsko nižino in Jadranskim morjem se je skozi stoletja, desetletja in leta počasi rojevala, budila in plemenitila skozi tabore, čitalnice, društva, zveze...

Te zavesti niso plemenitili samo politični programi in manifesti, marveč je bila ena izmed najvažnejših prvin kulturna samozavest in slovenska pesem.

Naš narod je šel v preteklem tisočletju skozi hude preiskušnje, vendar slovenska pesem ni nikoli zamrla, bila je našemu narodu zvesta spremljevalka.

Revija PRIMORSKA POJE, ki se je v več kot tridesetih letih zakoreninila na Primorskem, bo tudi letos že 32-tič ponesla slovensko zborovsko pesem od Tolmina preko Vipave in Postojne do Pirana, Trsta, Trbiža, Gorice...

Glavna vrednota tega in podobnih pevskih srečanj je, odločenost pevskih zborov Primorske, da se udeležujejo pevskih revij v takem številu. V tej odločenosti je izražena tudi privrženost duhu revij in petju.

Nocoj bodo tu, v Kulturnem domu v Vipavi, prepevali:

- Moški pevski zbor ŠTMAVER
- Moški pevski zbor TRIGLAV, Trenta
- Ženski pevski zbor NOVA GORICA
- Moški pevski zbor KAZIMIR NANUT, Kanal
- Mešani pevski zbor RUPA-PEČ
- Moški pevski zbor SLAVINA

Nocojšnje nastope bo strokovno ovrednotil prof. Karel LESKOVEC iz Domžal, ki je tu med nami in ga prav prisrčno pozdravljam.

Ta revija je samo ena izmed prireditev, ki se bodo zvrstile v letošnjem poletnem času v Vipavi, v cerkvi v Logu in Vrhpolju, na Gočah, v Podnanosu in morda še kje.

Veliko užitka ob poslušanju zborovskih pesmi in še enkrat lepo pozdravljeni.

IPAVSKA V MARIBORU

17. TEKMOVANJE SLOVENSkih PEVSKIH ZBOROV NAŠA PESEM

24. in 25. marca je v Mariboru potekalo 17. tekmovanje slovenskih zborov. Nanj smo se prijavili in pripravili tudi mi, to je Komorni zbor Ipavska. Še pred odhodom, na četrtek zvečer, smo predstavili »mariborski« program domačemu občinstvu, staršem, sorodnikom, prijateljem. Z nastopom smo bili kar zadovoljni, kar je potrdil tudi naš zborovodja Matjaž Šček.

Tako smo se torej v soboto zjutraj zbrali na vipavskem »placu« in dobro razpoloženi odrinili proti Mariboru. Razpoloženje je dvigovala le navadna voda (vino je lahko prišlo na vrsto šele po nastopu), ki nam jo je naklonilo podjetje Fructal iz Ajdovščine, za želodčke pa je poskrbel Agroind iz Vipave s svojimi jogurti in sirom.

Po srečnem prihodu v Maribor smo tam pojedli obilno kosilo in zatem odšli na pevske vaje. Vse to se je dogajalo v Dijaškem domu Lizike Jančar, kjer smo bili nastanjeni. Po vajah smo odšli po sobah na počitek, saj je bila akustična vaja za tekmovalni nastop že ob 18. 50. To je bil že začetek tekmovalnega večera. Mi smo bili na vrsti kot zadnji zbor, to je okrog 21. 15. Program smo odpeli dobro in preostalo je le še čakanje na rezultate. Nismo bili zlati, vendar je Branka Kljun, novinarka Radia Koper, zapisala: »Ipavska je pod vodstvom Matjaža Ščeka izvedla svoj nastop na izjemno visoki umetniški ravni, za njihov zdrs med srebrne zbore pa je bil menda

odločilen intonančni spodrsrlaj v obvezni pesmi.«

Torej smo prejeli 88,7 točke in tako bili najbolje uvrščeni srebrni zbor v kategoriji mešanih zborov. Do zlatega priznanja nas je ločilo le 1,3 točke. Nekdo je pripomnil, da smo bili srebrni, obrobjeni z zlatom. Po nastopu je sledil »žur do jutranjih ur« in naslednji dan po jutranjem, zadnjem tekmovalnem koncertu, še vožnja proti Vipavi.

Lejla Irgl

DEJAVNOST FOLKLORNEGA DRUŠTVA VIPAVA

Folklorno društvo Vipava, ki je pred dobrimi šestimi leti ponovno obudilo folklorno dejavnost v Vipavi, diha in se razvija s polnimi pljuči.

S ponosom in z velikim veseljem sporočamo vsem bralcem Vipavskega glasa novico, da se je društvo močno razširilo na vseh področjih, in to:

Povečala se je otroška skupina, ki šteje 34 članov in je razdeljena v dve skupini. Prvo je skupina petih parov najmlajših otrok iz prvih razredov osnovne šole. V drugi skupini pa so otroci od drugega do sedmega razreda osnovne šole. Velika pohvala gre nedvomno tistim članom te skupine, ki so v društvu že pet let. Tem bomo letos na velikonočnem koncertu podelili posebna priznanja, ki jih dobijo člani ob petletnici v društvu. Otroški skupini učita članici mladinske skupine Marjana Kalc in Mateja Golob, ki s svojo veliko požrtvovalnostjo in s strokovnim znanjem doprinašata velik delež k pomlajevanju folklornega društva Vipava.

Pomladila in razširila se je mladinska skupina. Pridružili so se ji mladi ljudje, ki jim leži v srcu tovrstna kulturna dejavnost in druženje v prijetni družbi mladih. To je skupina, ki je steber društva in napoveduje velike uspehe na področju folklorne dejavnosti. Tudi najbolj številna je ta skupina, ki združuje okrog 38 članov. Člani te skupine so zelo požrtvovalni, še najbolj pa njihova mentorica Judita Podgornik.

Posebno priznanje pa gre starejši skupini, ki šteje devet parov. To skupino smo ustanovili v letošnjem letu. Enkrat tedensko se srečujemo ljudje srednje generacije in pridno vadimo pod strokovnim mentorstvom plesalke mladinske skupine Marije Čipič. Tudi v tej skupini je opaziti veliko vneme in zanosa pri učenju starih plesov in navad nekoč živečih ljudi na Vipavskem. V posebno čast si štejemo, da smo navdušili in vzpodbudili v ljudeh željo, da so se nam pridružili, ker vemo, da imajo ob svoji službi še mnogo drugih obveznosti v družini in zunaj nje.

Tudi na področju ljudskega petja smo pridobili nove članice. Pridružile so se nam ljudske pevke z Gradišča nad Vipavo, ki bodo nedvomno bogato popestrile program folklorne dejavnosti. Poudariti moramo, da je to velika pridobitev v društvu, ker bomo lahko bolj celovito in bogato prikazali običaje iz življenja naših prednikov na Vipavskem.

Vse omenjene skupine pa pripravljajo koncert za velikonočni ponedeljek v Vipavi. To bo celovit prikaz vseh dejavnosti znotraj Folklornega društva Vipava.

Vabimo vse Vipavke in Vipavce iz bližnje in daljne okolice, da pridejo na koncert, ki bo v kulturnem domu v Vipavi na velikonočni ponedeljek ob 18. uri. Vaša prisotnost na koncertu nam bo pomenila veliko priznanje in navdih v nadaljnjem delu na področju folklore na Vipavskem.

Folklorno društvo Vipava

* * *

PREDSTAVITEV KNJIGE ŽIVLJENJE OB TRTI IN KRŠINU

Med poslušanjem dnevnih novic po radiu sem zasledila, da se bo po radiu predstavila Vipavka. Uho se kar ni moglo ločiti od sprejemnika. Radio sem naravnala na bolj glasno, ko sem zaslišala znano ime. Gospa Magda Rodman bo gostja nočnega programa. Saj jo vsi poznamo kot Magdo - Bajcovo po domače.

Verjetno ni bralca Vipavskega glasa, da ne bi zasledil njenih izčrpnih sestavkov. Zadnje čase se je predstavila s knjigo Življenje ob trti in kršinu. To je zelo delavna ženska, ki s pridom izkoristi prosti čas za zapisovanje raznih stvari. V Vipavi v Beblerjevi ulici je pripravila razstavo stare opreme.

Večer. Čas hitro beži in čakam, kdaj bodo urini kazalci prišli do polnoči, ko jo bom lahko slišala po radiu Koper. Že prej sem poiskala to postajo. Začela se je oddaja. V začetku je bil kratek klepet in kratka predstavitev knjige. Vmes je gospa Magda zastavljala vprašanja, na katera naj bi poslušalci odgovarjali. Vsak pravičen odgovor je zadel nagrado. Reševalci so se oglašali iz raznih krajev Slovenije. Nekje v sredini oddaje sem tudi sama odgovarjala na nagradno vprašanje. Nagrada: ogled razstave stare opreme. Bila je korajžna in govorila je tekoče, kot da se pogovarja z njo soseda, ne novinarka. Čas je hitro minil in nočni program se je iztekel.

Naslednji dan sva se srečali v Vipavi. Povedala mi je, da je bila v studiu v živo. V Koper jo je peljala hčerka. Čestitala sem ji in sva se poslovili.

Možu g. Marjanu želim, da bi jo še naprej spodbujal in ji pomagal pri zapisovanju drugega dela knjige.

Želim ji, da bi prelila še veliko besed v svoje spise in Bog naj ji da moči in trdnega zdravja.

Kdor še ni bral te knjige, mu jo priporočam.

Karmen Smet - Rondič

OGLEDALE SMO SI GLEDALIŠKO PREDSTAVO TISTEGA LEPEGA DNE

Sredi oktobra smo imele ženske - aktiv žena sestanek na Slapu. Dogovarjale smo se, kaj bi naredile z denarjem, ki smo ga prislužile na krajevni praznik - šagro na sv. Jakob. Takrat smo bile vse ženske s Slapa vabljene k sodelovanju. Skoraj vsaka je kaj spekla. Naslednji dan smo to pecivo prodajale na srečelovu. Izkupiček smo razdelile. Nekaj smo dale za cerkvene potrebe, nekaj mladini in nekaj je ostalo tudi za nas. Naša predstavica gospa Mira Volk je predlagala, da bi si ogledale kako gledališko predstavo. Njen predlog smo z navdušenjem sprejele.

V februarju je 200. obletnica Prešernove smrti. V ta namen in spomin nanj je bilo precej proslav in predstav. V Novi Gorici so uprizorili igro Tistega lepega dne. To je delo pisatelja Cirila Kosmača, ki je po njem narejen tudi film. Zaradi velikega zanimanja so jo morali večkrat ponoviti. Tako smo si jo tudi me ogledale. Vstopnice nam je priskrbela gospa Mira.

S predstavo smo bile vse zadovoljne, zlasti zato, ker govorijo v domačem, vipavskem narečju. Veliko je takih, ki nimajo možnosti, da bi si predstavo ogledalo v Novi Gorici. Ker je sedaj v Vipavi obnovljena dvorana, bi želeli tudi v Vipavi kakšno tako predstavo.

Karmen Smet - Rondič

DRUŽINA - ŠOLA LJUBEZNI IN VAREN PROSTOR NJENIH ČLANOV

Vzgoja v današnjem času ni enostavno opravilo, vedenjski vzorci, ki so jih starši kot otroci pridobivali v lastni družini, ne vzdržijo več, saj so življenjski pogoji izjemno drugačni. Iz sedanjosti je težko vzgajati za jutri, iz preteklosti pa skoraj nemogoče.

Družina ostaja tudi v tretjem tisočletju, kljub številnim krizam in hitrim spremembam, osnovna institucija (gnezdo) zasebnega življenja. V njej se oblikujejo ob starševskih zgledih, ki so izjemno pomembno vzgojno sredstvo, temelji medčloveških odnosov; začena se proces učlovečevanja vsakega njenega člana. Družinsko trdnost zagotavlja pristen partnerski odnos, ki sloni na stalni pripravljenosti medsebojnega učenja, ljubezni, dopolnjevanja in ne pozna nezdrave tekmovalnosti. Partner je partnerju učitelj, ki daje in sprejema. Družino in življenje v njej lahko simbolično primerjamo z mostom, ki bolj ali manj trden povezuje posameznika v družinsko, pozneje pa tudi v širše družbeno okolje.

Družinska skupnost ima nenadomestljivo čustveno in socialno funkcijo. Starši so prvi poklicani k sooblikovanju otrokove identitete, samopodobe, ki ob pridobivanju novih in novih izkušenj v procesu zrelosti ter prejemanja brezpogojne starševske ljubezni, otrok vedno bolj prepozna svojo vrednost. Vse bolj se zaveda, da se je nujno za vredne stvari potruditi in vztrajati.

Vsa ta spoznanja so otroku v preteklosti ponujale številčno močne družine, v katerih so otroci, glede na svojo starost, sprejemali različne vloge in se ob njih preizkušali, potrjevali, rasli, čeprav so ostajali delno podrejeni starejšim.

Spremenjeni življenjski pogoji so narekovali postopno preoblikovanje družin, v katerih se je številčnost njenih članov zmanjševala, spreminjal pa se je tudi odnos med otroki in starši.

Sodobna-jedrna, številčno majhna družina, se vedno bolj usmerja k posamezniku, njegovim sposobnostim in interesom ter se po tem močno razlikuje od patriarhalne, v kateri so bili posamezniki podrejeni skupini, in kjer so veljala jasno določena pravila in vloge.

Življenje v jedrni družini daje članom novo mesto, niso več sredstvo za doseganje skupnih ciljev, vsak postaja sam sebi cilj. V tako oblikovani družini naj bi otrok ob pomoči staršev dosegal tudi višje mesto v družbi, kot so ga imeli sami. Ob doseganju teh ciljev so v ospredju vse bolj in predvsem materialne dobrine, ki siromašijo in zanemarjajo vrednost in pomen otrokovega občutka sprejetosti, varnosti, ljubezni. Vse to večkrat vodi v pomanjkanje trdnih osnov za otrokovo in mladostnikovo lastno vrednost in zadovoljstvo.

Poleg možnih poškodb pred biološkim rojstvom in pri njem so za otroka še kako usodne tudi poškodbe, nastale pri ostalih "rojstvih".

Družina - čas štirih rojstev vsakega posameznika

Posameznik optimalno razvije svoje danosti in opravi uspešno svoje poslanstvo - postane človek v popolnem pomenu le, če doživi štiri rojstva.

V prvem, *biološkem* rojstvu, se rodi telo z nedozorelimi možgani, v drugem, *možganskem*, možgani, v tretjem, *personalnem*, osebnost in v četrtem, *socialnem*, identiteta mladostnika.

Neposredna in spontana komunikacija z otrokom je izjemnega pomena že pred biološkim rojstvom in po njem. Glede na njeno intenzivnost in kakovost se razvijajo otrokovi možgani, osebnost in identiteta. Poškodbe nastajajo zaradi slabe, pomanjkljive medosebne komunikacije otroka, mladostnika s starši, brati, sestrami, vzgojitelji, učitelji, sošolci. Stalna odsotnost pa tudi površen in neodkrit pogovor z njim, lahko celo onemogoči socialno rojstvo in pusti mladostnika brez lastne vrednosti.

Starševska vloga in njuno odzivanje nanjo je za vsako otrokovo rojstvo izjemnega pomena. Oče naj bi pomagal otroku s primerno komunikacijo vzpostavljati že zelo zgodaj spodbudne stike z zunanjim svetom, s svetom izven neposrednega odnosa z materjo. Mati pa naj bi prispevala veliko k čustveni razgibanosti otrokovega razvoja.

Starši svoje vloge sprejemajo z različnimi življenjskimi izkušnjami, ki so si jih pridobivali v otroštvu; od velike ljubezni do hladnosti, z enim ali obema staršema, v središčnem ali obrobem socialnem položaju. Vse to so prenesli tudi v lasten dom, postali so starši in vsak si želi biti najboljši. S stalnim učenjem in pripravljenostjo po prepoznavanju in odpravljanju lastnih pomanjkljivosti jim to tudi uspeva.

V družini, ki sta jo oblikovala zakonca, otrok zadovoljuje življenjsko nepogrešljive potrebe po varnosti, pripadnosti, ljubezni, se samopotrjuje in ob tem osebnostno in socialno dozoreva. Njegov napredek je odvisen od izkušenj, ki si jih pridobiva z lastno aktivnostjo, voljo, hotenjem. Prepogosto neuresničene potrebe, ki jih lahko primerjamo s temelji zgradbe, otroka siromašijo, puščajo praznega in nezadovoljnega s seboj in tistimi, ki ga obkrožajo. Česar sam ni prejel, tudi ne more dajati drugemu. Seveda pa je zelo pomembno, da starši znajo prepoznati, katera otrokova potreba mora biti zadovoljena, ker predstavlja temelj, katera pa lahko ostaja neizpolnjena oziroma na njeno zadovoljitev lahko otrok počaka brez večjih posledic. Umetnost prave vzgoje je v postavljanju pravih meja.

Starši imamo izjemno pomembne vloge

Na pogoje družinskega življenja danes vse bolj vpliva preoblikovanje družbe, napetosti med družbenimi sloji, razlike med bogatimi in revnimi, večkratne menjave življenjskih okolij, neustavljivo uničevanje narave, nasilje nad drugimi in nad seboj in vse večja odtujenost. Spreminja se socialna slika družbe, kar vse negativno vpliva tudi na družino, kjer osebnostno rastejo tako starši kot otroci. Prvi so vse pogosteje nezaupljivi do prihodnosti, ker ugotavljajo, da se ustaljeni, tradicionalni družinski vzorci in vrednote rušijo in je starševska avtoriteta pogosto označena kot avtoritarnost.

Tako »presajeni« starši rabijo čas za prilagajanje, čas, da poženejo nove korenine, a jim ga prepogosto družbene razmere ne nudijo v potrebni meri. Hitenje za materialnimi dobrinami, nezdrava tekmovalnost in primerjanje z drugimi, večkrat pa tudi potreba po preživetju ter ločevanje pomembnih od manj pomembnih dnevnih dejavnosti, so prepogost vzrok, da starši izgubljajo otroke in otroci starše. V nadaljevanju zapisani primer ob druženju s starši in mladostniki, bo tudi nam postavil številna vprašanja.

Matejeva izpoved je žal, izpoved marsikaterega neimenovanega mladostnika, Mateju je omogočil odkrit pogovor s svojo mamo šele zaključek projekta Droga - hvala, ne. Z osmošolci so ga na eni od mestnih šol predstavili staršem. V nadaljevanju pa so ob skupinskih razmišljanjih ugotavljali in presojali, kje vse so vzroki, da mladi tako pogosto segajo po zahrbtnih užitkih. Tudi starši in učitelji so v svoji skupini oblikovali stališča in zaključke. Sledilo je soočanje, ki je Mateju ponudilo odkrit, čeprav tudi boleč pogovor z mamo. Razkril ji je svoje stiske, ki jih sama zaradi prevelike skrbi za družino, njene osnovne potrebe, ni opazila; še več, mislila je, da je najboljša mama. Mateju je bil prijatelj računalnik, kateremu je pogosto zaupal vse tisto, kar ga le težilo, kar bi želel povedati mami. Izpovedal se mu je, a podpore, razumevanja, potrditev za pravilnost ali napačnost svojih odločitev, mu kovinski prijatelj ni mogel dati.

Mama je potrebovala to soočanje in samokritično uvidela napačnost lastnega ravnanja. Začutila in podoživljala je sinovo stisko ter sklenila, da Anže, njihov mlajši otrok, ne bo pogrešal tega, za kar je bil prikrajšan Matej.

Začela je ločevati, kaj je otroku, mladostniku pomembnejše - pretirana urejenost stanovanja, zgledne cvetlične gredice pred hišo ali prepoznavanje razpoloženja, pogovor in morebitna pravočasna podpora družinskemu članu, ki jo potrebuje. Anžetova razredničarka v njej najde vedno podporo pri organizaciji in izvedbi različnih dejavnosti. Verjamem, da bi podobno srečanje

otrok in staršev omogočilo še kateremu staršu prepoznati pomembno od manj pomembnega. Otroci SO staršem učinkoviti učitelji, če so le pripravljeni sprejemati njihova razmišljanja in utemeljitve.

Vzemimo si čas drug za drugega, bodimo zbrani poslušalci, znajmo opaziti, kaj nam otrok, mladostnik, zakonec želi povedati, čeprav ne vedno le z besedo. Drug drugega v družini spoštujmo, razumimo in od njega tudi pričakujmo, da se bo prav odločal. Le s takim ravnanjem in zgledom bomo prispevali, da bo naš dom res šola ljubezni, da zakon ne bo začasna pogodba, ki jo je mogoče razveljaviti brez bolečih posledic za podpisnika, otroka, mladostnika.

Napeto družinsko vzdušje, nerazumevanje med njenimi člani, malodušnost, zelo uspešno izrablja tudi zabavna industrija, ki sledi tržnim zakonitostim in hitro zapolnjuje otrokovo, mladostnikovo čustveno praznino, jo poskuša polniti na različne načine. Nekontrolirano sedenje pred TV zasloni, srfanje po internetu otroku in mladostniku ne bo nadomestilo vrednosti pogovora s starši in drugimi družinskimi člani.

Tehnološkega razvoja ne moremo zaustaviti, nujno pa je, da hočemo in zmoremo izbirati med ponujenim, primernim za svojega otroka, mladostnika.

Tudi tu so starši »sita« vrednega in znajo presoditi, kaj je otroku pomembna informacija, kaj pa v njem povzroča zbeganost, strah, nepremišljeno posnemanje ali slabo navado. V družinah, kjer živi vsak po svoje, vse pogosteje tudi otroci razveljavljajo pogodbe s starši in jih sklepajo hitro s tistimi, ki jim nudijo trenutno ugodje. O posledicah ne znajo, ne utegnejo razmišljati, saj jim doma niso dali možnosti in spodbud za to.

Lastna starševska izkušnja ni dovolj, potrebujejo dodatna znanja, spretnosti, ker brez njih otroku in njegovi vlogi v današnji družbi ne morejo slediti, so mu slab zgled avtoritete in hitro lahko začne z njimi manipulirati oziroma se ob njih počuti negotov, čeprav je vsaj na videz močnejši od njih. Slediti času je neodložljiva in bistvena starševska naloga, sicer je velika nevarnost, da ostajajo družinski odnosi le površinski, površni in se ob prvi resni preizkušnji izničijo, usahnejo. Družinsko trdnost privzgjajamo drug drugemu s potrpežljivostjo, razumevanjem, prilagajanjem in odprto komunikacijo, ki ne ostaja na ravni fraz. V družini se učimo ljubiti, in v tem odnosu vedno znava nastaja potreba po dajanju in prejemanju dobrega, vrednega za drugega in zase. Vse to bogastvo pa nobeni družini ni podarjeno in se moramo zanj stalno truditi.

Starši in otroci se za dve izjemno pomembni življenjski nalogi, za partnerstvo in starševstvo, posredno vzgajamo vse življenje ob zgledih lastne družine; posebno načrtovanih priprav za prevzemanje teh pomembnih vlog pa neposredno ni zagotovljenih, iščemo in najdemo jih sami. Vsaka družina je svet v malem, če nam bo v njej prijetno, je to čudovita popotnica za čas, ko si jo bodo ustvarjali naši sedanji otroci, mladostniki. Morda bo vaša starševska samozavest trdnjša in vzgojni prijemi uspešnejši, če se boste odločili za program ŠOLE ZA STARŠE, ki vam jo ponujamo v društvu VEZI (vse dodatne informacije posredujemo na tel. 01 5248 785 ob ponedeljkih in četrtekih med 8. in 9. uro).

Irma Veljić, prof.ped.andr.

VZGOJA

Nekega dne je pesnika obiskal občudovalec njegovih pesmi. Med pogovorom sta se dotaknila tudi otrok. »Mislim,« je dejal obiskovalec, »da moramo otrokom pustiti svobodo. Tako se bodo že zelo zgodaj naučili samostojno odločati. Samo tako bodo lahko razvili vse svoje sposobnosti.« Pesnik je obiskovalca prekinil: »Rad bi ti pokazal svoj cvetlični vrt,« je dejal in peljal gosta ven. Ko je obiskovalec videl vrt, je zaklical: »Pa saj v tem vrtu ne raste nič drugega kot plevel!« »Včasih je bil to cvetlični vrt,« je odgovoril pesnik. »Letos pa sem si dejal, da bom pustil, naj vse na vrtu raste, kakor hoče, in nisem skrbel zanj. Tu so sadovi.«

Božo Rustja: Drobne zgodbe za dušo

OBISKALI SO NAS TRIJE KRALJI...

Se še spomnite otroških glasov, ki so med božičem in novim letom tako milo doneli po ulicah Vipave? Res je že dolgo tega, vendar, kdo bi pozabil na nasmejane obraze treh kraljev in dveh pastirčkov? Navdušeno so prepevali o rojstvu malega Jezusa ter prinašali svojo vedrino in veselo oznanilo v naše domove...

Marsikdo od starejših Vipavcev bi nam lahko veliko povedal o starem slovenskem običaju, ki je v današnjem času žal že zatonil v pozabo: o koledovanju. V Veliki knjigi o praznikih avtor

Damjan Ovsec piše: »...trikraljevi koledniki so imeli na Slovenskem svoj začetek že v srednjem veku. Ponekod so koledovali še do druge svetovne vojne. Neka dolenska kolednica se je glasila takole: *Mi smo sveti trije kralji, Gašper, Miha, Boltežar. Gašper jezdi narnaprej, ker za pot on narbolj vej. Miha jezdi pa za njim, da se pogovarja z njim. Boltežar je narnazad, ves je v portah, ves je zlat...*«

Zamisel o oživljanju tega običaja je dolgo rasla v naših srcih, želeli pa smo ji dati še globlji namen; že nekaj let

zapored namreč Misijonsko središče Slovenije vodi poseben projekt imenovan Trikraljevska akcija. V njej sodelujejo mnoge slovenske župnije, ki z zbranimi darovi pomagajo za tisto leto določeni deželi, kjer deluje vsaj en slovenski misijonar. Letos smo tako zbirali za otroke iz Papue Nove Gvineje. Tam deluje slovenska misijonarka Zvonka Kopina.

V Vipavi smo začeli s pripravami že ob koncu novembra. Otroci so prihajali vsako soboto na srečanja, kjer smo se pogovarjali o namenu akcije, dobili so posebno slikanico o Papui in načinu življenja njihovih sovrstnikov v tej deželi, sami so izdelovali krone treh kraljev in okrasili skrinjice za prostovoljne prispevke. Na pomoč so nam velikodušno priskočili tudi mnogi starši in drugi dobri ljudje: nekateri s skrbnim šivanjem oblek za kralje in pastirčke, drugi z izdelovanjem zvezd... Ob tej priložnosti bi se radi zahvalili vsem, ki ste na viden ali mogoče na manj očiten način prispevali k uresničenju vseh naših zamisli. Iskrena hvala!

In končno so prišli božični prazniki. Želeli smo obiskati domove vseh naših krajanov in jim v prijetno toplino in domačnost praznovanja prinesiti še kanček veselja in upanja. Na sv.Štefana, praznik vipavske župnije, smo sodelovali pri sveti maši. Duhovnik nas je blagoslovil in poslal oznanjat veselo oznanilo. Naslednji dan so štiri skupinice, vsaka s tremi kralji, dvema pastirčkoma (eden z zvezdo, drugi s skrinjico) in s spremljevalcem, stopile na ulice Vipave in Zemoni. Peta skupina je drugi dan obiskala tudi Gradišče. Bili smo tako prijetno presenečeni nad sprejemom, kjerkoli smo potrkali na vrata. Toliko nasmejanih obrazov, večasih celo ganjenih do solz, ter prijaznih besed...je v nas pustilo neizbrisen pečat o dobrih ljudeh. Vaš velikodušni dar za otroke iz Papue Nove Gvineje bo v celoti namenjen za nove prostore šole v misijonu, za šolske knjige, ki bodo napisane v domačem jeziku orokolo, za plačilo učiteljem ipd.

Naši Vipavski otroci so s sodelovanjem dokazali odprtost in sočutje do drugačnih, zapostavljenih, revnih. Gotovo je tem lepim dejanjem temelj dobra starševska vzgoja. Dodatna potrditev našim otokom pa je bil gotovo velikodušen sprejem Vipavcev. Še enkrat, iz srca hvala za vse dobro, in »ob letu osorej« spet potrkamo na vaša vrata... Že danes se veselimo vašega sprejema, dobri ljudje!

*Petra Bajec,
za Misijonsko skupino Vipava*

POGOVOR Z NAJSTAREJŠO SLAPENKO

Slap je lepa, srednje velika vasica. Ima 412 prebivalcev - 212 žensk in 200 moških. 16 vaščanov je starih čez 80 let. Najstarejši je Matija Ambrožič, ki je 25. februarja letos dopolnil častitljivih

90 let gospe Bernarde leta 2000 na Slapu

90 let. Iskrene čestitke!. Najstarejša vaščanka je ga. Bernarda Krečič, roj. Videž, ki je lansko poletje praznovala svoj 90. rojstni dan.

Na začetku vasi vidimo lepo belo hišo, ki je zlasti poleti vsa v cvetju, tudi zunanost je lepo urejena.

V tej hiši sem pred časom obiskala teto Bernardo. Tako smo ji rekli že kot otroci. Sedaj živi pri najstarejši hčerki Marti v Ljubljani. Še vedno se rada vrača v svojo

rodno vasico - Slap. Obiskala sem jo in stekel je klepet o njeni preteklosti. Takole pripoveduje:

“Rodila sem se 29.7.1910 mami Mariji Pregelc in očetu Bernardu Videžu v Cenetovi hiši na Slapu. Ime imam po očetu. Imela sem sestro, ki je bila 2 leti mlajša.” S solzami v očeh pove, da je mama umrla 10 dni po porodu. “Tako nama ni bilo dano, da bi kot drugi otroci imeli mamo. Naša nadomestna mama je bila teta Ivanka Jeromnova - Trošt (starejša). Ona nama je povedala o naši mami vse, kar naju je s sestro zanimalo. Dala nama je kruha in skrbela za naju. Oče naju je zvečer, bolj lačni kot siti, spravil spat. Tolažil naju je, da bova naslednji večer jedli polento. Otroštvo je bilo skromno in težko. Po končani osnovni

Kot služkinja v Trstu leta 1927 - Bernarda sedi prva levo, ob njej je Pepca Lukova, stoji sestra Pepca in Ivanka Krečič

šoli sem šla služiti v Bertoke pri Kopru. To delo mi je priskrbela teta Maksa. Prevoza ni bilo, zato smo mo-

rale peš do Branice, Štanjela in naprej. Čez 2 leti sem dobila delo v Rojanu pri Trstu. Za menoj je prišla tudi moja sestra in več deklet iz naše vasi. Tam se je moja sestra Pepca poročila. Jaz pa sem šla služiti v Rim, kjer sem pazila na otroke. Tu mi je bilo všeč, saj sem imela hrano in streho nad glavo. Čeprav je bil zaslužek zelo skromen, sem od tega kako liro poslala domov očetu. Ko sem se po dolgem času vrnila domov na Slap, sem se poročila 12. maja 1936 s Francetom Krečičem z Majerije. Dom smo imeli skupaj z očetom v hiši št. 106 - Ramovš. Prišla je druga svetovna vojna. Mož je moral v italijansko vojsko. Torino, Piemonte, Sicilija... Ko se je po 6 letih vrnil domov 1943., so ga odpeljali z nekaterimi vaščani v Gorico - v zapor.

Po razpadu Italije je šel še isto leto v partizane. Domov

S starim očetom v Trstu: z obročem Bernarda, sedi sestra Pepca

se je vrnil bolan na ledvicah, zdravil ga je dr. Pavlica. Bil je v Gradnikovi brigadi. Oče se pa ni nikoli več vrnil, njemu ni uspelo zbežati kot nekaterim. Bil je transportiran v Nemčijo - Mauthausen. Sedaj že pokojna vaščana Anton Uršič in Ludvik Furlan, ki jima je bila sreča bolj naklonjena, sta mi pripovedovala, da sta bila priča zadnjemu slovesu, preden so ga odpeljali v krematorij. To je bil zame drugi udarec v mojem življenju.

Po osvoboditvi smo začeli znova iz nič zidati hišo. S trdim delom in skromnim življenjem nam je to uspelo. V zakonu so se nama rodili 4 otroci, ali kaj, ko so prehitro rasli in tudi oni začeli odhajati s trebuhom za kruhom. Hčerki Marta in Joža sta se izšolali za medicinske sestre, sin Ivan je končal poklicno kmetijsko šolo in šolo za poklicnega šoferja. Najmlajši Jože - Vojko pa je dipl. strojni varnostni inženir. Doma je sin Ivan z družino.

Povsod so me imeli radi, ker sem bila skromna, hvaležna, delavna in poštena. Tako sem tudi učila svoje otroke in lahko rečem, da sem uspela. Vsi so si ustvarili družino in svoj dom. Med seboj si pomagajo in se spoštujejo.

Svoj 90. rojstni dan sem praznovala v krogu svojih bližnjih in daljnjih sorodnikov. Ponosna sem na svojih 7 vnukov in 7 pravnukov. Čas si krajšam z obiski otrok. Rada tudi kaj preberem in kaj pokrpam. Vedno me kdo pokliče po telefonu. Tako mi dnevi hitro minevajo med mojimi najdražjimi."

Vaščani smo ji hvaležni tudi zato, ker je bila dolgo let požrtvovalna čistilka in krasilka naše cerkve sv. Matija na Slapu. Bog jo ohrani pri zdravju še mnogo let!

(Fotografije nam je posodila njena hčerka Marta Prokopovič)

Karmen Smet - Rondič

KOTIČEK ZA POEZIJO

MINULA LETA

*S težkim srcem premišlujem nazaj,
kako so naši starši trpeli nekdanj.
Marsikatera las jima je osivela,
ker nista vedela, kako bosta družino preživela.
Suše, moče, toče -
to je bilo trpljenje še za leto bodoče.
Razne bolezni pri živini in nesreče,
to so bile rane skeleče.
Brate vojska je vzela -
kako naj potem bolehnih oče
z ostalo družino kmetijo dela.
Povrhu še razne vojne dajatve -
mast, koruzo, mleko,
to je bila borba celo leto.
Tud krava je šla iz hleva,*

*o njej ni bilo več odmeva.
Ves narod se je boril po svoje,
da bi imel ozemlje svoje.
S ponosom naj vihra slovenska zastava,
saj svobodna je zdaj država.
Brat - bratu naj roko poda,
v slogi in spoštovanju naj živita,
močnejše temelje narodu gradita.
Bog daj voditelje prave,
da bodo bili kos te mlade države.
Da bo dovolj kruha doma,
kajti najslajši je tisti,
ki ti ga lastna mati da.*

Štefanija Torkar

MATERNI NAUKI

Kje so tisti časi,
ko mamica živela je,
v mrzlih zimskih večerih
nam brala verske zgodbe.
Predno je kruh nam podelila,
sv. križ nad njim je naredila,
z veseljem nam ga dala,
vesela je bila, ko družina
okrog mize je bila zbrana.
Lepe nauke nam dajala:
»Otroci med seboj ljubite in spoštujte se,
kajti kratko je življenje,
drug z drugim imejte potrpljenje.
Prišel bo čas,
ko se boste razpršili,
domače gnezdo zapustili.«
Mlademu človeku včasih je težko,
izpolniti materi vsako željo.
Mladostna leta so minila,
a materine besede v srcu niso usahnile.

Štefanija Torkar

MAGDI

Med trto in kršinom
praded je naš živel,
med trto in kršinom
bil žalosten - vesel.

Ga trte sok poživiljal,
kršin ga je kalil,
da tudi v težkih časih
on zvest je domu bil.

Vse to si v knjigo vpletla,
starejšim v spomin,
a mladim v spoznanje
in pa za opomin.

Kdor domu zvest ostane,
četudi je težko,
imel bo srečno starost,
ga pekla vest ne bo.

Le nekaj sem pogrešal,
ko knjigo sem prebral,
saj v njej nikjer ne piše,
kdaj drugi del bom bral.

Ivan Krašna

TO POT

To pot življenjsko si prehodila,
na njej ne zastane več ti korak-
to pot, ki prehodit' jo mora vsak,
ti nanjo več ne boš se vrnila.

To pot po njej smo te zadnjič peljali-
cvetje dehtelo v zrak je grenak;
ko sonca svetlobo zakril je oblak-
to pot smo v grob te prerani dajali.

Helena Kobal

KRIŽANKA

SESTAVIL VLADIMIR ANŽEL	PRISTA - JALNA VZLETNA STEZA	KNJIGA O STARIH VIPAVCIH, ŽVLJENJE ...	PRIPADNIK STARJE JUDOVSKJE LOČINE	NAJVEŠJI MOŠKI GLAS			SAMO - STOJNI PODJETNIK	AVTORICA KNJIGE O STARIH VIPAVCIH	VOJAŠKA ENOTA	AZLESKA DRŽAVA	POKRAJINA V ZGORNJEM PORENJU	SKUPNOST POTOMCEV ISTEGA PREDNIKA
PESNIK					USTALJENA DEJAVNOST ALI DOGAJANJE	NAŠ KANT - AVTOR, ADI						
NORVEŠKI DRAMATIK, HENRIK						OPREMA PADALCEV POSUŠENA GR. JAGODA						
GORA V JULIJCIH							SAD VINSKE TRTE					
KRAJ OB ROBU TRNOVSKE - GA GOZDA							IME SLOV. PIS. MUCK KEM. ZNAK ZA POLONJU					TROPSKO DREVO S TRDIM LESOM
ARNOLD TOVORNIK			KONEC OBSTOJA MOČAN VIHAR							AVT. OZN. CELJA AVT. OZN. N. GORICE		
	RAZLIČNA SAMOGLAS. RADOST			FR. MODNI OBLIKOV. NEVARNA BOLEZEN						PREMIK TELESA SVETO.PIS. ŽENA		
PRENOSNI NALOG							SENČNA STRAN IVAN IVANOV					
ENICA					VERDLJEVA OPERA ŽENSKO IME					ANTON NANUT GL. MESTO ARMENIJE		
KAMNITA GMOTA						IME TAJN. SL. KARTAS JEREHICA IVANA					ČRNOMOR - SKA LUKA V UKRAJINI	ZBOR DEVETIH PEVCEV
VERDLJEVA OPERA							IME SKLAD. COMLANDA ANTON INGOLIČ					
LEON ŠTUKELJ			RAVNINA OTOŽEN TONOVSKI NAČIN						EDVARD BREZALK. PLJAČA			
BIVŠI AMERIŠKI PREDSED. CARTER					RIMSKA DVA EDWARD GIEREK			OVČJI SAMEC KEM. OZN. ZA SVINEC				
TEKMOV. ČOLN ZA ENEGA VESLAČA							PRAŠIČ, PLUS					
	NEKDANJI SL. SMUČ. SKAKALEC, PRIMOŽ							POKRAJINA V VOLJODINI				

Rešitev križanke iz 55. številke VG

VODORAVNO: osnovna šola, srečen božič, Štefan, Olib, peč, LT, Raner, Ron, Australia, upor, stik, alt, konec, oval, ko, rosa, amen, lovor, skrbi, ozon, balerina, salama, Ika, on, etalon, diva, atom, samota, Gora, prerok.

NAVPIČNO: Špruk, los, osteoporozna, AG, srečno novo leto, Nef, resonator, očala, car, mama, Ventus, bal, NN, sto, SA, Osp, abortiv, Klinar, šolarka, rek, ME, ožina, Labrador, libela, MII, Ito, AČ, Rilke, Novak, Aton, Ana.

SKRITI ZAKLAD

Naši dedje in babice so nam kdaj pa kdaj pripovedovali razne zgodbe, med njimi je bilo slišati tudi o skritih zakladih. V hišah ni bilo varno hraniti raznih dragocenih manjših predmetov.

Lepo obnovljena cerkvica sv. Miklava je ob vznožju Nanosa na nadmorski višini 443 m, visoko nad njo se dviga vrh Podraške Ture

Trst in tam kupil dve "pasji bombici". Te je zagrebel v bližino, kjer so oni iskali skriti zaklad. Zatem se je skrtil za skalo in čakal, kdaj bodo prišli do tega, kar jim je nastavil. Kopali so in kopali, čez nekaj ur za tem se pred njimi močno posveti - potem počí. V hudem strahu, kaj se je zgodilo, so jo naglo ucvrli proč od sv. Miklava po kolovozu v dolino in od tam domov na Gradišče. Eden od njih se je na begu v tisti temni noči izgubil. Po dolgem tavanju in iskanju prave poti je le prišel do Urhove bajte, tam prenočil in prišel šele drugi dan ves prestrašen domov.

Tisti, ki je ponoči nastavil v napol skopano jamo dve "pasji bombici", je čakal skrit za veliko skalo in gledal, kdaj se bo posvetilo in počilo...

Predvsem so bili to srebrniki, zlatniki - cekini ter dragocen nakit. Ti zakladi so bili navadno zakopani ob gradovih, cerkvah ali pa tudi drugod, kjer jih je bilo čez leta lažje najti.

Mlademu možu na Gradišču je prišla na uho zgodba, da je pri cerkvi sv. Miklava zakopan skriti zaklad. Ta je o tem povedal svojim. Treba je bilo naskrivaj kopati in skrbno pregledovati vsak košček zemlje, peska in tudi prevaliti kakšno skalo.

Ob sebi so imeli vedno pripravljeno srednje veliko vrečo, če bi zaklad našli, bi ga urno strpali vanjo in od tam na hitro odšli. Da jih ne bi kdo zalotil pri tem delu, so odkopavali ta skriti zaklad samo ponoči. Pa je izvedel, kaj se dogaja pri cerkvi, starejši mož iz srede vasi, ki pa ni bil od muh in je hotel to preprečiti. Odšel je k svojim sorodnikom v

Za cerkvico sv. Miklava so trije moški kopali in pazljivo gledali, da bi našli skriti zaklad

Naslednji dan so prišli pogledat, kaj se je zgodilo, a niso opazili prav nič posebnega. Da se jim ne bi več kaj takega pripetilo, so pobrali kramp in lopate ter odšli domov.

Dolgo časa zatem so ob cerkvi stali kupčki zemlje, peska in ob tem še kakšna štrleča skala. Večja luknja na zunanji strani pod zidom za oltarjem je ostala vidna še do zadnje obnove cerkve. To se je dogajalo po prvi svetovni vojni 1921. leta in takrat je bila na pragu gospodarska kriza. Zaklad pa je ostal in bo še tako dolgo zakopan, dokler ga ne bodo našli.

Franc Cerovšek

Appuntatov pujssek

Nekako sredi decembra se je Vojko vrnil iz Kanomelj. Bil je pri tamkajšnji četi, ki je bila tedaj ustanovljena. Njeno jedro so tvorili tovariši iz naše čete, ki so ob ustanovitvi odšli tja kot borci, ki imajo za seboj že nekaj mesecev partizanstva, da s svojimi izkušnjami pomagajo, da se nova enota utrdi in usposobi. Za komandirja je bil postavljen tovariš Črt iz Ozeljana pri Gorici.

Četa je postajala z vsakim dnevom močnejša. Tovariši so znali poiskati oporo in pomoč pri ljudstvu in kmalu je območje Idrije, Vojskega, Kanomelj in okolice postalo močno partizansko središče. Štab odreda je v tistem času imenoval Vojka za namestnika komandanta bataljona. Vojko je predal namestniku Borisu, vendar pa on sam ni šel od nas. Odločil se je, da še naprej ostane v tej svoji prvi enoti, dokler ne bi prišel čas, da se bataljon združi.

Iz naše čete so tiste dni redno odhajale patrulje v zasedo na cesto Črni vrh-Godovič-Idrija, toda brez uspeha. Italijani se niso pokazali. Zabili so se za žice, kjer so, kakor je bilo videti, nameravali prespati zimo.

Spominjam se, da je nekdo, mislim da Triglav, ko je šel čez cesto, izgubil ročno bombo. Padla mu je sredi ceste na tla in, ker tega ni opazil, tam tudi ostala. Zjutraj jo je zagledal šofer avtobusa in takoj javil karabinerjem v trg. Toda pretekel je lep čas, preden je močna patrulja prišla na mesto, da očisti prehod. Ves promet je namreč stal, ker so mislili, da je cesta minirana.

Karabinerji so ukazali, da se vsa vozila, ki so čakala, umaknejo na spoštljivo razdaljo, nato pa so okoli bombe nanosili velik kup dračja ter zažgali. Bomba je seveda eksplodirala in cesta je bila spet uporabna. Tako smo nevede »minirali« cesto in za nekaj ur ustavili promet z navadno ročno bombo.

Nekega večera je Vojko prišel v taborišče ves nasmejan. Bil je na sestanku z aktivisti, s katerimi se je na določenih mestih sestajal tudi podnevi, če je tako naneslo. Ker se je vrnil izredno dobro razpoložen, smo takoj zaslutili, da ima nekaj za bregom; ko pa je mimogrede naročil dežurnemu, naj po večerji skliče zbor, smo bili o tem prepričani.

Tako je dežurni po prebranem dnevnem povelju sporočil četi, naj se ne razide. Vojko nas je pozval, naj posedemo okrog ognja in, ko smo zasedli vsak svoje mesto, je pričel:

»Danes sem zvedel od tovarišev s terena, da ima črnovrški appuntato lepega prašička, ki ga redi zato, da bi se za božič mastil s svojimi prijatelji. Resda nam hrane ne primanjkuje, menim pa, da bi nam vsem skupaj teknila sveža pečenka. Appuntato naj zredi drugega pujsa, sedaj mu bo šlo hitreje od rok, ko ima nekaj prakse, tega pa mi . . .«

»Vzamemo za svojega!« je končal Primož. »Tako je. Jaz moram brezpogojno biti zraven in lahko me izženete iz čete, če ne privlečem ščetinarja živega iz Črnega Vrha naravnost v taborišče.«

»Dobro, Primož! Ti imaš na skrbi živalco, drugo pa bo naša stvar. Kdo gre še zraven? Pet, šest nas bo dovolj.«

Bilo je kakor ponavadi - nihče ni hotel ostati doma; zaradi tega je Vojko izbral pet tovarišev in z njimi naredil načrt, kako bodo akcijo izvedli.

Naslednjega večera je skupinica krenila. Tovariši so srečno prišli v trg, ki je bil delno že ograjen z bodečo žico. Med njimi so bili poleg Primoža, ki je bil doma iz Veharšč, še nekateri drugi, ki so Črni Vrh dobro poznali; tako jim ni bilo težko priti do hleva. Zaradi policijske ure si ni nihče upal na cesto, niti italijanske patrulje ne. V trgu so bile vse ulice prazne. Le okrog vojašnic je bil običajen živžav; italijanske krožne patrulje so pregledovale, če ni kdo od stražarjev izginil.

Naši so vdrli v hlev in tedaj je nastopil Primož. Počehljal je pujsa po hrbtu in mu vrgel koruze. Kmalu sta postala prijatelja. Ko ga je, moleč mu koruzni storž, povabil za seboj iz hleva, se ta ni prav nič upiral. Šel je lepo za njim skozi trg in ni dal pri tem niti glasu od sebe. »Kakor bi držal z nami!« se je norčeval pozneje Primož, ki je postal »slaven« zaradi tega podviga.

Ne da bi jih kdo opazil, so tovariši zapustili trg, prekoračili travnik in se znašli v gozdu na varnem. Pujsu se je tedaj menda stožilo po toplem hlevu in začel se je puntati. Toda bilo je prepozno. Sedaj se je že lahko drl, kolikor je hotel. Nekdo je z bajonetom pokončal puntarja in

tovariši so se kmalu potem veseli vrnili v taborišče, obloženi z dragocenim plenom. O tej »akciji« se je takoj razvedelo ne samo v trgu, ampak po vsej okolici. Appuntato je bil besen, verjetno niti ne toliko zaradi izgube, ki jo je bil utrpel - pujsa bi nam najbrž rad prostovoljno odstopil, če bi vedel, kako se bo vse skupaj izteklo - kolikor zaradi svojega ugleda. Toda, namesto da bi se vdal v usodo in gledal, da se stvar čimprej pozabi, je iskal »krivca«. Karabinjerjem je ukazal, naj preiščejo vse hiše na področju, do koder je segala njihova oblast. Našli seveda niso ničesar, čeprav so nekaj dni kot lovski psi letali naokrog in vohali ter spraševali, kje so »klali«. Nato je appuntato obtožil italijanske vojake, češ da so to storili oni. Takrat se je že povsod vedelo kako in kaj, toda njega je bilo sram priznati, da partizani hodijo takole svobodno v njegov revir. Poskušal je, da komu drugemu naprti ta »zločin«. Bil je, kakor vidimo, pripravljen žrtvovati celo čast hrabre italijanske vojske.

Mi pa tega nikakor nismo mogli dopustiti. Da se na tak način omadežuje svetlo ime italijanskega vojaka. Nikakor ne. Zato nismo mogli sprejeti appuntatove žrtve.

Na Silvestrovo je naša patrolja odnesla v Črni vrh novoletno jelko in jo postavila pred vrata prav tistega hleva, kjer je stanoval appuntatov pujs. Jelka je bila lepo okrašena s ščetinami, rilcem, repom in parklji. Na vrhu pa je bilo - namesto zvezde repatice - lično pisemce, ki ga je napisal Vojko. Vsebine se več ne spominjam prav natančno; Vojko se je pač v imenu partizanske vojske appuntatu zahvalil za priboljšek, ki ga je prispeval k prazniku, in se priporočil, da nam za prihodnje leto - če ne bo med tem časom Italije vzel vrag - spet pripravi podobno veselo presenečenje.

To je bil najhujši udarec. Italijani namreč jelke niso opazili in je ostala nedotaknjena vse do jutra. Ko so ljudje hodili zjutraj k maši, so jo seveda opazili in radovednost jih je prignala bliže. Ker je bilo pisemce odprto, ga je pač vsakdo lahko prebral. In bralo ga je precej ljudi.

Naposled so karabinjerji opazili, da nekaj ni v redu, bilo pa je že prepozno. Zgodba o appuntatovem pujsu je oživela in se bliskovito razširila. Ne vem, koliko je v tem resnice, govorili pa so, da se je appuntato nekje potožil, da bi laže prenesel zlom imperija kakor pa takšno sramoto.

Ko smo hodili po hišah in vaseh, še dolgo nismo imeli miru. Kamorkoli smo prišli, da ljudem povemo kaj o našem boju ali jim prinesemo radijska poročila ali literaturo, povsod so nas prosili: »Tovariši, tisto nam povejte, kako je bilo s črnovrškim appuntatom in njegovim pujsom.« Šele potem smo lahko začeli govoriti o drugih stvareh.

(Ivan Renko: Vojkov vod)

Op.:

appuntato - desetnik (karabinjerjev, finančne straže)

ODMEVI

G. Franc Cerovšek v 55. številki VG opisuje svoje šolanje, ki ga je začel v prvi Jugoslaviji (enako kot jaz). Na karti, ki je objavljena, pa je videti meje banovine Hrvatske, ki je nastala 1939. leta iz Savske in Primorske banovine.

Takratna Jugoslavija je priznavala le tri narodnosti: Srbe, Hrvate in Slovence. Kolikor mi je znano, je v Dravski banovini potekal pouk v slovenskem jeziku. Mi smo imeli pouk v srbohrvatskem jeziku, cirilice smo se učili v drugem razredu.

Slovenščine smo se - zelo nevsiljivo - učili največ pri petju v osnovni šoli in takratni nižji gimnaziji oz. meščanski šoli. Točno se spominjam, katere pesmi smo se učili: Njav čez izaro (ki je nismo razumeli), Slovensko dekle, Po jezeru bliz' Triglava, Le enkrat bi videl kak sonce gor gre, Na planincah, Naprej, zastava slave pa je bila del državne himne. Vendar smo se jo učili celo, ne le prvo kitico (tudi vsega nismo razumeli). Učili so nas celo, da Slovenci pravzaprav nimajo zgodovine. Sicer smo se učili (in celo uprizarjali) ustoličevanje koroških vojvod, se učili o Gorazdu in Hotimirju in potem do slovensko-hrvaškega kmečkega upora nič - od tam pa

naprej. Pri pouku materinščine pa nam je učiteljica omenjala Prešerna in "Krst pri Savici". V sokolskem otroškem časopisu Naša radost so bili prispevki v vseh treh jezikih: slovenski in hrvaški v latinici, srbski pa v cirilici. Napačno pa je mnenje, da je cirilico izumil sv. Ciril. Le ta je izumil glagolico. cirilico je pogruntal njegov učenec Kliment (Klemen), in jo nekateri poimenujejo "klemetica". V čast sv. Cirilu je Klemen poimenoval pisavo po njem.

Nada Kostanjevic

PISALI SO NAM

Olga Podobnik, Ljubljana

Vsem odgovornim in sodelujočim želim srečno in uspešno novo leto ter čestitam za vsebino glasila.

Martin Silvester, Ljubljana

Lepo se vam zahvaljujem za revijo Vipavski glas, ki me vedno razveseli in ga rad prebiram.

Julka Durn, Francija

Kljub visoki starosti, stopila sem v 95. leto starosti, rada prebiram Vipavski glas in sem vsak dan v mislih v moji rojstni Vipavi.

Brala sem tragedijo obešencev v Vrhpolju. Tone Žvokelj in Ivan Šček sta hodila z menoj v isti razred.

Dorica Makuc, Gorica

Zadnja številka Vipavskega glasa me je veselo presenetila. Lepo ste predstavili družino Majerjevih, ki so prinesli na Vipavsko znanje in ljubezen do zemlje. Cirila Medved je bila priznana članica ljubljanske opere, njena hčerka Tita, poročena Škerlj, pa je bila dolgoletna urednica Naše žene. Gospoda Evgena Majerja sem videvala na Pristavi, kjer so ga poznali kot inženirja Majerja in so ga vsi zelo spoštovali zaradi njegove pokončne slovenske držē. /.../

Pleve in drobtine

Začnimo zopet z blagoslovom konj. Še lepše in še bolj domiselno je bil organiziran kot lansko leto. A klepetali so zopet vsi navzoči. Menda so bili tisti v cerkvi deležni ozvočenja. Drugič ga postavite ven, pred cerkev.

Muziko in ples na Glavnem placu smo za novo leto pogrešali vsi, razen prebivalcev ulice Milana Bajca, trga Pavla Rušta in tudi bližnji "Hribovci". Mi imamo rock and roll, ki ga igrajo plošče, katere prekrivajo Slezenc. Za to muziko so posebno hvaležni bolniki, invalidi in tisti, ki so se ravnokar vrnili iz nočne izmene in jih ta mila muzika in šum Slezenca "sladko uspava". Da je kanalizacija ob Slezencu kar zelo umetelno speljana, vemo vsi, saj ko pridemo v Evropo, bo voda tekla v klanec.

Naši vrli planinci so nas zopet razveselili s srečanjem na Plazu. V lepem vremenu se ga je udeležilo 312 planincev in 30 psov - letos smo zanje uvedli vpisno knjigo - ki bo stalno na Plazu, saj marsikdo pripelje do te lepe točke svojega štirinožnega prijatelja.

Na Trgu Pavla Rušta imamo sedaj tudi Elektrotrogovino Kalc, ki je bila, sodeč po obisku, zelo potrebna. Kaj vse se notri dobi, je za mojo okroglo glavo preveč oglato, a že po tem, da so jo okradli, se vidi, kako je popularna. Za vse naše strojčke in aparate, navadne in umetelne, se lahko zaletimo tja, in bomo dobili, kar potrebujemo - in tudi marsikateri dober nasvet.

Na drugi strani ulice - pravo nasprotje tehniki - razkošje narave! Tu je naš vrli Tadej, dostojni sin svojega nepozabnega očeta, ki nas razveseljuje z lepim cvetjem, lepo trgovino in s prijazno postrežbo. Ker imamo tudi na drugem koncu Vipave lepo cvetličarno, je naša življenjska pot posuta s samim cvetjem, kljub razritim pločnikom in z avtobusno postajo, ki ne zasluži tega imena.

Kitajski ali berlinski zid ob pokojni južni kasarni bi kazalo podreti, da bi videli žalostno stanje izza njega! Obljubljajo sicer, da bo tam nekje, nisem točno razumela kje, zrasel nekakšen megamarket s 50 zaposlenimi, kjer boste dobili vse, razen helikopterjev in - čevljev! Obljubljajo celo, da bodo tam prodajali tekstil. Le kaj manjka naši Bruni, ki nas stare in mamice z majhnimi otroki, ki ne morejo daleč - oskrbuje z vsem potrebnim, da pokrijemo svojo nagoto - in če česa ravno nima, kaj rada naroči. Ali bo v megamarket prišlo vsak dan 50 kupcev?

Nekatera drevesa so obsekali. Kdaj pa bodo obsekali kstanje ob Beli?

Pa še nekaj! Vremenčica vas milo prosi: Medtem ko merim padavine, mi dajte mir, in šele ko zaključim meritev, me vprašajte po količini - da me ne zmedete!

Nada Kostanjevic

POPRAVKI

V članku Kako sem doživljal napad na Slovenijo leta 1941 je na str. 16 pod sliko (tretja vrstica) izpadlo naslednje besedilo: **7. Moravsko banovino, 8. Donavsko banovino**

V članku Izvor imen za Nanos in njegove vrhove je na str. 8 (peta vrstica od vrha) namesto Nannos pravilno **Nonnos**.

V članku o Grabrijanovih je na strani 32 napačen podnapis pod sliko spodaj levo. Pravilen podnapis se glasi: **Pravica za točenje žganja**

VREMENSKO POROČILO

	VIPAVA	NANOS
DECEMBER	194,6 l/m ² dežja, 12 deževnih dni, 2 nevihti, 4x rosa, 6x slana	225,9 l/m ² dežja, snega 32 cm, min. temp. 10,5°C, maks. temp. 10,5°C
JANUAR	232,4 l/m ² dežja, 21 deževnih dni, 1 nevihta, 3x močna burja	288,1 l/m ² dežja, snega 12 cm, min. temp. -9°C, maks. temp. 10°C
FEBRUAR	27,2 l/m ² dežja, 5 deževnih dni, 3x sneg, 1 nevihta, 7x slana	35,1 l/m ² dežja, snega 20 cm, min. temp. -9,5°C, maks. temp. 11°C
MAREC	260,3 l/m ² dežja (do 27. marca že čez 290), 11 deževnih dni, 1 nevihta, 3x močna burja	319,3 l/m ² dežja, snega 10 cm, min. temp. -6°C, maks. temp. 10°C

Nada Kostanjevic in Ivica Jež

PRISPEVKI ZA VIPAVSKI GLAS OD 31.12.2000 DO 31.3.2000

Frida Ambrožič	Glavni trg 12	5.000 SIT
Sonja Babič	Gradnikove br. 13	1.000 SIT
Mira Bajc	Beblerjeva 9	2.000 SIT
Marija Bizjak	Gradišče 12	2.000 SIT
Milena Kobal Cisera	Dolina pri Trstu	50.000 Lit = 5.545 SIT
Majda Clemenž	Ljubljana	2.000 SIT
Julka Durn	Francija	50 FF = 1.635 SIT
Evgen Ferjančič	Nova Gorica	5.000 SIT
Boža Furlan	Lozice	1.000 SIT
Štefan Furlan	Francija	3.000 SIT
Magda Gomizelj	Šempeter pri Gorici	5.000 SIT
Marica Gul	Lože	1.000 SIT
Stanka Jamšek	Gradnikove br. 13	1.000 SIT
Vida Jamšek	Nova Gorica	3.000 SIT
Martin Jelačin	Koper	3.000 SIT
Družina Kodelja	Grabrjanova 6a	1.500 SIT
Ivanka Meze	C. 18. aprila 7	1.000 SIT
Ivanka Mohorčič	Vojana Reharja 11	1.000 SIT
NN		2.000 SIT
Franc Petrič	Gradišče	2.000 SIT
Alda Posavec	Ljubljana	2.000 SIT
Marija Praček	Gradnikove br. 13	1.500 SIT
Dora Seljak	Vojkova 10	2.500 SIT
Martin Silvester	Ljubljana	1.000 SIT
Dora Turk	Erzelj	2.000 SIT
Irena Žgur	Podraga	1.000 SIT
Skupaj		58.680 SIT

Vsem se najlepše zahvaljujemo!

Svoje prispevke lahko nakažete tudi na žiro račun *KS Vipava 52010-645-50977* s pripisom ZA VIPAVSKI GLAS.

VIPAVSKI GLAS - glasilo KRAJEVNE SKUPNOSTI VIPAVA
MAREC 2001
680 izvodov

Uredniški odbor:

Gizela Furlan - urednica, Magda Rodman, Vera Poniž, Nada Kostanjevič, Vladimir Anžel in Breda Butinar - lektorica

Sodelovali so še: Vlasta Lokar Lavrenčič, Franc Cerovšek, Božidar Premrl, Vinko Premrl, Magda Mohorčič, Vida Babič, Darinka Soban, Veronika Rupnik, Anka Ilc, Urška Makovec, Mojca Mihelj, Marija Mikuž Papež, Ljudmila Kovač, Mojca Habič, Maja Benčina, Maja Andlovic, Nadja Rodman Koradin, Marko Petrič, Mirjam Ferjančič, Luka Česen, Urban Lukin, Andrej Turk, Andreja Bratovš, Andraž Princes, Zdenka Fučka, Lilijana Tomažič, Maša Jež, Janko Vehovar, Lejla Irgl, Karmen Smet Rondič, Irma Veljić, Petra Bajec, Štefanija Torkar, Helena Kobal, Ivan Krašna

VSEBINA

Ob slovenskem kulturnem prazniku	stran 1
<i>Iz naše preteklosti</i>	
Vojašnice in vojaški objekti v Vipavi in okolici	stran 2
Avstrijski cesar Karel I. na Slapu pri Vipavi	stran 5
Vipava in Vipavci v ogledalu Bleiweisovih Novic (15. del)	stran 6
Kapelice in znamenja v našem okolju (7. del)	stran 7
Naš plac pod Italijo	stran 10
Narodnoosvobodilno gibanje v Vipavi 1941-1945 (5. del)	stran 12
Medvedi	stran 18
<i>Predstavljamo vam</i>	
Grabrijanovi - moji predniki (2. del)	stran 19
<i>Iz naše KS</i>	
<i>Iz dela KS Vipava</i>	stran 24
Poslovno poročilo za leto 2000	stran 24
<i>Iz naše občine</i>	
Iz dela občine Vipava	stran 25
Moskovski poklon Žigi Herbersteinu	stran 28
Odkritje spominskega obeležja partizanski bolnišnici "Vera" na Erzeltu	stran 28
<i>Iz ustanov in društev</i>	
<i>Iz Škofijske gimnazije</i>	
Kviz o Prešernu	stran 33
Športni dan	stran 34
Dobrodelni koncert Slomškove ustanove	stran 35
Kulturni dan	stran 36
Rim	stran 37
Literarni natečaj	stran 38
Gostovanje patra Marka Rupnika	stran 38
<i>Iz OŠ</i>	
Po čem se bomo spominjali leta 2000?	stran 39
Naše želje za leto 2001	stran 40
Humanitarna akcija za ljudi iz Loga pod Mangartom	stran 40
Žeja je huda reč	stran 41
Od pusta do materinskega dneva	stran 43
Prispevki članov literarno-novinarskega krožka	stran 43
<i>Iz CUIO</i>	
Center v letu 2000	stran 46
Razmišljanje o prihodnosti mladostnikov v Centru JPV	stran 47
Ponosen sem, da tekmujem	stran 49
<i>Iz društev</i>	
Smo... ker nas potrebuje na tisoče ljudi	stran 51
Srečanje z Ložani	stran 53
Ni pokoja med vipavskimi upokojenci	stran 54
Primorska poje v Vipavi	stran 55
Ipavska v Mariboru	stran 56
Dejavnost Folklornega društva Vipava	stran 57
<i>Za dom in družino</i>	
Družina - šola ljubezni in varen prostor njenih članov	stran 59
Obiskali so nas trije kralji	stran 61
Pogovor z najstarejšo Slapenko	stran 62
<i>Kotiček za poezijo</i>	stran 64
<i>Za razvedrilo</i>	stran 66
<i>Odmevi</i>	stran 69
<i>Pisali so nam</i>	stran 70
Pleve in drobtine	stran 70
Vremensko poročilo	stran 71

zrnica Vipava

Ajdovščina

SP 0

VIPAVSKI

2001

352.9(497.12 Vipava)

0077975,56

COBISS

LABRIČEVA KNJIŽNICA